

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

**SURİYELİ SİĞINMACILARIN TARIMSAL İSTİHDAMA ETKİLERİNİN
İNCELENMESİ: ELMALI İLÇESİ ÖRNEĞİ**

Aziz KAMÇI

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TARIM EKONOMİSİ

ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEMMUZ 2025

ANTALYA

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

**SURİYELİ SIĞINMACILARIN TARIMSAL İSTİHDAMA ETKİLERİNİN
İNCELENMESİ: ELMALI İLÇESİ ÖRNEĞİ**

Aziz KAMÇI

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TARIM EKONOMİSİ

ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEMMUZ 2025

ANTALYA

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SURİYELİ SIĞINMACILARIN TARIMSAL İSTİHDAMA ETKİLERİNİN
İNCELENMESİ: ELMALI İLÇESİ ÖRNEĞİ

AZİZ KAMÇI
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TARIM EKONOMİSİ
ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bu tez / / 2025 Tarihinde jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Doç. Dr. İlkay KUTLAR (Danışman)
Doç. Dr. Yavuz TAŞCIOĞLU
Doç. Dr. Osman Doğan BULUT

ÖZET

SURİYELİ SĞINMACILARIN TARIMSAL İSTİHDAMA ETKİLERİNİN İNCELENMESİ: ELMALI İLÇESİ ÖRNEĞİ

Aziz KAMÇI

Yüksek Lisans Tezi, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. İlkay KUTLAR

Temmuz 2025; 83 sayfa

Suriye’de 2011 yılında başlayan iç savaş birçok insanın ölümüne ve ülkelerini terk etmelerine neden olmuştur. 2015 yılında, Avrupa’ya ulaşan veya ulaşmaya çalışan sığınmacı sayısı, İkinci Dünya Savaşı’ndan bu yana yaşanan en büyük göç dalgasıdır. Özellikle Akdeniz ve Ege Denizi üzerinden, bir milyondan fazla insan iç savaş, yoksulluk, terör ve siyasi baskıların etkisi ile Avrupa’ya kaçmıştır. Türkiye’ye de 3.3 milyon Suriyeli sığınmacı geçici koruma kapsamında kabul edilmiştir. Türkiye’de yaşayan Suriyeli sığınmacılar, başta tarım işçisi olmak üzere inşaat, sanayi, tekstil, imalat gibi çeşitli sektörlerde geçici veya mevsimlik işçi olarak çalışmaktadır. Ayrıca ev hizmetleri, seyyar satıcılık, çöp toplama, çocuk ya da yaşlı bakıcısı, tarım işçisi ve çoban olarak istihdama katılmaktadır.

Araştırma alanı olarak belirlenen Antalya ili Elmalı ilçesinde son 10 yılda yayla seracılığının yaygınlaşmasıyla tarım işçisi talebi de artmıştır. Ancak çiftçiler önceleri kendi köylerinden ya da yakın köylerden yevmiyeli veya mevsimlik tarım işçisi temin ederken yıllar içinde tarım işçisi bulmakta zorlanmaya başlamışlardır. Kısaca Suriyeli sığınmacılar araştırma alanında bu anlamda işgücü kaynağı olmuştur. Şehir merkezinde yaşamaları yasak olan Suriyeli sığınmacılar kırsal alanda yaşadıkları için tarımsal üretim faaliyetlerine yabancı işgücü olarak katılmaya başlamışlardır. Bu çalışmanın amacı Antalya ili Elmalı ilçesinde tarımsal üretimde çalışan Suriyeli sığınmacıların demografik ve sosyo-ekonomik analizini yaparak mevcut durumlarına ilişkin genel bir fotoğraf sunmak ve tarımsal istihdama etkilerini incelemektir.

Bu çalışma ile Suriyeli sığınmacıların tarımsal istihdamdaki yeri belirlenmiştir. Bu kapsamda Elmalı ilçesinde ikamet eden Suriyeli sığınmacılarla yüz yüze anket yapılmıştır. Suriyeli sığınmacıların belirlenmesinde kartopu örnekleme yönteminden yararlanılmıştır. Buna göre 150 Suriyeli sığınmacı ve onlara iş veren 50 çiftçi ile anket yapılmıştır. Verilerin analizinde ki kare testi ve 5’li likert tipi ölçek kullanılmıştır. Suriyeli sığınmacılar Erkek İşgücü Birimine (EİB) göre 2 gruba ayrılmıştır. Eğitim düzeyi ve tarımsal konularda eğitim alma isteği açısından 2 grup arasında ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca Suriyeli sığınmacıların %70’inin eşi ve çocukları ile yaşadığı, %56.7’sinin çalışma şartlarından memnun olduğu, %73.3’ünün mesleğinin çiftçilik olduğu ve %80.7’sinin geldikleri yerde de kırsal alanda yaşadığı belirlenmiştir. Çiftçilerin %92’si “yerel tarım işçisi bulmakta zorlanıyorum” önermesine kesinlikle katıldığını ifade etmiştir.

ANAHTAR KELİMELEER: Antalya, İstihdam, İşgücü, Sığınmacı, Tarım işçisi

JÜRİ: Doç. Dr. İlkay KUTLAR

Doç. Dr. Yavuz TAŞCIOĞLU

Doç. Dr. Osman Doğan BULUT

ABSTRACT

INVESTIGATION OF THE EFFECTS OF SYRIAN ASYLUM SEEKERS ON AGRICULTURAL EMPLOYMENT: THE CASE OF ELMALI DISTRICT

Aziz KAMÇI

Master's Thesis, Department of Agricultural Economics

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. İlkey KUTLAR

July 2025; 83 pages

The civil war that started in Syria in 2011 has killed many people and caused them to leave their country. In 2015, the number of asylum seekers who reached or tried to reach Europe was the largest wave of migration since the Second World War. More than a million people have fled to Europe under the influence of civil war, poverty, terrorism and political repression, especially through the Mediterranean and Aegean Seas. 3.3 million Syrian asylum seekers have been accepted under temporary protection in Turkey. Syrian asylum seekers living in Turkey work as temporary or seasonal workers in various sectors such as construction, industry, textile, manufacturing, especially agricultural workers. They also participate in domestic services, peddling, garbage collection, child or elderly caregivers, agricultural workers and shepherds. In the last 10 years, the demand for agricultural workers has increased with the spread of highland greenhouse cultivation in the Elmalı district of Antalya province, which is determined as a research area. However, while farmers used to procure daily wage or seasonal agricultural workers from their own villages or nearby villages, they started to have difficulty in finding agricultural workers over the years. In short, Syrian refugees have been a source of labor in this sense in the field of research. Syrian asylum seekers, who are forbidden to live in the city center, have started to participate in agricultural production activities as foreign labor because they live in rural areas. The aim of this study is to provide a general picture of the current situation of Syrian refugees working in agricultural production in Elmalı district of Antalya province by making demographic and socio-economic analysis and to examine their effects on agricultural employment. With this study, the place of Syrian refugees in agricultural employment was determined. In this context, a face-to-face survey was conducted with Syrian asylum seekers residing in Elmalı district. Snowball sampling method was used to determine the Syrian refugees. Accordingly, 150 Syrian refugees and 50 farmers who employ them were surveyed. Chi-square test and 5-point Likert type scale were used in the analysis of the data. Syrian asylum seekers are divided into 2 groups according to the Male Labor Force Unit (EİB). It was determined that there was a relationship between the 2 groups in terms of education level and desire to receive education on agricultural subjects. In addition, it was determined that 70% of the Syrian refugees lived with their spouses and children, 56.7% were satisfied with their working conditions, 73.3% of them were farming and 80.7% of them lived in rural areas where they came from. 92% of farmers strongly agreed with the proposition "I have difficulty finding local agricultural workers".

KEYWORDS: Antalya, Employment, Labour, Asylum Seeker, Agricultural worker

COMMITTEE: Assoc. Prof. Dr. İlkey KUTLAR

Assoc. Prof. Dr. Yavuz TAŞCIOĞLU

Assoc. Prof. Dr. Osman Doğan BULUT

ÖNSÖZ

2011 yılında Suriye’ de başlayan içi savaşın etkisiyle milyonlarca insan  lkelerini terk etmek zorunda kalmıştır. Yaşanan iç savaşın etkileri komşu ülkelerde görülürken, en büyük etki Türkiye’de özellikle tarım sektöründe işçi piyasasında görülmüştür. Bu  alışmada Antalya ili Elmalı ilçesinde tarımsal üretimde  alışan Suriyeli sığınmacıların mevcut durumuna ilişkin genel bir fotoğraf sunulmuş ve tarımsal  retimde Suriyeli sığınmacı emeğinin istihdamının etkileri incelenmeye çalışılmıştır.

Sadece  alışma aşamasında değil tüm yüksek lisans eğitim sürecimde bana katkıları ve büyük desteği için danışmanım Doç. Dr. İlkey KUTLAR’a ve her zaman olduğu gibi çalışmamın hazırlanması sırasında da benden desteğini ve sevgisini hiç esirgemeyen sevgili hayat yoldaşım Ceyda Nur  ET N KAMÇI’ya sonsuz teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
AKADEMİK BEYAN	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	ix
ÇİZELGELER DİZİNİ	x
1.GİRİŞ	1
1.1.Göçün Tanımı ve Türleri	1
1.1.1.Göçün nedenleri	4
1.1.2. Göçmen, mülteci ve sığınmacı	5
1.2. Göç Teorileri	6
1.2.1. Erken dönem göç teorileri	6
1.2.2. Çağdaş göç teorileri	7
1.3. Göç Tarihi	8
1.3.1 Avrupa Birliği ve göç tarihi.....	9
1.3.2. Türkiye göç tarihi.....	11
1.4. Arap Baharı ve Göç Politikası.....	14
1.4.1. Avrupa göç politikası.....	14
1.4.2. Türkiye göç politikası	15
1.4.3. Sığınmacıların hukuksal durumu	19
1.4.4. Sığınmacılar ve Türkiye emek piyasası	20
1.5. Tarımsal Üretimde İşgücü Varlığı	22
1.5.1. Aile işgücü	23
1.5.2. Yevmiyeli işgücü	23
1.5.3. Daimi işgücü	24
1.5.4. Mevsimlik işgücü.....	24
1.5.5. Yabancı işgücü (sığınmacı)	26
2. KAYNAK TARAMASI	28
3. MATERYAL ve METOT	32
4. BULGULAR ve TARTIŞMA	34

4.1. Araştırma Alanı Hakkında Genel Bilgiler	34
4.2. Suriyeli Sığınmacılara Ait Genel Bilgiler	37
4.2.1. Cinsiyet	38
4.2.2. Eğitim	38
4.2.3. Medeni durum	39
4.2.4. Kiminle yaşadığı	40
4.2.5. Çocuk durumu	40
4.2.6. Türkiye’de yaşama süresi	41
4.2.7. Antalya’da yaşama süresi	41
4.2.8. Geldikleri ülkede ikamet yeri	42
4.2.9. Mesleği	42
4.2.10. Tarım tecrübesi	43
4.2.11. Tarım işçisi olma nedenleri	44
4.2.12. Tarım sektöründe çalışma şartları ile ilgili düşünceleri	44
4.2.13. İş bulma yöntemleri	45
4.2.14. Aracı ile ilişkileri	45
4.2.15. Tarımsal üretimde yaptıkları işler	46
4.2.16. Yevmiye ücreti	46
4.2.17. Tarım işçisi olmanın zorlukları	47
4.2.18. Tarımsal konularda eğitim alma isteği	47
4.2.19. Haftalık çalışma süresi	48
4.2.20. Çalışma koşulları	49
4.2.21. Göç öncesi ve sonrası ekonomik durum	49
4.2.22. Aylık gıda harcamaları	50
4.2.23. İkamet yeri	50
4.2.24. Kira ödeme durumu	51
4.2.25. Kira gideri	51
4.2.26. Türkçe bilme düzeyi	52
4.2.27. Sağlık sorunu	52
4.2.28. Sosyal hizmetlerden yararlanma	53
4.2.29. Genel sorunlar ve beklentiler	53
4.2.30. Kamu kurumlarında yaşanan sorunlar	54
4.2.31. Çalışma ortamında ayrımcılık durumu	54
4.2.32. Çocuklarla ilgili gelecek planı	55

4.2.33. Memnuniyet durumu	55
4.2.34. Gitmek istekleri ve gitmeyi düşündükleri ülkeler.....	55
4.3. Çiftçilere Ait Bulgular	56
4.3.1. Cinsiyet	57
4.3.2. Eğitim durumu	58
4.3.3. Medeni durum.....	58
4.3.4. Çocuk sahibi olma durumu.....	59
4.3.5. Mülkiyet durumu	59
4.3.6. Çiftçilerin Suriyeli sığınmacılar hakkındaki görüşleri	60
5. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	63
6. KAYNAKÇA	67
7.EKLER	79
Anket Formu	79
Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Anket Formu	79
Çiftçilere Yönelik Anket Formu	82
ÖZGEÇMİŞ	

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Suriyeli Sığınmacıların Tarımsal İstihdama Etkilerinin İncelenmesi: Elmalı İlçesi Örneği” adlı bu çalışmanın, akademik kurallar ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını belirtir, bu tez çalışmasında bana ait olmayan tüm bilgilerin kaynağını gösterdiğimi beyan ederim.

...../...../20....

Aziz KAMÇI

SİMGELER VE KISALTMALAR

Simgeler

%	: Yüzde
DA	: Dekar
KM	: Kilometre
KM ²	: Kilometre Kare
M	: Metre
MM	: Milimetre
TL	: Türk Lirası

Kısaltmalar

ABD	: Amerika Birleşmiş Devletler
AGSP	: Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası
ANTBİRLİK	: Antalya Pamuk ve Narenciye Tarım Satış Kooperatifleri Birliği
BAGEV	: Batı Akdeniz Ekonomisini Geliştirme Vakfı
BM	: Birleşmiş Milletler
ÇKS	: Çiftçi Kayıt Sistemi
ÇSGB	: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
EİB	: Erkek İşgücü Birimi
FRONTEX	: Avrupa Sınır ve Güvenlik Ajansı
GİGM	: Göç İdaresi Başkanlığı
IOM	: Uluslararası Göç Örgütü
İŞKUR	: Türkiye İş Kurumu
M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra
ÖKS	: Örtüaltı Kayıt Sistemi
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
STB	: Sanayi ve Ticaret Bakanlığı
TBS	: Tarım Bilgi Sistemi
TDK	: Türk Dil Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1. İlk Beş Menşe Ülkeye Göre Sığınmacı Sayısı (2005-2022)	16
Şekil 1.2. İlk Beş Ev Sahibi Ülkeye Göre Sığınmacı Sayısı Değişimi (2005-22).....	16
Şekil 1.3. Türkiye’de Suriyeli Sığınmacı Sayısı Değişimi (2011-24)	17
Şekil 1.4. Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacıların İlk 10 ile Göre Dağılımı.....	18
Şekil 1.5. Suriyeli Sığınmacı Kayıt Sistemi.....	65

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 1.1. Cumhuriyet öncesi göçler	12
Çizelge 1.2. Cumhuriyet sonrası göçler	13
Çizelge 1.3. Uluslararası göçmen sayısı ve dünya nüfusuna göre yüzdeleri (1970-2020).....	14
Çizelge 1.4. 2024 yılında nüfusuna oranla en çok Suriyeli sığınmacı barındıran ilk 4 il.....	18
Çizelge 1.5. Türkiye’de yakalanan düzensiz sığınmacı sayısı (2011-24)	20
Çizelge 1.6. Türkiye’de yakalanan düzensiz sığınmacı dağılımında ilk 4 ülke (2014-24).....	20
Çizelge 1.7. Türkiye’de yabancılara verilen çalışma izni sayısı (2014-23).....	21
Çizelge 1.8. Uyruklara göre yabancılara verilen çalışma izni sayısı (İlk 5 Ülke).....	21
Çizelge 1.9. Türkiye’de kayıt dışı istihdam oranları (2012-21).....	22
Çizelge 1.10. Yıllara göre tarım sektöründe kayıt dışı istihdam oranları (%).....	25
Çizelge 1.11. Tarım işçisi ortalama ücretleri (2005-2023).....	26
Çizelge 4.1. ÇKS ve ÖKS kayıtlı kişi sayısı.....	36
Çizelge 4.2. ÇKS kayıtlı meyve bahçesi alanı	36
Çizelge 4.3. ÇKS kayıtlı tarla alanı.....	36
Çizelge 4.4. ÖKS kayıtlı sera alanı	37
Çizelge 4.5. Genel bilgiler	38
Çizelge 4.6. Cinsiyet	38
Çizelge 4.7. Eğitim	39
Çizelge 4.8. Medeni durum	40
Çizelge 4.9. Kiminle yaşadığı	40
Çizelge 4.10. Çocuk durumu.....	41
Çizelge 4.11. Türkiye’de yaşama süresi	41
Çizelge 4.12. Antalya’da yaşama süresi	42
Çizelge 4.13. Geldiği ülkede ikamet yeri.....	42
Çizelge 4.14. Mesleği.....	43
Çizelge 4.15. Tarım tecrübesi.....	43
Çizelge 4.16. Tarım işçisi olma nedenleri.....	44
Çizelge 4.17. Tarım sektöründe çalışma şartları ile ilgili düşünceleri.....	45
Çizelge 4.18. İş bulma yöntemleri	45
Çizelge 4.19. Aracı ile ilişkileri	46
Çizelge 4.20. Yevmiye ücreti.....	47
Çizelge 4.21. Tarım işçisi olmanın zorlukları.....	47
Çizelge 4.22. Tarımsal konularda eğitim alma isteği	48
Çizelge 4.23. Haftalık çalışma süresi.....	48
Çizelge 4.24. Çalışma koşulları	49
Çizelge 4.25. Aylık gıda harcamaları	50
Çizelge 4.26. İkamet yeri.....	51
Çizelge 4.27. Kira ödeme durumu.....	51

Çizelge 4.28. Kira miktarı.....	52
Çizelge 4.29. Türkçe bilgisi.....	52
Çizelge 4.30. Sağlık sorunu.....	53
Çizelge 4.31. Kamu kurumlarında yaşanan sorunlar.....	54
Çizelge 4.32. Çalışma ortamında ayrımcılık durumu.....	54
Çizelge 4.33. Çocuklarla ilgili gelecek planı	55
Çizelge 4.34. Türkiye’den gitme isteği	56
Çizelge 4.35. Gitmek istedikleri ülkeler	56
Çizelge 4.36. Çiftçi ve işletmesine ait genel bilgiler	57
Çizelge 4.37. Cinsiyete göre tarım dışı geliri olup olmama durumu	58
Çizelge 4.38. Eğitim.....	58
Çizelge 4.39. Medeni durum.....	59
Çizelge 4.40. Çocuk durumu.....	59
Çizelge 4.41. Çiftçilerin mülkiyet durumu	60
Çizelge 4.42. Çiftçilerin Suriyeli sığınmacılar hakkındaki görüşleri (%).....	60

1.GİRİŞ

İnsanlık var olduğundan bu yana yer değiştirme olarak gerçekleşen göç hareketinin niteliği sürekli değişime uğramıştır. İlk başlarda savaş, kıtlık ve iklimsel nedenlerle gerçekleşen göçler, günümüzde siyasi, ekonomik, eğitim gibi nedenlerle gerçekleşmektedir (Akıncı vd. 2015). Sebep ve şekilleri farklı olsa da göç olayı, sosyo-kültürel yapıya etki ederek yeni durumlar ortaya çıkarmaktadır. İnsan ekonomik ve sosyal nedenlerle bazen isteğe bağlı göç ederken, bazen de savaş ve siyasi baskılar nedeniyle zorunlu olarak göç edebilmektedir (Cengiz 2015).

Göç olayı, tarihte çeşitli sosyal olaylar sonucu bazen hızlanmış bazen de yavaşlamış, ancak hiçbir zaman tamamen durmamıştır. Nedeni ne olursa olsun göç, birey ya da grubun bulunduğu koşuldan daha iyi koşula sahip olmak amacıyla yapılmaktadır (Karakaya 2020). Göç eden kişi, her ne kadar bulunduğu ortamdan uzaklaşmaya çalışsa da gittiği yere, kültürünü de götürür. Ayrıca insan, göçle birlikte sadece fiziksel ortam değişimi yaşamaz, aynı zamanda iletişimde olduğu insanları, konuştuğu dili, günlük rutinlerini kısacası yaşam şeklini de değiştirir. Böylece insan kendisi de değiştirmeye başlamış olur (Küçük 2022).

Bu çalışmanın birinci bölümünde; literatür taraması yapılarak göçün tanımı, göç türleri ve nedenlerine değinilerek göçmen, mülteci ve sığınmacı kavramları açıklanmıştır. Devamında göç teorileri hakkında bilgi verilmiş, AB ve Türkiye göç tarihi incelenmiş, AB ve Türkiye'nin göç politikaları ortaya konulmuştur. Türkiye'deki sığınmacıların hukuksal durumu ve emek piyasasına etkilerine değinilmiştir. Bölümün sonunda tarımsal üretimdeki işgücü varlığı hakkında bilgi verilmiş; aile işgücü, yevmiyeli, daimi, mevsimlik ve yabancı işgücü terimleri açıklanmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde; literatür taraması yapılarak konuyla ilgili daha önce yapılmış çalışmalar incelenmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde; araştırmanın materyali ve kullanılan yöntemler hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmanın dördüncü bölümünde Suriyeli sığınmacılar ve Suriyeli sığınmacıları tarım işçisi olarak çalıştıran çiftçiler ile yapılan anket sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Çalışmanın beşinci bölümünde; eldeki bulgular ışığında genel bir değerlendirme yapılarak sonuçlar ve öneriler sunulmuştur.

1.1.Göçün Tanımı ve Türleri

İnsanların ihtiyaçlarına göre göç kavramının tanımı ve kapsamı değişmektedir (Doğan ve Aydın 2021). TDK tanımına göre göç, “Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi; taşınma, hicret, muhaceret” olarak tanımlanırken (TDK 2024), Uluslararası Göç Örgütü tanımında “Uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmek” (IOM 2024a) olarak ifade edilmiştir. Göçün birçok tanımı olmasına rağmen hepsinin ortak özelliği, “coğrafi yer değiştirme hareketi” (Tümtaş ve Ergun 2016) olmasıdır.

İnsanlar, tarih boyunca daha iyi yaşam koşulları arayışı içinde olduğu için göçler, tarihin her döneminde var olmuş olmaya da devam etmektedir (Sezik ve Ağır 2015). İnsanlık tarihiyle birlikte devam eden göç, geçmiş ve bugüne ışık tutan bir insanlık hareketidir. Bir hareket eylemi olan göç ile insan sadece somut eşyalarını değil dil, kültür, hayat tecrübesi gibi soyut şeyleri de yanında taşır ve göç ettiği yerde yeniden

biçimlendirir. Kısacası, göçle birlikte kültür ve toplumlar yeniden inşa edilir (Karakaya 2020).

Tarihe bakıldığında göçlerin zorunlu veya gönüllü olarak yapıldığı görülürken, özellikle kitlesel göçlerin belirli zorunluluklar nedeniyle gerçekleştiği görülmektedir (Aksoy 2012). Sebebi ne olursa olsun göç, birey ya da grupların bulunduğu yerden daha iyi yaşam koşulları beklediği yere doğru olmaktadır. Göç, insanın yer değiştirme eylemi olması nedeniyle toplumsal değişimi incelemek amacıyla sosyal bilimlerin incelediği bir olgudur (Karakaya 2020). Toplum değişiminin temel dinamiklerinden olan göç, farklı dil, kültür, mezheplerin bir arada harmanlanması sonucu yeni kültürlerin oluşmasına zemin hazırlamaktadır (Aydın 2022).

Küreselleşme, dünyayı birbirine yakınlaştırmış ve göç, evrensel bir olay haline gelerek ekonomik, sosyal ve siyasal anlamda sorunları da beraberinde getirmiştir (Erdil 2020). Göç, göç eden ve göç alan toplum arasında yeni koşullar oluşturur. Bu koşullar bir yandan yeni bir ekonomik güç ve düzen ortaya çıkarırken, diğer yandan toplumsal yapıda değişimlere de neden olabilir. Göçle birlikte gelen bu yeni koşullar, fırsat ve riskleri beraberinde getirmektedir (Ekici ve Tuncel 2015). Göç, göç edilen bölgenin işgücü piyasası üzerine baskı yaparak bozabileceği gibi, kamusal alanlarda aksaklıklara da neden olabilir. Bu tür sorunların ortaya çıkmasının önüne geçmek için devletler doğru göç politikaları geliştirmeye çalışmaktadır (Demirhan ve Aslan 2015). İş imkânı az olan bir yerden iş imkânı çok olan bölgeye yapılan göç, o bölgenin eleman sorununu çözer ve işçi sıkıntısı çeken insanların sorununa çare olur (Es ve Ateş 2004).

Göçün nedenleri ve sonuçları arasında karmaşık bir bağ vardır. Bu bağ, göçün tanımlanması ve sınıflandırılması konusunda zorluklar ortaya çıkarmaktadır (Erkan ve Aydın 2010). Göç, ülke sınırları içerisinde yapılan **iç göç** ve ülke sınırları dışına yapılan **dış göç** olarak ikiye ayrılmaktadır. Ülke içerisinde siyasi, ekonomik ve sosyal nedenlerle şehirler veya bölgeler arası insan hareketine iç göç denir. İç göç ile ülke nüfusu değişmezken genellikle az gelişmiş bölgelerden gelişmiş bölge veya şehirlere doğru olduğundan ülke nüfus yoğunluğunda değişiklikler olur (Erol ve Ersever 2014). Ülke içindeki göçler, genellikle turizm ve sanayi bölgeleri gibi ekonomik olarak gelişmiş yerlere doğru olmaktadır (Koçak ve Durgun 2023). İç göç nedenlerine bağlı olarak sürekli olabileceği gibi uzun süreli de olabilmektedir. İç göçler mevsimlik göç, kalıcı göç, emek göçü, zorunlu göç ve gönüllü göç olarak sınıflandırılmaktadır (Günay vd. 2017).

Kişilerin veya grupların yılın belli dönemlerinde tatil yapmak veya para kazanmak gibi nedenlerle ülke içerisinde belli zaman diliminde yaptıkları göçe **mevsimlik göç** denir (Günay vd. 2017). Yılın belirli zamanlarında yapılan mevsimlik göçlerde iki veya daha fazla yer değişikliği söz konusudur (Koçak ve Terzi 2012).

İnsanların bir yerden başka bir yere zaman sınırı olmadan yaptıkları göçlere, **kalıcı veya sürekli göç** denmektedir (Günay vd. 2017). Kalıcı göçler gönüllü olabileceği gibi doğal afetler ve savaşlar gibi nedenlerle zorunlu da olabilmektedir (Koçak ve Terzi 2012).

Memur tayinleri ya da işgücü emeği nedeniyle yapılan göçlere **emek göçü** denilmektedir. Tayinle yapılan göçler sebebine göre geçici görevle gitmesiyle geçici ya da isteğe göre kalıcı da olabilmektedir (Koçak ve Terzi 2012). Emek göçleri, gelişmiş

ülkelerde daha iyi ekonomik imkanlar veya iş bulma umuduyla genellikle kırdan kente doğru olmaktadır (Günay vd. 2017).

İnsanların ekonomik koşullarını iyileştirmek, daha eğitim almak gibi amaçlar için herhangi bir zorlama olmadan yaptıkları göçe **gönüllü göç** denmektedir. Kısaca gönüllü göç, yaşanan fiziksel, ekonomik ve sosyal ortamdaki daha iyi ortama doğru yapılan göçtür. Gönüllü göçün en önemli özelliği planlı yapılmasıdır (Karakaya 2020).

Siyasi, doğal veya kültürel nedenlerle yaşam güvenceleri olmaması nedeniyle bireysel veya grup halinde yapılan göçe **zorunlu göç** denilmektedir. Zorunlu göçteki en dikkat çekici durum, yaşamak için güven kaygısı olması ve bu sebeple yaşamlarını güvence altına alacağı başka bir yere göç etmek zorunda bırakılmalarıdır (Karakaya 2020). Zorunlu göç, yaşanan ülkede bir bölgeden başka bir bölgeye olabileceği gibi bir ülkeden başka bir ülkeye doğru da olabilmektedir (Koçak ve Durgun 2023).

Bir ülkeden başka ülkeye yapılan göçe **dış göç** denir. Dış göçler savaş, kıtlık, salgın gibi nedenlerle zorunlu veya daha iyi imkanlarda yaşamak veya eğitim gibi nedenlerle gönüllü olabilmektedir. Beyin göçü, işçi göçü ve mübadele göçü dış göçler kapsamındadır (Erol ve Ersever 2014).

İyi eğitilmiş işgücünün bir ülkeden başka ülkeye göçüne **beyin göçü** denmektedir (Erol ve Ersever 2014). Yüksek eğitilmiş bilim insanı veya mühendis gibi kalifiye insanların az gelişmiş ülkeden daha iyi ücret, iş bulmak, huzurlu ortamda çalışmak veya kendini daha da geliştirmek amacıyla gelişmiş ülkeye göç etmektedir (Günay vd. 2017). Beyin göçleri az gelişmiş ülkelerden olabildiği gibi gelişmiş ülkelerden diğer gelişmiş ülkeye de olabilmektedir (Koçak ve Terzi 2012). Yetiştirmek için oldukça emek, zaman ve maddiyat harcanan alanındaki uzman bu insanların ülkeden göç etmesi ülkeye kalifiye işgücü kaybına neden olmaktadır (Koçak ve Durgun 2023).

İnsanların emeğini satmak için yaptıkları göçe **işçi göçü** denmektedir. İşçi göçü dış göç olabileceği gibi iç göç de olabilmektedir (Günay vd. 2017). İşçi göçleri, genellikle insanların bulunduğu yerdeki iş imkanının az olması nedeniyle iş imkanının çok olduğu yere doğru gerçekleşmektedir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Batı Avrupa Ülkeleri (Almanya, Fransa, vb.) ekonomilerini tekrar ayağa kaldırmak için işçi göçüne ihtiyaç duydukları için diğer ülkelerden işçiler bu ülkelere doğru göç etmişlerdir. Bu dönemde Türkiye'den Almanya'ya göç eden gurbetçi Türkler buna örnek olarak verilebilir (Koçak ve Terzi 2012). Karşılıklı anlaşmayla iki ülke arasındaki nüfusun yer değiştirmesi şeklinde gerçekleşen göçe **mübadele göçü** denmektedir. Arapça kökenli olan mübadele, değiş tokuş anlamına gelmektedir (Erol ve Ersever 2014). Zorunlu göç olan mübadele göçüne, Lozan Barış Antlaşması ile Türkiye ve Yunanistan arasındaki mübadele göçü örnek verilebilir (Koçak ve Terzi 2012).

Dış göç olarak **uluslararası göç** kavramı dikkat çekici olup, kişilerin kendi ülkesinden başka bir ülkeye yaptığı göçtür. Uluslararası göç ayrıca Yasal (düzenli) ve yasal olmayan (düzensiz) göç şeklinde de ayrılmaktadır. **Yasal göç**, göç edilen ülkenin yasalarına göre oturma izni alınarak yapılan; yasal olmayan göç, göç edilen ülkeye yasal olmayan kaçak yollarla yapılan göç türüdür (Akıncı vd. 2015).

1.1.1.Göçün nedenleri

Göç, özgür bir tercih olmayıp ekonomik, siyasi, güvensiz ortam gibi nedenlere bağlı olarak gerçekleşebilmektedir. İnsanlar hayallerinin peşinden gönüllü göç edebildiği gibi ekonomik ya da güvenlik nedeniyle de zorunlu olarak göç edebilirler. Aslına bakıldığında bu nedenler birbiriyle bağlantılı ve içi içe geçmiş durumlardır. Genelde insanlar karar verirken kapsamlı bir analiz yapmadığı için göç, uzun vadede belirsiz bir hale gelmektedir (Sirkeci ve Cohen 2015).

Göç kavramına ekonomik, sosyolojik, psikolojik ve siyasi açılardan bakıldığında, göç alan toplumlarda çok yönlü etkilerinin olduğu görülmektedir. Bunun yanında göç sürecine göç eden kitlelerin ve bireylerin açısından bakıldığında toplumsal entegrasyon, toplumsal dışlanma, emek sömürsü, eğitim öğretim gibi konuların göz önünde tutulması gerektiği açıktır. Her iki açıdan da bakıldığında göç olgusunu anlamının yollarından biri de insanları göç ettiren nedenleri anlamaktan geçmektedir. Göç nedenleri sosyo-ekonomik, siyasi ve sosyo-kültürel, güvenlik ve doğal nedenler olarak sınıflandırılmaktadır (Günay vd. 2017).

Sosyo-ekonomik nedenler, içerisinde insanların göç etmesinin en temel nedeni, ekonomik nedenlerdir. İnsanlar ekonomik olarak sıkıntı yaşadıklarında parasal sorun yaşamayacağı yerlere doğru göç ederler (Günay vd. 2017). Tarımda makineleşme ile birlikte insan emeğine olan ihtiyaç azaldığı için kırsal kesimde iş imkanı bulamayan insanlar, iş imkanının daha çok olduğu bölge veya ülkelere doğru göç yapmışlar ve bu nedenle yaşadıkları kültürleri geride bırakmak zorunda kalmışlardır (Tamer 2020). 1960'lı yıllarda Avrupa ülkeleri savaştan dolayı azalan nüfus nedeniyle işçi sıkıntısı çekmiş ve ekonomik kalkınmalarını sağlamak için ülkelere işçi kabul etmişlerdir. Bununla beraber Rusya'da göçmenlerin güneydeki gelişmiş şehir ve tarım alanlarına yönelmeleri ekonomik nedenlerle olmuştur (Akbulut 2021).

Savaş, terör, ayrımcılık, dışlanma gibi nedenlerle yapılan göçe **siyasi ve sosyokültürel göç** denir. Siyasi göçlerin en önemli nedeni, insanların can güvenliğinin tehlikeye girmesidir. Çin Devleti'nin Doğu Türkistan halkına yaptığı toplu katliamlar ve işkenceler nedeniyle 1961'de insanların yaptıkları göçler buna örnek olarak gösterilebilir. Çin sadece işkence veya katliam yapmamış insanların dinleri, dilleri, kültürleri ve yaşam şekilleri üzerinde de baskı kurmuştur (Günay vd. 2017). Ayrıca iç savaş, diktatörlük veya sürgünler de siyasi ve sosyokültürel göçe neden olmaktadır (Tamer 2020).

Göçler siyasi, sosyal veya ekonomik nedenlerin yanında güvenlik boyutunda da incelenmelidir. Güvenlik dediğimizde sadece savaş veya baskı rejimleri akla gelmemeli, ekonomik güvensizlik de göz önüne alınmalıdır. Suriye'de yaşanan iç savaş sonucu ortaya çıkan güvensizlik, Suriye halkının göç etmesine neden olmuştur. Buradaki insanlar daha güvenli ortamlara göç etmeye başlamışlardır. Ancak AB ülkeleri kendi devletlerinin güvenliği için göçmenleri kabul etmeyip geri göndermişlerdir (Günay vd. 2017). 1877-78 yılları arasındaki Balkan Savaşı'nı Osmanlı Devleti'nin kaybetmesi sonucu milyonlarca insanın Kafkas ve Balkanlardan Anadolu'ya göç etmesi siyasi göçe örnektir (Tamer 2020).

Deprem, sel, küresel ısınma gibi nedenler insanların göç etmesindeki **doğal nedenler** arasındadır. Örneğin Afrika'da kıtlık, iklim değişikliği ve kıyı bölgelerinde

tsunami milyonlarca insanı göç etmeye zorlamıştır (Günay vd. 2017). Volkanik patlama veya depremler insanın elinde olmayan doğal nedenlere, erozyon gibi olaylar insanların neden olduğu doğal nedenlere örnek verilebilir (Tamer 2020). Çernobil nükleer kazası sonucu Çevre ülkelerde ve Ukrayna’da yaşanan göçler ile Kırgızistan ve Tacikistan’da yaşanan deprem ve toprak kaymaları sonucu yaşanan göçler, doğal nedenlerle yapılan göçlere örnektir (Akbulut 2021).

Göç, dış etkenlere bağlı olduğu için tek başına özgür bir seçim değildir. Göç, somut nedenlerin yanında insanların hayallerinin peşinden gittiği soyut nedenlere de bağlıdır. Göç edenler, kendileri ve aileleri için daha iyi bir hayat umuduyla yola çıkarlar. Bu kimi zaman daha iyi bir ücret almak için ekonomik bir neden olurken, kimi zaman da savaş ve iç karışıklık gibi siyasi neden olabilir. Bazen insan, toplum ve aile baskısından dolayı kendilerine dayatılan kimliği kabul etmeyerek kendi kimlik arayışı için göç eder. Aslında bakıldığında bu nedenler birbiri içerisine geçmiş ve birbirini tamamlayan nedenlerdir. Hepsinin ortak noktası, güvensiz ortamdan güvenli ve huzurlu bir ortama doğru kaçıştır (Sirkeci ve Cohen 2015).

1.1.2. Göçmen, mülteci ve sığınmacı

Genel bir tanımı olmamakla birlikte, kendi iradesiyle keyfi olarak göç eden bireylere **göçmen** denir. Maddi ve sosyal şartlarını geliştirmek için aile fertleriyle birlikte yapılan göç sonucu göçmenlik oluşur. Birleşmiş Milletler (BM) gönüllü olsun ya da olmasın yabancı bir ülkede bir seneden fazla bulunan bireye göçmen demektedir (Aktel ve Kaygısız 2018). Göçmenler girdikleri ülkelerde kültürel olarak toplumsal dışlanma yaşamakta ve dolayısıyla uyum problemleriyle karşı karşıya kalmaktadır (Akbulut 2021).

Göçmen, yasal yollarla yabancı bir ülkeye girip o ülkenin yasalarına göre yaşayan kişiler olarak tanımlanabilir. Bu tanıma göre, yabancı bir ülkeye yasa dışı yollarla giren ya da vize zamanı geçmesine rağmen kaçak olarak o ülkede yaşamaya devam eden kişilere **yasadışı göçmen** denir (Erdil 2020). Yasadışı göçmenler, ülkeye giriş yapmak için genellikle denetlenmenin zor olduğu deniz yolunu veya karayolunu tercih ederler. Havayolu, denetimin sıkı olması nedeniyle yasadışı göçmenler için en az tercih edilen yoldur (Kahraman ve İren 2023).

Göç Terimleri Sözlüğüne göre **sığınmacı**, “Zulüm veya ciddi zarardan korunmak amacıyla, kendi ülkesi dışında bir ülkede güvenlik arayışında olan ve ilgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde mültecilik statüsüne ilişkin yaptığı başvurunun sonucunu bekleyen kişi” olarak tanımlanmaktadır (IOM 2024b). Sığınma konusundaki yetki devletlerde olup devletler uluslararası hukuk kurallarına göre ülkelerinin sınırlarının giriş ve çıkışlarını kontrol etmeye yetkilidirler. Bir devlet bir yabancıya sığınma hakkını tanıdığı anlamına gelmektedir (Erdil 2020).

İltica, anlam olarak sığınmak demektir. Bir kişinin kendi ülkesindeki yaşam haklarının kısıtlanması nedeniyle başka bir ülkeden korunma talep etmesine iltica denir (Akbulut 2021).

Göç terimleri sözlüğünde **mülteci**, “İrkı, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ve siyasi görüşleri yüzünden haklı bir zulüm korkusu nedeniyle vatandaşı

olduğu ülkenin dışında bulunan ve söz konusu korku yüzünden, ilgili ülkenin korumasından yararlanmak istemeyen kişi” olarak tanımlanmaktadır (IOM 2024b).

Zulüm ve ölüm korkusundan dolayı ülkesinden ayrılan ve ülkesine dönmek istemeyen kişilere mülteci, ülkesini terk ederek başka ülkeye sığınan ama henüz mülteci olup olmadığı o ülkenin kurumları tarafından karar verilmemiş kişilere sığınmacı denir (Deniz 2014). Kısaca göçmen; kendisi için göçü uygun görüp kendi isteğiyle göç eden kişi, mülteci; savaş veya iç çatışma nedeniyle özgürlüklerin kısıtlanması nedeniyle ülkesini terk etmek zorunda kalan kişidir (Akbulut 2021).

1.2. Göç Teorileri

1.2.1. Erken dönem göç teorileri

İlk göç teorisi, 1885 ve 1889 yıllarında yayımladığı *Göç Kanunları* başlıklı iki makalesi ile Ravenstein tarafından ortaya atılmıştır. Kısa mesafenin göç üzerinde etkili olduğunu vurgulayan Ravenstein, göçün daha büyük ticaret ve endüstri merkezlerine doğru yapıldığını ve yapılan göçte daha iyi imkan arayışlarının etkili olduğunu belirtmiştir. Ravenstein, zamanla göç nedenlerine ağır vergiler, baskıcı yasalar, kötü iklim koşulları gibi diğer faktörler eklemiş olsa da ekonomik amacı ilk etken olarak görmüştür (Akyıldız 2016). Ravenstein İngiltere’nin sanayileşmesi sırasında işgücü piyasasını anlatması göç kuramının genel olmamasına neden olmuştur (Demir 2023). Ravenstein kanunları, göçü döneminin ekonomik bakış açısıyla anlattığı için modern göç teorilerine göre yetersiz olsa da daha sonraki göç kanunlarının temelini oluşturmuş ve ilham kaynağı olmuştur (Çağlayan 2006).

Göç kararında mesafenin önemi vurgulayan Stouffer, göçü coğrafi ve ekonomik olarak incelemiştir. Bunun yanında suç ve evlilik üzerinden göç olgusunu inceleyerek, göçe sosyolojik bir bakış açısı getirmiştir. Stouffer, belirli bir mesafeye göç eden kişi sayısının o mesafedeki fırsat sayısı ile doğru orantılı, kesişen fırsatların sayısı ile ters orantılı olduğunu söylemiş ve buna **Kesişen Fırsatlar Teorisi** adını vermiştir (Akyıldız 2016). Teoride, mesafe kavramı kadar gidilecek yerlerdeki sosyal, ekonomik, kültürel fırsatlar da göç konusunda belirleyici faktör olarak görülmektedir. Kısaca göç edilecek yerin mesafesi kadar, gidilecek yerin faydası da göz önünde tutulmaktadır. Genel bir teori olmamakla birlikte, ekonomik temelli göçleri açıklamada ve işçi göçlerini değerlendirmede kullanılmaktadır (Çağlayan 2006).

Lewis, gelişmemiş ülke veya bölgelerde emek bolluğunun yüksek ancak emek verimliliğinin düşük olduğuna ve buralardaki emeğin gelişmiş ülkelere göç ettiğine dikkat çekmiştir. Bu nedenle göçlerin ekonomi üzerindeki pozitif etkisi üzerinde durarak göç olgusuna ekonomik nedenler ekseninde bakmıştır (Akyıldız 2016).

Sjaastad, ortaya attığı mikro-ekonomik teoride, insanların rasyonel varlıklar olması nedeniyle göç sırasında katlanacakları maliyetlerin, göç ettikten sonra elde edecekleri getiriden fazla ya da az olmasına göre göç kararı aldığına değinmiştir. Ayrıca Sjaastad, göçün maliyetini parasal ve parasal olmayan olarak ikiye ayırmıştır. Parasal maliyete ulaşım, yemek gibi örnekler verirken, parasal olmayan maliyeti çevreden ve aile ortamından ayrılmak olarak örneklendirmiştir. Aynı şekilde göçün getirisini parasal ve parasal olmayan olarak ikiye ayırmıştır. Parasal getiriyi elde edeceğiniz maddi gelir

olarak görürken, parasal olmayan getiriye iyi iklim koşulları, eğlence ve zevk imkanları gibi ruhsal ama göz ardı edilen getiriler olarak görmüştür (Akyıldız 2016).

Lee'nin **İtme-Çekme Teorisi**, itici ve çekici faktörler üzerinden göç nedenlerini yorumlamaktadır. Teori, göç eylemini çekici kılan pozitif etkilerin itici kılan negatif etkilerden fazla olması durumunda insanların göç ettiğini belirtmektedir. Yüksek gelir, güvenlik gibi faktörler çekici faktörleri; yoksulluk, işsizlik, güvensizlik gibi faktörler itici faktörleri içermektedir (Akyıldız 2016). Teoriye göre itici ve çekici faktörler yaşanan yerde de göç edilen yerde de vardır ve bu faktörler birbiriyle olan bağlantılı olduğu için kendi içinde bir bütünü oluşturmaktadır. Çekici ve itici faktörler yaş, cinsiyet, eğitim gibi farklılıklar nedeniyle kişiye göre değişebilmektedir. Göç edilecek yerdeki eğitim koşulları, çocuklu bir aile için avantajken çocuksuz bir aile için bir şey ifade etmeyebilir (Çağlayan 2006). Lee, göç alma kararında evlilik, boşanma, emeklilik gibi nedenlerin de etkili olduğunu düşündüğünden göçü tek başına rasyonel bir karar olarak görmez (Demir 2023).

John Harris ve Micheal Todaro'nun ekonomik temelli teorisinde, İnsanların kırdan kente doğru yaptığı göçün, göç ettikleri yerlerde beklenen ücretin geldikleri yerlere göre yüksek olduğu sürece devam edeceği anlatılmaktadır. Buradaki kırsal kesim tarım sektörünü ifade ederken kentsel kesim imalat sanayini ifade etmektedir. Bunun yanında bu göçlerin risksiz olmadığına ve varılan yerde hemen iş bulunamayacağına dikkat çekilmiştir (Akyıldız 2016).

1.2.2. Çağdaş göç teorileri

Neo klasik makro Model'e göre göç, ücretlerin düşük olması nedeniyle işgücü arzının yüksek olduğu ülke veya kıtalardan, işgücü ihtiyacının çok olması nedeniyle ücretlerin yüksek olduğu ülke veya kıtalara doğru olur. Bu nedenle ülkeler veya kıtalar arasındaki ücret farkları kapandıkça göçlerin azalacağı düşünülmüştür (Demir 2023).

Yeni ekonomi kuramı Oded Stark tarafından neo klasik makro modelin göç hareketlerini yeterince açıklayamadığı düşüncesiyle ortaya atılmış bir teoridir. Neo klasik makro modelin bireysel bakış açısına ek olarak göç kararında aile, akraba, etnik ve kültürel ağların da etkisinin çok olduğuna dikkat çekilmiştir. Kısaca bireysel geçim kaygısı yerine aile ve toplumun da göç kararında etkili olduğu sebepleriyle açıklanmıştır (Demir 2023).

İkiye bölünmüş emek piyasası kuramı göçü, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra sanayileşen devletlerin işgücü ihtiyacı için diğer devletlerle yaptıkları ikili anlaşmalar ve misafir işçi göçmenleri kabul etmesiyle açıklamaktadır. Kısaca, ülkelerin kendi yerli halkının nüfus artışının az olması veya ülkesinde çalışacak işçi bulamama gibi nedenlerle anlaştıkları ülkelere işçi göçmen kabul etmesiyle göç olgusu açıklanmıştır (Demir 2023).

Merkez-çevre modeli olarak da bilinen **dünya sistemleri teorisi**, Immanuel Wallerstein tarafından ortaya atılmıştır. Marksist bakış açısının ağır bastığı teoriye göre bilgi, teknoloji ve emeğin kapitalist ülkelere sömürülmesi nedeniyle geri kalmış ülkeler, sosyal ve ekonomik gelişim gösterememiştir. Ekonomik ve politik eşitsizlikleri ulus ötesi göçlerin sebebi olarak gören teori, göç olgusunu emeğin sermayeyi takip etmesiyle

açıklamaktadır. Kısaca, teknolojik gelişmelerin insan emeğine olan ihtiyacı azaltması nedeniyle işsiz kalan insanlar, başka ülkelere emek göçü yapmaya başlamıştır (Demir 2023).

İlişkiler ağı göç teorisi, iş bulma, barınma gibi riskleri azaltan aile, akraba, eş, dost gibi akrabalık bağlarına sahip kişi veya grupların göç etmesinin daha kolay olduğunu savunmaktadır. Kısaca, göç eden kişiler daha önce o bölgeye göç eden akraba, arkadaş veya tanıdıkları sayesinde göçün hem maddi hem de manevi risklerini en aza indirerek göçü sürekli hale getirmektedir (Güllüpınar 2012). Kurulan ilişkiler ağının gelişmesi göçün sürekliliğine bağlıdır ve göç devam ettikçe göç ağları da büyüyüp gelişmeye devam etmektedir. Oluşan bu ağlar, göçün devamlılığına büyük destek olmaktadır. Buna en güzel örnek, Türkiye’den Almanya’ya göç edenlerin zamanla orda göç ağı oluşturmalarıdır (Çağlayan 2006).

Kuramsal teori, göç olayının devamlılığını yasal ve yasadışı kurumların ve ilişkilerin sağladığını savunmaktadır. Göç olgusunun sadece devlet anlaşmaları ya da işgücü piyasasıyla açıklanamayacağı savunulurken, göçmen kaçakçılığı, vize kaçakçılığı gibi yasadışı kaçakçılık ağlarının da etkilerinden bahsetmektedir (Demir 2023).

Göç sistemleri teorisi, göç edilecek mesafeyi ikinci planda tutarken asıl önemli olanın göç veren ülke ile göç alan ülke arasında sosyal ve ekonomik bağ olduğunu savunmaktadır. Kısacası göç edenlerin göç ettikleri bölge ile

Kısaca, göç edilen bölge ile geçmişten gelen sosyal, kültürel ve ekonomik bağlar göç edenlerin o bölgeyi tercih etmesine neden olmaktadır (Demir 2023).

İncelenen göç kuramlarının hiçbiri tek başına göçü açıklamaya yetmemektedir. Göç dediğimiz olgu sosyal bir olgu olduğu için pozitif bilimler gibi tek formülle göç olgusu açıklanamaz. Her kuram göç olgusuna farklı bir pencereden baktığı için kuramların hiçbirinin diğerinden daha iyi olduğu söylenemez (Çağlayan 2006).

1.3. Göç Tarihi

Günümüzde yaşayan insanlar aslında geçmişteki göçmenlerin torunlarıdır. Bu nedenle insanlık tarihi aynı zamanda göç tarihidir. Göçlerin tarihsel sürecine bakılırsa, göçler kültürler arası etkileşimin temelini oluşturmuştur (Deniz 2014). İnsanoğlu ilk büyük göçünü 30-40 bin yıl önce yapmış ve M.S. 1000 yılına kadar yeryüzüne yayılmıştır. On binlerce yıl göçebe yaşam sürdürdükten sonra M.Ö. 10 bin yıllarında yerleşik hayata geçilmiş ancak insanlığın göçebe hayatı bitmemiştir (Kanbir 2023).

Tarihteki ilk kitlesel göç hareketi Hunlar tarafından 4.yüzyılda yapılmıştır. Hunlar, Çin baskılarından kurtulmak için Karadeniz’in kuzeyine göç etmişler ve bunun sonucunda Cermen kavimleri de Avrupa’ya göç etmek zorunda kalmışlardır. Germen kavimlerinin Avrupa’ya göçü sonucunda, günümüzdeki Avrupa devletlerinin temelleri atılmıştır (Deniz 2014). Tarihte Kavimler Göçü olarak bilinen bu göçün etkileri o kadar büyük olmuştur ki, Roma İmparatorluğu Doğu ve Batı olarak ikiye bölünmüş Batı Roma İmparatorluğu’nun 476 yılında yıkılmasıyla toprakları üzerinde yeni devletler kurulmuştur. Bütün bu olaylar düşünüldüğünde göçün sosyal ve kültürel etkilerinin ne kadar büyük olduğu görülmektedir (Karakaya 2020).

13. yüzyıla gelindiğinde, Moğol istilasının yaptığı katliam ve yağmalar nedeniyle Orta Asya'daki insanlar dünyanın farklı bölgelerine göç etmek zorunda kalmıştır. Yine bu dönemde Türkler Orta Asya'dan Anadolu'ya göç etmişlerdir. Yaşanan göçler sonucunda insanlar yaşadıkları yerleri bırakmak zorunda kalırken sosyal, ekonomik ve kültürel bir yıkım yaşanmıştır. Göç edilen yerlerdeki kültürel miraslar, Moğol yağmaları nedeniyle önemli ölçüde zarar görmüştür (Karakaya 2020).

Göç olayı Amerika'nın keşfiyle yeni bir boyut kazanmış, 16. Yüzyıldan itibaren Avrupa'daki insanlar, yeni bir hayat umuduyla Amerika'ya göç etmişlerdir. Avrupalı tüccarlar 15 milyon köleyi çalıştırmak için Amerika kıtasına götürmüş, böylece Avrupa, dünya göç olaylarına yön vermeye başlamıştır (Deniz 2014). 17. Yüzyılda İngiltere, Fransa, İspanya gibi devletler, artan nüfuslarına yeni yerleşim yerleri bulmak için Amerika başta olmak üzere Brezilya, Arjantin ve Kanada'da sömürgeler kurmaya başlamışlardır. Bu ülkelerdeki insanların okyanus ötesi göçleri sonucu, dünyanın kültürel ve demografik yapısı değişerek Kanada, Amerika Birleşik Devletleri, Avustralya ve Yeni Zelanda'da yeni devletler ortaya çıkmıştır (Aykaç ve Yertüm 2016).

20. yüzyılda yaşanan iki büyük dünya savaşı insanları göç etmeye zorlamıştır. 1920 ve 1930 yılları arasında yaşanan nüfus mübadeleleri (Türkiye-Yunanistan gibi) ve soykırımlar (Nazi Soykırımı gibi) bu göçlere neden olarak gösterilmektedir (Deniz 2014). 1. Dünya savaşı sonrasında Osmanlı gibi büyük toprak parçasına sahip imparatorluklar çözülmeye başlamış ve bu imparatorlukların yerine ulus devletler kurulmuştur. Ulus devletler, milliyetçilik politikaları gereği homojen nüfus oluşturmak için zorunlu göç politikaları uygulamıştır. Uygulanan bu politikalar sonucunda göçmen ve sığınmacı hareketleri artmaya başlamıştır (Karakaya 2020).

1.3.1 Avrupa Birliği ve göç tarihi

Avrupa'ya yapılan göçler, İkinci Dünya Savaşı sonrası artmaya başlamıştır (Koçak ve Gündüz 2016). İkinci Dünya Savaşı sonrası ekonomilerini ayağa kaldırmak isteyen Fransa, Almanya gibi Avrupa devletleri az gelişmiş ülkelere işçi göçü almışlardır. 1954 -1970 yılları arasında kapsayan bu süreçte Türkiye, Yunanistan, Portekiz ve İspanya'dan Almanya'ya; Fas, Tunus ve Cezayir'den Fransa'ya işçi göçleri gerçekleşmiştir (Deniz 2014). 1970 yıllarda ekonomik durgunluk yaşanması, gelişen teknolojiler nedeniyle işçiye ihtiyacın azalması gibi nedenlerle devletler, işçi göçünün sürdürülebilir olmadığını anlamış böylece emek göçünde azalma görülmüştür (Güleç 2015). Bu dönemde göçmen sayısında kısıtlamalara gidilmiş, senelik kotalar koyulmuş ve daha önce gelen göçmenlerin geri dönmesini teşvik edici politikalar uygulanmaya başlanmıştır. Ancak bu politikalar pek başarılı olmamış ve göçmenler yaşadıkları ülkelerin sosyal haklarından yararlanmak amacıyla geri dönmeyi tercih etmişlerdir (Gençler 2004). Avrupa'da ekonomik nedenlerle göç akını duraksamış olsa da evlilik ya da siyasi sığınma yoluyla devam etmiş böylece göçlerin istenildiği anda durmayacağı anlaşılmıştır. 1980 yılına gelindiğinde AB birliği vize politikasına gitmiş üçüncü dünya ülkeleriyle göç konusunda ikili anlaşmalarla göçleri kontrol altında tutmayı amaçlamıştır. 1985 yılında Fransa, Almanya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg arasında Schengen Anlaşması imzalanarak bu ülkeler arasındaki sınırlar ortadan kalkarken bu ülkelerin sınırlarının denetimi arttırılmıştır. 1986 yılında imzalanan Tek Avrupa Senedi'nin imzalanmasıyla, topluluk içi serbest dolaşım daha kolay hale gelmiş ve dış sınır kontrolü için iltica ve göç politikalarında ortak hareket edilmeye başlanmıştır (Ultan 2017).

Soğuk savaş sonrası dönem olan 1990'lı yılların başına kadar AB nüfus kontrolünü uygulama imkanı bulmuştur. 1990'lı yıllardan itibaren Avrupa'ya göç akını az da olsa artmaya başlamış, Almanya bu dönemde en fazla iltica talebinde bulunulan ülke olmuştur. Bu dönemde AB, demokrasi ve insan hakları gibi değerleri gözetmeye çalışırken milli egemenlik ve güvenlik sorunuyla da uğraşmak zorunda kalmıştır. Yeni göçlerin önüne geçmeye çalışırken, mevcut göçmenlerin entegrasyonu için de politikalar geliştirmiştir (Koçak ve Gündüz 2016). Bu dönemde yabancı düşmanlığı görülmesine rağmen siyasal hak talepleri de artmıştır (Ulan 2017).

2000'li yıllarda özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra, göçmenler güvenlik meselesi olarak görülmeye başlanmıştır. 11 Eylül saldırganlarının Arap kökenli olması, başta ABD olmak üzere batılı devletlerde yasadışı göç, teröristler ve diğer suçlular tarafından istismar edilmesi tehlikesine karşı güvenlik tehdidi olarak görülmeye başlanmıştır. Bu kapsamda ülkeler mültecileri etnik kökeni, ülke ekonomisi gibi kriterlere göre kabul etmeye başlamış, böylece devletler sınır kontrolü konusunda daha otoriter bir yapıya bürünmüştür (Şener 2017).

AB'de göçmenlere karşı güvenlik kavramının ortaya çıkmasında ABD'den sonra 2004 İspanya'da (Madrid), 2005 İngiltere'de (Londra) 2015 Fransa'da (Paris) yaşanan bazı terör olayları örnek verilebilir. Bunun yanında terör olaylarını gerçekleştiren örgütlerin dini söylemlerinden dolayı AB topraklarında Müslümanlar potansiyel terörist olarak algılanmaya başlanmıştır (Şemşit ve Çelik 2019).

İkinci Dünya Savaşı'na kadar göç veren konumda bulunan Avrupa Devletleri 20. yüzyılın ikinci yarısı itibarıyla göç alan konuma geçmişler ve bunun sonucunda da gelen göçlere yönelik politikalar geliştirmeye başlamışlardır. Aynı zamanda Avrupa Topluluğu üyesi de olan Belçika, Fransa, Almanya, Lüksemburg ve Hollanda ülkeleri arasında 1985 yılında **Schengen Anlaşması** imzalanmıştır. Anlaşmaya göre anlaşma devletlerinin ortak sınırları yavaş yavaş kalkarken dış sınırlarındaki denetimler artmıştır (Duruel 2017a).

1997 yılında **Dublin Sözleşmesi**'nin yürürlüğe girmesiyle birlikte, Schengen Anlaşması hükümleri geçersiz olmuştur. Dublin sözleşmesi, sığınmacıların istediği ülkeye başvuru yapmasını engellemesi, sığınmacıların AB ülkeleri arasında seyahat etmesine izin verilmemesi gibi kısıtlayıcı maddeler içermesi nedeniyle sığınmacıların haklarını engelleyici bir yapıdadır. Sözleşme maddelerinin üye ülkelerin ulusal mevzuatlarına uygulanmasının zorluğu nedeniyle anlaşmazlıklar ortaya çıkmıştır (Duruel 2017a). Bu sözleşmeyle birlikte Avrupa ülkeleri arasında iltica konusu siyasi diyalog haline gelmiş ve topluluk çerçevesinde iltica ile ilgili yasal çerçevenin temeli atılmıştır (Güleç 2015).

1993 yılında yürürlüğe giren **Maastricht Antlaşması** ile Avrupa Topluluğu Avrupa Birliği (AB) adını almıştır. Anlaşmanın en önemli noktası, göç politikası ile ilgili topluluk çapında yapılan ortak çalışmalardır.

1997 yılında imzalanan **Amsterdam Antlaşması** ile birlikte 5 yıllık bir geçiş süreci hedeflenmiştir. Bu süreç içerisinde AB Komisyonu, yasa teklifi yetkisini üye ülkelerle paylaşacağını ve üye ülkelere gelen tekliflerin değerlendirileceğini belirtmiştir (Duruel 2017a). Amsterdam antlaşmasıyla birlikte, üye ülkeler kendi

aralarında sınır kontrolünü kaldırmak amacıyla Schengen Anlaşması'nı topluluk hukukuna dahil etmişlerdir (Güleç 2015).

Amsterdam anlaşması sonrasında 1999 yılında **Tampere Zirvesi** düzenlenmiş ve birlik devletlerin topraklarında özgürlük, güvenlik ve adalet alanı oluşturmak amaçlanmıştır. Bu amaçla, üye ülkelerin göç konusunda daha fazla ortak hareket etmesi gerektiği belirtilmiştir. Mart 2003 yılında gerçekleşen **Lahey Zirvesi**'nde Tampere Zirvesinde alınan kararlara sadık kalınacağı kararlaştırılmış ve 2010 senesine kadar hedeflerin gerçekleşmesi için plan oluşturulmuştur (Güleç 2015). Lahey zirvesinde AB'nin 2005-2010 yılları arasında göç ve iltica alanındaki hedefleri belirlenmiştir. Lahey programıyla illegal göçle mücadele, sığınmacıların çalışma ve ikamet izinlerini düzenlemek gibi konular AB göç politikasının önemli başlıkları olmuştur (Duruel 2017a).

Göçle ilgili en önemli değişiklikler 2009 yılında yürürlüğe giren **Lizbon Antlaşması** ile yapılmıştır. Bu antlaşma ile yasa dışı göçle mücadele edileceği ve izinsiz ikamet durumunda sınır dışı etme yoluna başvurulacağı belirtilmiştir (Güleç 2015).

2010 yılından sonra Lahey programının yerini **Stockholm Programı** almıştır. Bu programla birlikte sınırların kontrolünün artırılması ve AB ülkelerinde daha güvenli ortamın temin edilmesi için daha somut ve güçlü adımlar atılmaya başlanmıştır (Duruel 2017a). Program 2010-2014 dönemleri arasındaki göç çalışmalarının planlaması niteliğindedir (Güleç 2015).

AB'nin geçmişten bu yana yaptığı çalışmalar incelendiğinde pek de başarılı olduğu söylenemez. Suriye'de meydana gelen iç savaş sonucu milyonlarca insan sığınmacı olarak AB ülkelerine akın etmiştir. AB, insan merkezli yaklaşıma aykırı olarak göç sorununa çözüm bulmak yerine bu insanları sınır dışında tutmak için politikalar gerçekleştirmiştir (Duruel 2017a).

1.3.2. Türkiye göç tarihi

Coğrafi ve stratejik olarak tarih boyunca önemli bir konumda bulunan Türkiye, geniş çaplı göç hareketlerinin önemli bir kısmına ev sahipliği yapmıştır. Türkiye'deki göç hareketleri Cumhuriyet Dönemi öncesi ve sonrası olarak iki döneme ayrılabilir (GİGM 2024).

Çizelge 1.1. Cumhuriyet öncesi göçler

Yıllar	Olaylar
1492	Yahudilerin İspanya'dan Osmanlı İmparatorluğu'na getirilmesi.
1672	Thököly Ayaklanması'nın ardından matbaacılığın öncüsü İbrahim Müteferrika ile itfaiyeciliğin öncüsü Kont Ödön Seçenyi (Seçenyi Paşa)'nin ve 1699 yılında Macar Kralı ThökölyImre ve eşinin Osmanlı İmparatorluğuna iltica etmeleri.
1709	İsveç Kralı Şarl'ın beraberindeki yaklaşık 2 bin kişilik grupla birlikte Osmanlı İmparatorluğuna sığınması,
1718	Pasarofça Antlaşması'nın ardından Macar Kralı II. Rakoczy Ferenc'in Osmanlı İmparatorluğuna sığınması.
1841	Polonya İhtilali'nin liderlerinden bugünkü Polonezköy'ün kurucusu Prens Adam Czartorski'nin Osmanlı İmparatorluğu'na iltica etmesi.
1848	Macar Özgürlük savaşını kaybeden Prens Lajos Kossuth ve yaklaşık 3 bin Macar'ın 1849'da Osmanlı İmparatorluğu'na gelmeleri.
1856-64	Farklı istatistiki veriler bulunmakla birlikte, Rus Ordusundan kaçan yaklaşık 1.500.000 Kafkas nüfusu Osmanlı İmparatorluğu topraklarına kabul edilerek, Balkanlar'a ve Anadolu'nun çeşitli yerlerine yerleştirilmiştir.
1917	Bolşevik İhtilali'nin ardından Vrangeli'nin yaklaşık 135 bin kişiyle birlikte Osmanlı İmparatorluğundan koruma talep etmesi.

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 2024

Osmanlı İmparatorluğu, yeni fethettiği yerlere iskan politikası gereği kendi halklarını yerleştirdiği gibi tarih boyunca dışarıdan da göçler almıştır (Erdil 2020). Bu göçler Çizelge 1.1.'de gösterilmiştir. Sığınma taleplerini büyük oranda kabul eden Osmanlı İmparatorluğu bu topraklarının kozmopolit yapısının güçlenmesine olanak sağlamıştır (Karakaya 2020).

Osmanlı İmparatorluğu 17.yüzyılda toprak kaybetmeye başlamış ve kaybedilen yerlerdeki Müslüman-Türk azınlıklar Anadolu'ya göç etmek zorunda kalmıştır (Yaman ve Kaya 2023). Osmanlı İmparatorluğu, göçmenleri en iyi şekilde iskan etmek için çalışmalar yapmıştır. Örneğin, Kırım Savaşı sonrası gelen göçmenlerin kışlık yakacak, yeme içme ihtiyaçlarını karşılamak, iskan yerlerini tespit etmek gibi görevleri olan Muhacir Komisyonu kurulmuştur. 19. Yüzyıl itibarıyla gelen göçmenler, dönemin sosyal ve politik yapısını derinden etkilemiştir. Göçmenlerin kırsal alandaki boş arazilerde iskan edilmesi, tapu-kadastro işlerinde düzenin sağlanamaması gibi nedenlerle göçmenler ve yerli halk arasında sorunlar başlamıştır (Aktel ve Kaygısız 2018).

Çizelge 1.2. Cumhuriyet sonrası göçler

Yıllar	Olaylar	Yıllar	Olaylar
1922-38	Yunanistan'dan 384 bin kişi	1991	I. Körfez Savaşı'ndan sonra Irak'tan 467.489 kişi
1923-45	Balkanlar'dan 800 bin	1992-98	Bosna'dan 20 bin kişi
1933-45	Almanya'dan 800 kişi	1999	Kosova'da meydana gelen olaylar sonrasında 17.746 kişi
1988	Irak'tan 51.542 kişi	2001	Makedonya'dan 10.500 kişi
1989	Bulgaristan'dan 345 bin kişi	2011-19	Suriye'de yaşanan iç karışıklıklar nedeniyle yaklaşık 3.6 milyon kişinin Türkiye'ye gelişi

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 2024

Türkiye, çatışma bölgesi olan Ortadoğu, Asya ve Avrupa ülkeleri arasında bulunan bir coğrafyada olduğu için, tarih boyunca göçmenlerin geçiş güzergahında olmuştur. Bu coğrafi konumu nedeniyle Türkiye, kitlesel göçlerin durağı olmuş ve milyonlarca göçmene ev sahipliği yapmıştır (Aktel ve Kaygısız 2018). Çizelge 1.2.'de görüldüğü gibi Osmanlı İmparatorluğu döneminde gerçekleşen göçler Cumhuriyet'ten sonra da devam etmiştir.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre, 1922 yılından bugüne kadar çalışma ve eğitim amacıyla gelen kişiler hariç 6.5 milyondan fazla kişi Türkiye'ye gelmiştir. Eğitim ve çalışma amacıyla ise 15 yılda toplam 3.3 milyon kişi izin almıştır (GİGM 2024).

Cumhuriyetin ilk dönemi olan 1923-50 yılları arasında gayrimüslimler ülkeden göç etmiş, bununla beraber komşu ülkelerdeki Müslüman ve Türk nüfus da ülkeye göç etmiştir (Aksoy 2012). 1923-50 yıllarında yapılan göç politikaları ulus devlet kurmaya yönelik olup Türk soyundan göçmenlerin ülkeye kabul edilmesi yönünde olmuştur (Aktel ve Kaygısız 2018). Bu amaçla, 1934 yılı 2510 sayılı İskan Kanunu çerçevesinde Türkiye'ye göç hakkı sadece Türk soyundan olan kişilere verilmiştir (Günay vd. 2017).

1950-80 yılları arasında, Türkiye'de sanayileşme süreciyle kırdan kente göçler başlamış, ayrıca Yugoslavya ve Bulgaristan'dan Türk kökenli insanların göçü devam etmiştir. 1960'lı yıllardan itibaren Türkiye'den batı ülkelerine göçler başlamıştır. 1980'li yıllara kadar göç alan ve göç veren ülke konumunda olan Türkiye, 1980'li yıllardan itibaren transit ülke konumuna geçmiştir. Transit ülke, yasal veya yasal olmayan yollardan bir ülkeden başka ülkeye geçmek için sınırlarının kullanıldığı ülke olarak tanımlanmaktadır (Aktel ve Kaygısız 2018).

Türkiye bugün itibarıyla hem göç alan hem de göç veren bir ülke konumundadır. Son yıllarda ekonomik ve siyasal olarak istikrarlı bir yapıya bürünen ülke, çevre ülkelerden ekonomik ve siyasal göçler almaktadır. 1990 yıllardan sonra dünyanın küreselleşmesi ve turizm sektörünün gelişimi sayesinde, Almanya başta olmak üzere Kuzey ve Batı Avrupa'dan göçler almıştır. Bunun yanında Antalya, Bodrum, Marmaris gibi turizm bölgeleri emekli turiste ev sahipliği yapmaktadır. Sadece Alanya'da çoğunluğu Almanlardan oluşan yaklaşık 6000 kişi yaşamaktadır (Aksoy 2012).

1.4. Arap Baharı ve Göç Politikası

1.4.1. Avrupa göç politikası

2010 yılında Tunus ve Libya’da başlayan 2011 yılında Suriye’de patlak veren Arap Baharı ile birlikte dünya gündemi bir anda değişmiştir. Arap Baharı süreci ayaklanma ve iç savaş yaşayan ülkeler kadar bu ülkelere komşu ülkeleri de derinden etkilemiştir. İlk başta, Suriye’deki iç savaş ve baskılardan dolayı birçok mülteci Avrupa ülkelerine doğru hareket etmeye başlamıştır. AB bu göç dalgasının yükünü azaltmak için üçüncü ülkelerle göç politikası bağlamında sürdürülür ilişkiler kurmaya çalışmıştır (Dinçer ve Eşsiz 2021).

AB, komşu ülkeler ve bazı Akdeniz ülkeleriyle anlaşmalar yaparak Suriye’den gelen göç dalgasını kontrol altına almayı ve sınır güvenliğini sağlamayı amaçlamıştır. Ancak mülteciler bu önlemlere karşı yasa dışı yollardan Avrupa’ya gitmeyi amaçlamış ve birçok insan bu sebeple canından olmuştur (Dinçer ve Eşsiz 2021).

Çizelge 1.3.’de, Uluslararası Göç Örgütü (IOM)’nün 2024 Yılı Göç Raporuna göre, 1970 yılından 2020 yılına kadar dünyadaki göçmen sayısının değişimi verilmiştir. Buna göre, uluslararası göçmen sayısı içinde 6.5 milyonla Suriyeli sığınmacılar birinci sıradadır (IOM 2024a).

Çizelge 1.3. Uluslararası göçmen sayısı ve dünya nüfusuna göre yüzdeleri (1970-2020)

Yıllar	Uluslararası	Dünya
1970	84.460.125	2.3
1975	90.368.010	2.2
1980	101.983.149	2.3
1985	113.206.691	2.3
1990	152.986.157	2.9
1995	161.289.976	2.8
2000	173.230.585	2.8
2005	191.446.828	2.9
2010	220.983.187	3.2
2015	247.958.644	3.4
2020	280.598.105	3.6

Kaynak: IOM 2024a

Arap Baharı ile birlikte, Ortadoğu’dan başlayan göç akını özellikle Avrupa ülkelerinde endişe yaratmıştır. 2015-16 yılları arasında İkinci Dünya Savaşı’ndan sonraki en büyük göç akınıyla karşı karşıya kalan Avrupa, sadece 2015 yılında 1 milyon 300 bin sığınmacı başvurusu almıştır. Bu sayı Soğuk savaş sonrası başvuran sığınmacı sayısının nerdeyse iki katına denk gelmektedir (Dikkaya ve Dinçer 2023a). Yapılan başvuruların büyük çoğunluğunu Suriyeliler, Afganlar ve Iraklılar oluşturmakta ve bu üç ülkenin yaptığı başvurular AB ülkelerine yapılan toplam başvurunun %40’ına denk gelmektedir (Efe ve Arıcı 2023).

AB, Arap Baharının henüz başladığı 2011 yılında “Demokrasi ve Refah Paylaşımı için Ortaklık” bildirgesi kapsamında, terörizm, düzensiz göç, insan kaçakçılığı ile

mücadele gibi konular üzerine yoğunlaşmış ancak AB ülkeleri arasında anlaşmazlıklar nedeniyle uzlaşma sağlanamamıştır (Yılmaz 2021). AB ülkeleri arasında anlaşmazlıklar devam ederken, sığınmacıların Doğu Avrupa ülkeleri arasında kapasitelerine göre dağıtılmasını içeren kota usulü gündeme gelmiştir. 2015 yılında kabul edilen acil yerleştirme planı kapsamında, İtalya ve Yunanistan’da biriken 120 bin sığınmacının 2 sene içinde diğer üye ülkeler arasında kota usulüne göre dağıtılması planlanmıştır. Ancak Macaristan ve Slovakya gibi ülkelerin buna itiraz etmesi ve tanımaması nedeniyle bu plan pratikte uygulanamamıştır (Yılmaz 2021).

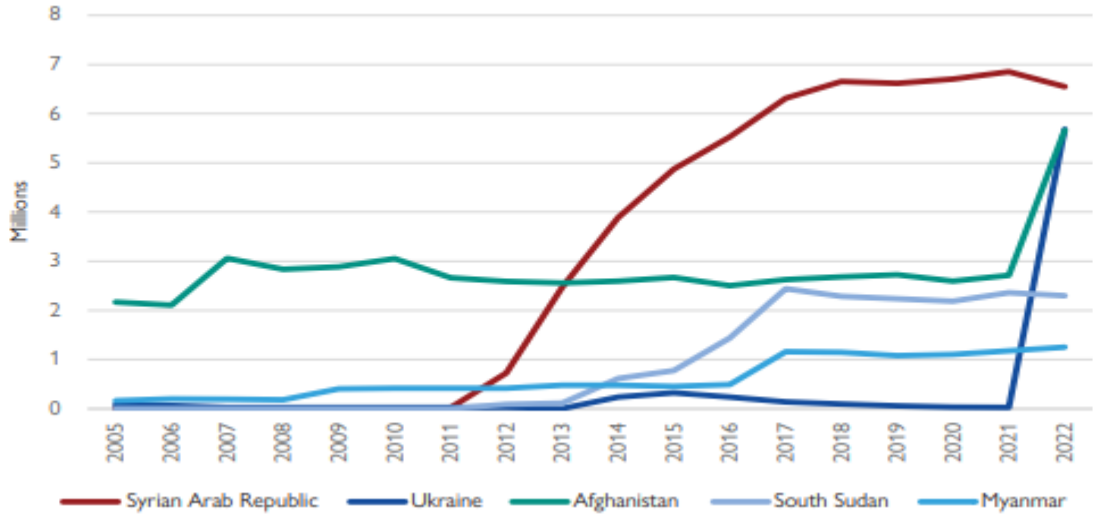
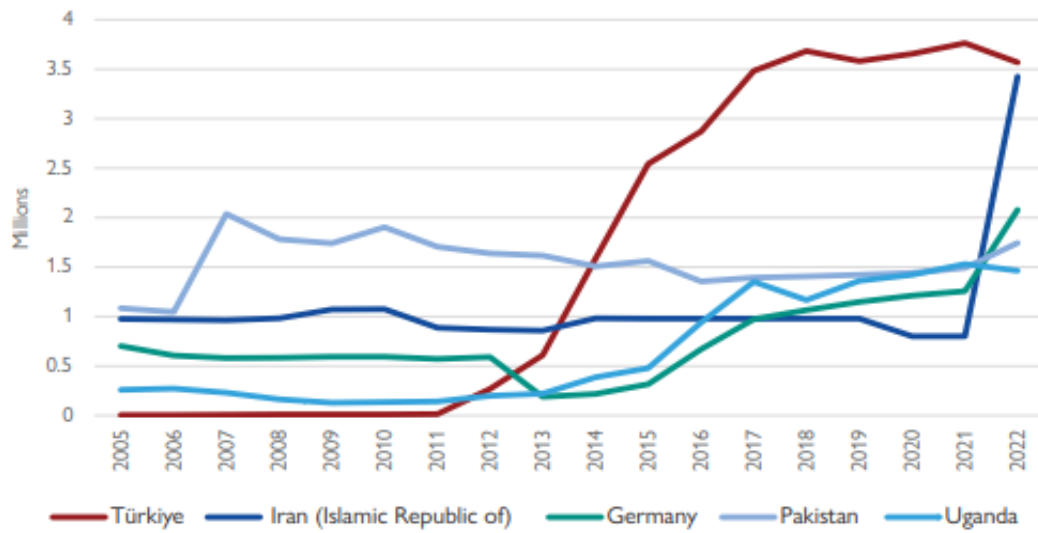
Akdeniz’deki göçmen ölümlerinin zirve yaptığı 2015 Nisanı’nda Liderler Zirvesi’nde acil toplanan AB, mali kaynakları artırma, insan kaçakçılığına karşı önlemler, tüm göçmenlerin parmak izlerini toplamak gibi somut ve etkili kararlar almıştır (Yılmaz 2021). Göç baskısı altındaki Avrupa Ülkelerinin hiçbirinin yalnız bırakılmayacağını belirttiği zirvede, AB ajans ve araçlarının etkili şekilde kullanılacağına vurgu yapılmıştır. AB, düzensiz göçün önüne geçmek adına dış sınırlarını korumakla görevli FRONTEX’ in yetkilerinin genişletilmesi ve Akdeniz’deki kaçakçı teknelerinin keşfedilip etkisizleştirmek için Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP) üzerinde çalışmalar yapılması gibi kararlar almıştır (Efe ve Arıcı 2023).

Sınırlarını korumak ve sığınmacıların transit veya kendi ülkelerine geri gönderilmesi amacıyla yapılan geri kabul anlaşmaları, AB dış politikalarında önemli bir yere sahiptir. IOM göç terimleri sözlüğüne göre “Düzensiz durumdaki yabancıların anavatanlarına veya üzerinden geçtikleri Devlete geri gönderilmeleri için devletlerin karşılıklı olarak izlemeleri gereken usulleri öngören uluslararası anlaşma” (IOM 2024b) olarak tanımlanan geri kabul anlaşması, düzensiz göçlerle mücadele için etkili bir yöntemdir. Geri Kabul Anlaşması kapsamında, anlaşmayı imzalayan ülkeye finans ve vize serbestliği veya kolaylığı sağlanmaktadır (Yılmaz 2021).

Türkiye ve AB arasında 2013 yılında imzalanıp 2016 yılında uygulanmaya başlayan Geri Kabul Anlaşması, deniz yolu veya yasadışı yollarla AB ülkelerine geçen göçmenlerin Türkiye’ye geri gönderimini kapsamaktadır (Yılmaz 2021). Bu anlaşmayla beraber, Türkiye üçüncü ülke vatandaşlarını veya vatansızları kabul ederek adeta Avrupa ile göçmenler arasında baraj görevi görmektedir (Güler 2021). Ayrıca Türkiye’deki geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilerin ihtiyaçlarının karşılanması için 3 milyar Avroluk yardım yapılması kararlaştırılmıştır. Bu anlaşmanın Türkiye açısından en önemli avantajı vatandaşlarına Avrupa içerisinde vize muafiyeti/kolaylığı sağlanmasıdır. 2019 yılında Doğu Akdeniz’deki gerilimin yükselmesiyle, AB ve Türkiye arasındaki Geri Kabul Anlaşması askıya alınmıştır (Yılmaz 2021).

1.4.2. Türkiye göç politikası

Uluslararası Göç Örgütü (IOM)’nün 2024 Yılı Göç Raporuna göre, 2020 yılında 281 milyon uluslararası göçmen bulunurken bu göçmenler dünya nüfusunun %3.5’ine karşılık gelmektedir. Şekil 1.1. incelendiğinde Suriyeli sığınmacı sayısı 2011 yılından itibaren hızla artmıştır. 15 Mart 2011 tarihinde Suriye’de patlak veren ilk savaşın sonucunda, milyonlarca insan can güvenli olmadığından topraklarını terk etmek zorunda kalmıştır. 2021 yılında 6.8 milyon olan Suriyeli sığınmacı sayısı, 2022 yılında 6.5 milyona düşmesine rağmen, Suriye hala dünyanın en büyük sığınmacı kaynağıdır (IOM 2024a).

Şekil 1.1. İlk Beş Menşe Ülkeye Göre Sığınmacı Sayısı (2005-2022)**Kaynak:** IOM 2024a**Şekil 1.2.** İlk Beş Ev Sahibi Ülkeye Göre Sığınmacı Sayısı Değişimi (2005-22)**Kaynak:** IOM 2024a

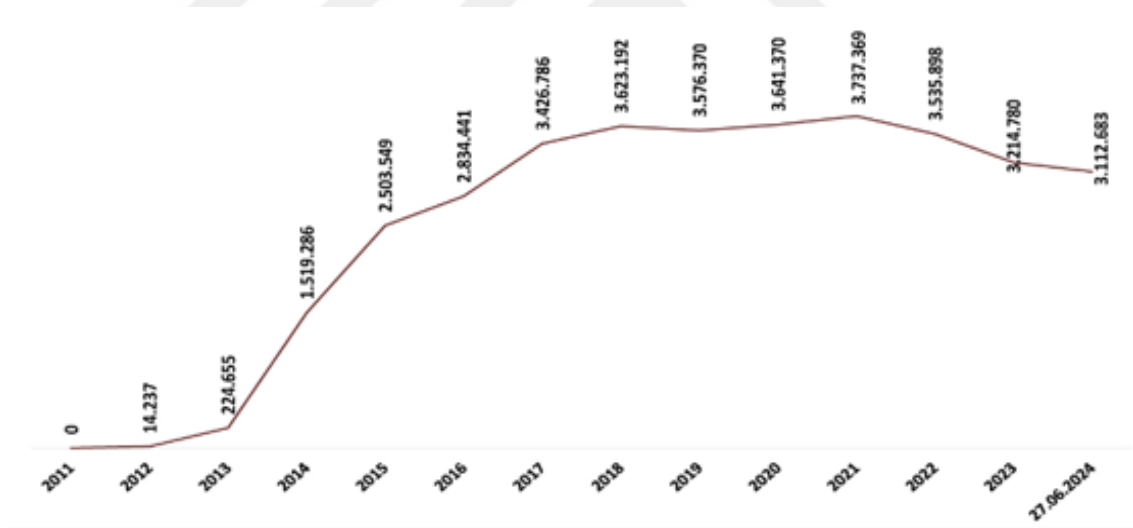
Şekil 1.2. 'de görüldüğü gibi Uluslararası Göç Örgütü (IOM)'nın 2024 Yılı Göç Raporuna göre, Türkiye başta Suriyeliler olmak üzere 3.6 milyon sığınmacıya ev sahipliği yapmaktadır (IOM 2024a).

Türkiye göç tarihinde en fazla kitlesel göç hareketi, 2011 yılı sonrası Ortadoğu'da yaşanan Arap Baharı sonucu özellikle Suriye'den gelen göçlerle olmuştur. Suriye'nin uzun sınır komşusu olması, açık kapı politikaları, misafirperver yaklaşımlar nedeniyle Türkiye, canlarını kurtarmak için kaçan Suriyeliler için cazip bir göç merkezi haline gelmiştir (Karakaya 2020). Bunun yanında Türkiye ve Suriye arasındaki 911 km sınırda herhangi bir engelleyici önlem olmaması, yasadışı göçe müsaade etmektedir (Güler 2021).

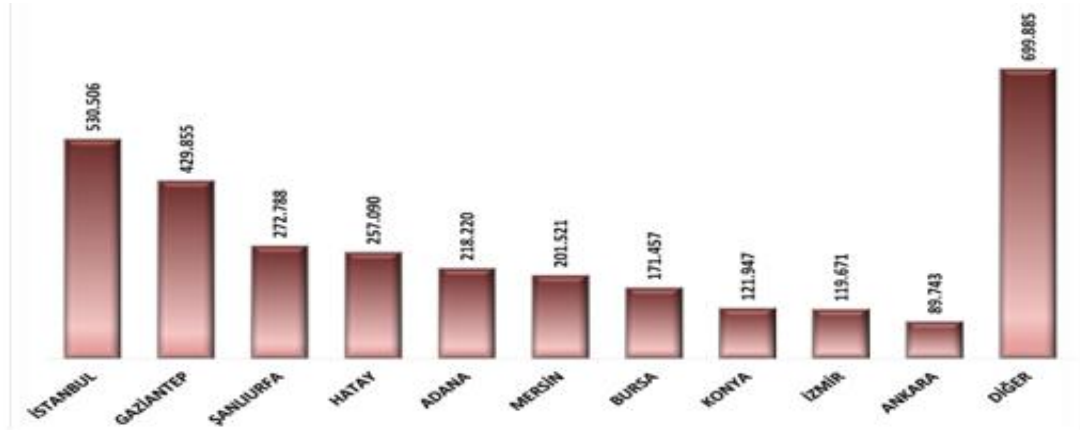
15 Mart 2011 tarihinde Suriye’de başlayan iç savaş sonucu Suriye’deki halk, yaşamak için temel ihtiyaçlarını ve güvenliklerini karşılayamaz olmuştur. Türkiye’ye ilk kitlesel göçler, 29 Nisan 2011 tarihinde Hatay sınırından 300-400 Suriyeli vatandaşın girmesiyle başlamıştır (Dulkadir 2017). Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre, gelen Suriyeliler ilk başta 10 şehirde kurulan 26 barınma merkezinde 256.971 Suriyeli sığınmacıya ev sahipliği yapmıştır. Suriyelilerin ülkemizde kalış süreleri uzadığı için sosyal uyum gerekliliği nedeniyle insanların geçici barınma merkezleri dışında yaşaması desteklenmiştir. 16 Eylül 2020 tarihi itibarıyla geçici koruma kapsamında 5 ildeki 7 geçici barınma merkezinde 59.877 ve barınma merkezleri dışında 3.599.041 Suriyeli sığınmacı bulunmaktadır. Geçici koruma merkezlerinde, okul öncesinden başlamak üzere tüm eğitim merkezleri vardır. Bunun yanında Türk vatandaşlarına verilen hizmetlerin standartlarında sağlık hizmetleri, yabancılar için ibadethane ve ihtiyaçları için marketler vardır. Ayrıca meslek eğitimi vermek amacıyla eğitim merkezleri mevcuttur (GİGM 2024). Daha sonraki süreçlerde Suriyeliler sınır illerinde akrabalarının yanında veya kiraladıkları evlerde yaşamaya başlamışlardır (Dulkadir 2017).

Şekil 1.3.’de 2011-2024 yılları arasındaki Suriyeli sığınmacı sayılarının değişimi görülmektedir. Grafikte görüldüğü gibi Arap Baharı başlangıcı olan 2011 yılından itibaren artmış ve özellikle 2013 yılından sonra sayılarda sıçrama olmuştur. Türkiye’de 2024 yılı verilerine göre 3.113.02 Suriyeli sığınmacı bulunmaktadır (GİGM 2024).

Şekil 1.3. Türkiye’de Suriyeli Sığınmacı Sayısı Değişimi (2011-24)

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 2024

Şekil 1.4. Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacıların İlk 10 ile Göre Dağılımı

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 2024

Şekil 1.4.’de görüldüğü gibi Suriyeli sığınmacıların yoğun olarak yaşadığı şehirler İstanbul, Mersin, Bursa gibi büyük şehirler ve Gaziantep, Hatay, Şanlıurfa gibi Suriye’ye sınır şehirlerdir.

Çizelge 1.4. 2024 yılında nüfusuna oranla en çok Suriyeli sığınmacı barındıran ilk 4 il

İller	İl Nüfusu (1000 kişi)	Kayıtlı Suriyeli Nüfusu (1000 Kişi)	Sığınmacıların Nüfusa Oranı %
Kilis	155.179	69.794	31.02
Gaziantep	2.164.134	429.855	16.57
Hatay	1.544.640	257.090	14.27
Şanlıurfa	2.213.964	272.788	10.97

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 2024

Çizelge 1.4.’de nüfusuna oranla en fazla Suriyeli sığınmacı barındıran ilk 4 il gösterilmiştir. Nüfusuna göre en yoğun Suriyeli sığınmacı barındıran il %31.02 ile Kilis’tir. Kilis nüfusunun az olması ve Suriyeli göçmenlerin başka illere geçiş için ilk tercih ettiği yer olması bu durumun başlıca nedenleridir. Kilis’e en yakın iller %16.57 Gaziantep, %14.27 ile Hatay ve %10.97 ile Şanlıurfa’dır (GİGM 2024).

Suriyeli sığınmacıların şehirlere dağılımı daha çok kent konumu, sosyokültürel ve ekonomik nedenlere bağlıdır. Hatay, Şanlıurfa, Kilis gibi şehirlerin Türkiye-Suriye sınırına yakın olmaları ve Türkiye’deki akrabalarının bu şehirlerde bulunması Suriyeli sığınmacıların bu illerde yoğunlaşmasına neden olmuştur. Suriyeli sığınmacılar, sınıra yakın şehirlerde bulunarak Suriye ile bağlantılarını koparmamayı amaçlamaktadır. Böylece hem ülkesiyle bağlantısını koparmamış oluyor hem de akrabaları sayesinde daha kolay iş buluyorlar. Ayrıca bu illerde yaşayan Arap kökenli vatandaşların çokluğu nedeniyle, kültürel adaptasyonları daha kolay oluyor (Sönmez ve Ayık 2020).

1.4.3. Sığınmacıların hukuksal durumu

Türkiye, 1923-2005 yılları arasında 1.7 milyon göçmen alırken, 2011 yılı sonrası ilk beş yıllık süreçte 3 milyondan fazla göçmen kabul etmiştir. Kısa sürede bu kadar göçmen gelmesi sonucu, hukuki statülerin belirlenmesi ve göçmenlerin topluma adapte olması için birçok reform hayata geçirilmiştir (Karadağ 2024). 2011 yılı Nisan ayı itibariyle Suriyeli sığınmacılar önce misafir olarak kabul edilmiş, 2012 yılı Nisan ayında ise Başbakanlık genelgesiyle Geçici Koruma altına alınmıştır (Ertan ve Ertan 2017). 4 Nisan 2013 tarihinde Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)’u ile birlikte, yabancıların Türkiye’ye giriş-çıkış ve kalışları gibi konularda yetkili kurum, İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü olmuştur (YUKK 2013).

Göçle ilgili en önemli belge 1951 yılında imzalanan Cenevre sözleşmesidir. Bu sözleşmeye göre mülteci, 1951’den önce Avrupa’da meydana gelen olaylar sonucu ırkı, dini, tabiiyeti, belli toplumsal gruba mensubiyeti ve siyasi düşünceli nedeniyle zulme uğrayabilecekleri için haklı nedenlerle korktuklarından dolayı vatandaşı ülke dışında olan ve ülkesinin korumasından yararlanamayan veya yaşadığı korku yüzünden yararlanamayan kişidir. 1967 yılındaki ek protokolle zaman sınırlamasını kaldıran Türkiye, coğrafi sınırlama ile ilgili herhangi bir adım atmamıştır. Bu nedenle mültecilik statüsü Avrupa kökenlilere verilirken, Avrupa dışından gelenlere verilecek en büyük statü sığınmacı statüsüdür. Bu yüzden Suriyeliler hukuki anlamda sığınmacı ya da kaçak göçmen olabilmektedir (Şahin ve Aydemir 2018). Türkiye’deki Suriyelilerin mülteci olarak tanımlanması mümkün olmamakta ve sığınmacı olması da mültecilikten doğan hakları vermediğinden Suriyeliler lehine bir yasal düzenleme yapılma gerekliliği ortaya çıkmıştır (Karakaş ve Ayyıldız 2021).

1994 yılı yönetmeliğine göre Türkiye sığınmacılara güvenli üçüncü bir ülke buluncaya kadar kalmaları için geçici ikamet izni vermektedir. Suriyelilerin Türkiye’ye girişinden sonra ilk defa 22 Ekim 2014 tarihinde göç yönetmeliği yayınlanmıştır. Bu yönetmeliğe göre Suriye’de yaşanan olaylar nedeniyle 28 Nisan 2011 yılı itibariyle ülkeye gelen Suriyeli göçmenler geçici koruma altına alınmış ve 1994 yönetmeliğine göre sığınmacı şartlarını sağlayanlara şartlı mülteci kavramı kullanılmaya başlanmıştır (Şahin ve Aydemir 2018). Geçici Koruma Yönetmeliği’nde Suriyeli göçmenler için geçici korunanlar denilmekte ve geçici koruma kimlik belgesi verilmektedir. Bunların yanında Suriyeli sığınmacıların sağlık hizmeti, eğitim, iş olanakları sosyal yardımlar ve tercümanlık gibi hakları da Geçici Koruma Yönetmeliği’nde güvence altına alınmıştır (Karakaş ve Ayyıldız 2021). Türkiye hukuk sisteminde yabancıların hak ve yükümlülükleriyle ilgili son düzenleme 2014 yılında yürürlüğe giren Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)’dur. Bu kanunun 29. Maddesinde, ‘geçici koruma kimlik belgesi’ sahiplerinin çalışma izni için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’na başvurabileceği ve geçici koruma bittiğinde çalışma izni hakkının sona ereceği belirtilmektedir (Şahin ve Aydemir 2018).

Suriyeli sığınmacıların Türk emek piyasasındaki hukuki durumlarını belirten “Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik” 15.01.2016 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Geçici korumaya tabi sığınmacılar, geçici koruma kayıt tarihinden 6 ay sonra çalışma izni için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’na başvurabilecektir. Yönetmelik, mevsimlik tarım ve hayvancılık işlerinde çalışan geçici korumaya tabi sığınmacılara çalışma izni muafiyeti vermektedir. Geçici korumaya tabi

sığınmacılara asgari ücret altında ücret ödenemeyecektir (Şahin ve Aydemir 2018). Çalışma izni alan Suriyelilerin, halkın çalışmak istemediği işlerde işçi açığını kapatarak ekonomiye katkı sağlamaları hedeflenmektedir (Kahraman ve İren 2023).

1.4.4. Sığınmacılar ve Türkiye emek piyasası

Türkiye’deki sığınmacıların, emek piyasasına etkisini görebilmek için sığınmacıların ekonomik hareketliliği ve işgücü piyasasına entegrasyonu gibi konuların incelenmesi gerekmektedir. Çizelge 1.5.’te düzensiz sığınmacıların yıllara göre sayıları verilmektedir. 2024 yılında 109.653 düzensiz sığınmacı mevcuttur (GİGM 2024). Çalışma iznine sahip yabancıların verilerine ulaşılabilirken, çalışma iznine sahip olmayan sığınmacıların verilerine ulaşmak kolay değildir. İstihdam edildikleri sektör, aldıkları ücretler gibi ekonomik verilerin olmaması nedeniyle sorun tespiti ve çözümü yapılamamaktadır (Dikkaya ve Dinçer 2023b).

Çizelge 1.5. Türkiye’de yakalanan düzensiz sığınmacı sayısı (2011-24)

Yıllar	Düzensiz Sığınmacı sayısı	Yıllar	Düzensiz Sığınmacı sayısı
2011	44.415	2018	268.003
2012	47.510	2019	454.662
2013	39.890	2020	122.302
2014	58.647	2021	162.996
2015	146.485	2022	285.027
2016	174.466	2023	254.008
2017	175.752	2024	109.653

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 2024

Türkiye’nin esnek vize uygulamaları, kayıtdışı çalışabilme imkanı rahatlığı gibi nedenlerle düzensiz sığınmacılar kolaylıkla işgücü piyasasına girebilmektedir. Ayrıca çalışma izni almak, kurumsal hizmetlere ulaşım gibi konular hakkında bilgisiz olmaları sığınmacıların kayıtdışı çalışmayı tercih etmesinde etken olabilmektedir (Dikkaya ve Dinçer 2023b).

Çizelge 1.6. Türkiye’de yakalanan düzensiz sığınmacı dağılımında ilk 4 ülke (2014-24)

Yıllar	Afganistan	Suriye	Filistin	Irak
2014	12.248	24.984	508	1.728
2015	35.921	73.422	615	7.247
2016	31.360	69.755	365	30.947
2017	45.259	50.217	832	18.488
2018	100.841	34.053	10.545	17.629
2019	201.437	55.236	12.210	12.097
2020	50.161	17.562	2.059	3.836
2021	70.252	23.469	3.491	4.408
2022	115.775	45.909	14.270	6.628
2023	68.687	58.621	18.113	8.803
2024	33.930	22.321	5.822	3.753

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 2024

Çizelge 1.6.'da Türkiye'de 2014-2024 yılları arasındaki düzensiz sığınmacıların uyruklara göre dağılımı yer alırken, Afganların 33.930 kişiyle 2024 yılında en çok yakalanan sığınmacılar olduğu görülmektedir. Afganları 22.321 kişiyle Suriyeliler takip etmektedir (ÇSGB 2024). Türkiye'de kaçak sığınmacı sayısı arttıkça, kayıt dışı istihdam edilen sığınmacı sayısı da artmaktadır (Dikkaya ve Dinçer 2023b).

Düzensiz sığınmacılar, Türkiye'ye kaçak olarak girdikleri için yasal yardımlardan faydalanamazlar ve bu nedenle ekonomik belirsizlikler içinde yaşamak zorunda kalırlar. Sığınmacılar, devlet yardımı alamadıkları bu süreçte sosyal ve ekonomik sorunlarını, toplumsal ilişki ağları yardımıyla aşmaya çalışırlar (Dikkaya ve Dinçer 2023b).

Çizelge 1.7. Türkiye'de yabancılara verilen çalışma izni sayısı (2014-23)

Yıllar	İzin Sayısı	Yıl	İzin Sayısı
2014	52.295	2019	145.232
2015	64.521	2020	123.574
2016	73.549	2021	168.103
2017	87.182	2022	212.682
2018	115.837	2023	239.835

Kaynak: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı 2024

Çizelge 1.7.'de 2014-2023 yılları arasında yabancılara verilen çalışma izin sayıları yer almaktadır. 2023 yılında 2022 yılına göre yabancılara verilen çalışma izni sayısı %12 artarak 239.835 olmuştur (ÇSGB 2024). Türkiye'de süreli, süresiz ve bağımsız çalışma izni olarak 3 tür çalışma izni vardır. Bir yabancı süreli çalışma izni aldığında, belirli bir iş yerinde belirli işte en çok bir yıl süre ile çalışabilirken, talep etmesi durumunda bu süre iki yıla çıkabilmektedir. "Türkiye'de uzun dönem ikamet izni veya en az sekiz yıl kanuni çalışma izni olan yabancılar süresiz çalışma iznine başvurabilmektedir. Bağımsız çalışma izni ise profesyonel meslek mensubu yabancılara, diğer kanunlarda belirtilen özel şartların sağlanması kaydıyla verilmektedir" (ÇSGB 2024).

Çizelge 1.8. Uyruklara göre yabancılara verilen çalışma izni sayısı (İlk 5 Ülke)

Uyruk	Çalışma İzni
Suriye	108.520
Türkmenistan	13.128
Rusya	17.785
İran	8.521
Gürcistan	3.056

Kaynak: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı 2024

Çizelge 1.8.'de Türkiye'de 2023 yılı içinde yabancılara verilen çalışma izni sayısının uyruklara göre dağılımı verilmektedir. 2023 yılı itibarıyla 108.520 kişiyle en çok çalışma iznini Suriye uyruklu yabancılar almıştır (ÇSGB 2024).

Çizelge 1.9. Türkiye’de kayıt dışı istihdam oranları (2012-21)

Yıl	Kayıt dışı istihdam (%)	Yıl	Kayıt dışı istihdam (%)
2012	39.02	2017	33.97
2013	36.75	2018	33.42
2014	34.97	2019	34.52
2015	33.57	2020	30.59
2016	33.49	2021	29.00

Kaynak: Sosyal Güvenlik Kurumu 2024

Türkiye’nin 2012-2021 yılları arasındaki kayıt dışı istihdam oranları Çizelge 1.9.’da verilmiştir. 2020 yılında %30.59 olan kayıt dışı istihdam oranı %29’a gerilemiştir (SGK 2024). Bu veriler ışığında, sığınmacıların yerli işgücünün yerini aldığını ve kayıt dışı istihdama katkısının olduğu sonucuna ulaşabiliriz. Türkiye’deki kayıt dışı istihdamın yaygın olması nedeniyle, tarım ve turizm sektörleri başta olmak üzere sığınmacılar kayıt dışı istihdama kolayca ulaşabilmektedir. Bunun yanında, yasal olmayan yollarla çalışan sığınmacılar, sınır dışı edilme korkusuyla zor ve ağır şartlarda ve düşük ücretle çalışmak zorunda kalıyorlar (Dikkaya ve Dinçer 2023b).

Zorunlu nedenlerle topraklarını terk eden sığınmacılar, yaşamak için vasıfsız işlerde, güvensiz şartlarda ve düşük ücret alarak işgücü piyasasına girmektedir. Geçici koruma statüsüne sahip Suriyeliler için iş gücü piyasasına katılımına ilişkin bir yasal düzenleme yapılmaması, kayıt dışı istihdamın önünü açmıştır. Ucuz işgücü olarak görülen bu insanlar, emek sömürüne maruz kalmaktadır (Dikkaya ve Dinçer 2023b).

Sığınmacıların topluma adapte olması adına dil becerisi kazanmaları oldukça önemlidir. Bunun yanında dil becerisi kazanarak sosyo-ekonomik bağlar kurup ekonomik bağımsızlıklarına kavuşabilirler (Dikkaya ve Dinçer 2023b). Dil bilmeme sorunu, mültecilerin iş hayatına girmesini zorlaştırmakta ve emek sömürüsüne maruz kalmasına neden olmaktadır (Korkmaz 2018). Milli Eğitim Bakanlığı Suriyeli sığınmacılara örgün eğitimin yanında Halk Eğitim Merkezleri bünyesinde Türkçe öğrenim ve mesleki kurslar vermektedir. 2014-21 yılları arasında toplam 126.906 kişi mesleki kurslara, 527.159 kişi Türkçe öğrenim kurslarına katılım sağlamıştır (MEB 2022).

1.5. Tarımsal Üretimde İşgücü Varlığı

Üretim aşamasında işgücü daima ön planda tutulmuştur. Özellikle insanoğlunun göçebe hayattan yerleşik hayata geçmesiyle birlikte, kendisi için çalışan ücretsiz aile işgücü tarımsal üretimde daha da önem kazanmıştır. Tarımdaki işgücü öncelikle bitkisel üretimde başlamış ve daha sonra koyun, keçi, sığır gibi hayvanların evcilleştirilmesiyle devam etmiştir (Bayramoğlu ve Bozdemir 2020).

Roma döneminde işgücü büyük oranda askerlik alanına kaymış, bu yüzden bu dönemde tarımsal üretimdeki işgücü açığı savaşlarda esir alınan kölelerle kapatılmıştır. Roma imparatorluğu’nun son dönemlerinde, büyük toprak sahipleri çalıştıracak köle bulmakta zorlandıkları için tarımsal üretim yapmak isteyen kişi veya özgür kölelere kira karşılığı vermişlerdir. Sonraki dönemlerde kira karşılığı alınan bu yerlerde serflik denilen toprak köleliği ortaya çıkmaya başlamıştır. Toprağa bağlılığın olduğu bu dönemde,

tarımda daimi işgücü kaynağı ortaya çıkmaya başlamıştır (Bayramoğlu ve Bozdemir 2020).

Orta çağ döneminde serf ve köylülerin toprak mülkiyetine sahip olan senyöre bağlı olduğu feodal düzene geçilmiştir. Ekonomik özörlüğe sahip insanlardan çok toprağa bağlı insanların olduğu bu sistem, günümüz işçi-işveren ilişkisinden farklıdır (Bayramoğlu ve Bozdemir 2020).

Rönesans dönemine gelindiğinde, işgücünün özgörlüğe kavuştuğu görölmektedir. Kapitalist sisteme yavaş yavaş geçilmeye başlanan bu dönemde, kapitalist toprak mülkiyeti ve topraksız işçiler ortaya çıkmaya başlamıştır. Topraksız işçilere geçimlerini sağlamak için belirli bir ücret verilmiştir. Nüfus artışı işgücü fazlalığına neden olduğu için ücretlerde düşüş görölmüş ve işgücü zamanla değersizleşmeye başlamıştır (Bayramoğlu ve Bozdemir 2020).

1.5.1. Aile işgücü

Tarım, ormancılık, seracılık, su ürünleri gibi üretim faaliyetlerinde daha çok aile üyelerinin kullanıldığı işgücüne, aile işgücü denilmektedir. Aile işgücünü kadınlar, erkekler ve belirli yaşa gelmiş çocuklar oluştururken ailenin bireyleri, işletmenin hem karar alıcıları hem de işçileridir. Aile üyelerinin temel geçim kaynağı tarımdır (Demirkol 2022).

Türkiye’de tarım işletmelerinin çoğu küçük aile işletmesi olarak faaliyetlerine devam etmektedir. Küçük aile işletmelerinde en önemli üretim faktörü insan işgücü olurken, bu işletmelerde çoğunlukla elle hasat edilen sebze ve meyve üretimi yapılmaktadır (Keskin vd. 2017). Tarımsal faaliyetlerde kas gücünü kullanan kişilere tarım işçisi denmektedir. İşçi olmayan küçük aile işletmelerinde çalışan işletme sahipleri tarım işçisi sayılmaz. Sürekli ve geçici olarak tarım işletmesinde kalan, yemek barınma gibi ihtiyaçları karşılanan ve emeğinin karşılığı ücret alan kişiler tarım işçisi olmaktadır. Küçük aile işletmelerinde aile bireyleri tarımsal işleri yaparken, büyük işletmeler tarım işçisi kullanmaktadır (Yılmaz ve Gülçubuk 2021).

1.5.2. Yevmiyeli işgücü

Tarımsal üretim dönemi boyunca göç etmeden bulundukları bölgede çalışan işçilere, geçici ya da yevmiyeli tarım işçisi denmektedir (Şimşek 2022). Yevmiyeli tarım işçileri göç etmezler ve yaşadıkları bölgede günlük ücret karşılığı işe gider ve işleri bitince evlerine dönerler (Yılmaz ve Gülçubuk 2021).

İşçilerle tarla sahipleri arasındaki bağlantıyı dayı, elebaşı, çavuş gibi her yörede farklı isimlere sahip aracılar sağlamaktadır. Tarla sahibiyle işçinin tek muhatabı aracılar olup ücret, ödeme gibi bütün konularla ilgilenirler. Bu durum, işçileri aracılar bağımlı hale getirmekte ve aracılardan aldıkları komisyonlar işçilerin yevmiyelerinin düşmesine neden olmaktadır (Yılmaz ve Gülçubuk 2021).

1.5.3. Daimi işgücü

En az bir üretim dönemi ya da yılı boyunca tarım işletmesinde çalışan kişilere daimi işçi denir. Bu kişiler işverene bağlı olarak işletme içinde veya dışında günün her saati çalışmaktadır. Genellikle büyük veya orta ölçekli işletmelerde istihdam edilen bu işçiler, mevsimlik işçilere kıyasla daha yüksek ücret, daha iyi konaklama ve iş güvenliğine sahip olmaktadır. Ayrıca uzun süre tarım işlerinde bulundukları için işgücü verimi oldukça yüksek olmaktadır (Bayramoğlu ve Bozdemir 2020). Bunun yanında mevsimlik ve daimi tarım işçilerinin ücretlerinde çok fark olmamakla birlikte, her iki çalışma şeklinde de kadınlar erkeklerden daha az ücret almaktadır (Us ve Akbıyık 2023).

Daimi tarım işçiliğinin geçmişi oldukça eskiye dayanmaktadır. Geçmişte ağa, bey gibi büyük toprak sahipleri, işlerin yürütmesini kolaylaştırmak amacıyla tutma, azap, hizmetkar gibi daimi tarım işçileri çalıştırırdı. Ancak günümüzde bu kişiler şoförlük, araç bakımı ve onarımı gibi tarım işçiliğiyle alakalı olmayan işler de yapmaktadır. Şehirleşme eğilimi daha yüksek olan bu işçiler eşlerini kendileri seçmekte, daha geç yaşta evlenmekte ve çocuk sayılarında azalma görülmektedir. Bu bakımdan daimi tarım işçiliği köylülük ve işçilik arasındaki geçiş süreci olarak değerlendirilebilir (Akbıyık 2008).

1.5.4. Mevsimlik işgücü

Türkiye’de tarımda işçi olma süreci, Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemlerine denk gelmektedir. Savaşların sonrasında toprak ve işgücü kaybı, bazı yerel yöneticilerin toprağa el koymaları gibi nedenler köylüleri yoksullaştırmış ve yeni geçim kaynağı aramaya yöneltmiştir. Bu nedenle köylüler, farklı bölgelerde tarım işlerinde çalışmak için göç etmeye başlamışlardır. Türkiye’deki ilk mevsimlik tarım işçiliği, 1830 yılında Kavalalı Mehmet Paşa’nın Sudan’dan Çukurova’ya pamuk işçisi getirmesiyle başlamıştır. Paşa bu dönemde, işçilerin çalışma şartlarına yönelik düzenlemeler getirmiştir (Şimşek 2022). 18. Yüzyıl itibarıyla ekonomik bütünleşme sonucu toplumsal yapıda değişimler olmuştur. Bu dönemde, pazar ihtiyaçlarını karşılamak için büyük çiftlik sahipleri ücretli tarım işçilerine ihtiyaç duymuş ve mevsimlik tarım işçiliği yaygınlaşmaya başlamıştır (Yıldırım İşler 2022).

Cumhuriyet’in ilk yıllarında, tarımda büyük sorun olan işçi kıtlığının önüne geçmek için işgücünün fazla olduğu Adana’da “Amele Talimatnamesi” hazırlanmıştır. Böylece işçilerin ekim, dikim ve hasat dönemlerinde mevsimlik tarım işçisi olarak çalışmasının önü açılmıştır. 1950’li yıllarda, tarımda mevsimlik işçilik yaygınlaşmaya başlamıştır (Şimşek 2022). Tarımda devlet politikalarının ön plana çıkmasıyla araziler kullanıma açılmış, tarımda makineleşme yaygınlaştığı için verimlilik artmış ve tarımda işgücü artışı yaşanmıştır. Tarımda endüstrileşmenin başladığı bu dönemlerde mevsimlik tarım işçileri önemli rol oynamıştır. 1980’li yıllar itibarıyla küçük toprak sahibi köylüler kırdan kente veya başka bölgelere göç ederek mevsimlik işçilik yapmaya başlamıştır. Bu dönemde işçi açığı kapatılmış yerine işçi fazlalığı olmuştur (Yıldırım İşler 2022).

Günümüzde başta Adıyaman, Diyarbakır, Mardin ve Şanlıurfa olmak üzere, Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nden diğer illere mevsimlik tarım işçileri gitmektedir. Diğer yandan, ülke dışından gelen mevsimlik tarım işçileri de işgücündeki ihtiyacı giderebilmektedir (Şimşek 2022).

Türkiye istatistik kurumu 2024 yılı ilk çeyreği verilerine göre istihdam edilen 32 milyon 442 bin kişiden 4 milyon 733 bini tarım sektöründe istihdam edilmiştir (TÜİK 2024). Kayıtsız çalışmaları ve belirli yerde durmamaları gibi nedenlerle Türkiye’de mevsimlik tarım işçisi sayısı konusunda kesin bilgi verilememektedir (Er ve Gürbüz 2022). Tarım sektöründe istihdam edilenlerin yaklaşık yarısının gezici tarım işçilerinden oluştuğu tahmin edilmektedir Türkiye’de sürekli ve geçici tarım işçileri bulunurken büyük çoğunluğunu geçici yani mevsimlik tarım işçileri oluşturmaktadır (Gökmen ve Egemen 2021).

Aile işçiliğinin yetersiz olduğu durumlarda, işgücü açığı çevre yerlerdeki tarım işçilerinden karşılanmaktadır. Böylece, tarım işçilerinin iş imkanı olan yerlere doğru yaptığı mevsimlik göç olgusu ortaya çıkmaktadır. Tarımda yaşanan teknolojik gelişmeler sonucu insan emeğine olan ihtiyacın azalması ve miras yoluyla toprakların küçülmesi gibi nedenlerle mevsimlik göç olgusu hızlanmış ve insanlar geçimlerini sağlamak için ücretli tarım işçiliğini tercih etmeye başlamıştır (Yıldırım İşler 2022).

Genellikle hasat zamanı, gezici işçi ve aileleri tüm yıl boyunca değişik zamanlarda göç ederler. Mevsimlik göçler cazip gibi görünse de bazı durumlarda kalıcı göç haline gelebilmektedir. Mevsimlik işçiler kazançları düşük olduğu için yıl içinde birkaç yerde çalışabilmektedir (Gökmen ve Egemen 2021). Türkiye’nin konumu nedeniyle her ay farklı yerlerde farklı ürün hasadı için işgücü ihtiyacı olmaktadır. Mevsimlik tarım işçilerinin göçü, mevsimsel geçişler olmazsa genelde güneyden başlayarak kuzeye doğru devam etmektedir (Yıldırım İşler 2022).

Mevsimlik tarım işçileri kayıtsız ve sigortasız oldukları için güvencesiz ve düşük ücretlerde yaşamak zorunda kalmaktadır. Nitelsiz işgücü olarak mevsimlik tarım işçileri, ülkenin ucuz işgücünü karşılamaktadır. Yapılan araştırmalara göre, mevsimlik tarım işçilerinde küçük çocuklar hariç ailenin tüm üyelerinin çalıştığı ve yaşlı üyelerinin küçük çocuklara baktığı görülmektedir (Gökmen ve Egemen 2021).

Yapılan araştırmalarda, mevsimlik tarım işçilerinin barınma sorununa dikkat çekilmiştir. Yaz aylarında sivrisinek ve böcek ısırılmaları, dar alanlarda kalabalık ve hijyenik olmayan ortamlarda yaşamaları gibi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Bunların yanında, çocuklarıyla birlikte göç eden mevsimlik tarım işçilerinin yerleştiği yerler anayola ya da su kanallarına yakın olduğu için yaşadığı yerlerde boğulma ve trafik kazaları görülmektedir. Ayrıca mevsimlik tarım işçileri yerel halk tarafından dil, kültür ve yaşam farklılıklarından dolayı dışlanmaktadır (Er ve Gürbüz 2022).

Çizelge 1.10. Yıllara göre tarım sektöründe kayıt dışı istihdam oranları (%)

Yıllar	Tarım	Tarım dışı	Genel
2006	87.77	34.06	46.97
2009	85.84	30.08	43.84
2012	83.61	24.51	39.02
2015	81.16	21.23	33.57
2018	82.73	22.28	33.42
2021	84.56	17.49	29.00

Kaynak: Sosyal Güvenlik Kurumu 2024

Kayıt dışı istihdam, yasal işlerde çalışan kişilerin çalışmalarının gün veya ücretlerinin ilgili kurumlara bildirilmemesi veya eksik bildirilmesidir. Çizelge 1.10'da 2006 ve 2021 yılları arasında tarım, tarım dışı ve genel sektörlerdeki kayıt dışı istihdamın oranları gösterilmektedir. Yıllara göre tarım sektöründeki kayıt dışı istihdam oranı %80'lerde seyretmiştir (SGK 2024).

Çizelge 1.11. Tarım işçisi ortalama ücretleri (2005-2023)

Yıllar	Mevsimlik Tarım İşçilerinin Ortalama Günlük Ücretleri (TL)			Daimi Tarım İşçilerinin Ortalama Aylık Ücretleri (TL)		
	Kadın	Erkek	Ortalama	Kadın	Erkek	Ortalama
2005	14	18	15	314	403	391
2010	25	35	29	732	906	884
2015	46	59	52	1.332	1.563	1.532
2018	67	82	74	1.638	2.187	2.113
2020	97	115	106	2.349	2.989	2.894
2022	225	253	238	5.393	6.729	6.547
2023	479	545	512	10.146	14.266	13.435

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu 2024

Çizelge 1.11.'de görüldüğü gibi mevsimlik tarım işçileri ile sürekli tarım işçileri ücretleri birbirine yakın olmakla birlikte, 2018 yılından itibaren mevsimlik tarım işçilerinin sürekli tarım işçilerine göre daha fazla kazandığı görülmektedir. Bunun yanında, erkek işçilerin kazancının kadın işçilerin kazancına göre her dönem fazla olduğu görülmektedir. Özellikle 2022 ve 2023 yıllarında bu fark açık şekilde ortaya çıkmıştır. 2022 yılında kadınların aylık ücreti 5.393 TL, erkeklerin aylık ücreti 6.729 TL olurken; 2023 yılına gelindiğinde kadınların aylık ücreti 10.146 TL, erkeklerin aylık ücreti 14.266 TL olmuştur (TÜİK 2024).

1.5.5. Yabancı işgücü (sığınmacı)

Göç alan ülkelerde, dışarıdan gelen göçmenler genellikle tarım sektöründe istihdam edilmektedir. Bunun nedeni, yerel işgücünün tarımda düşük ücretlerle çalışmak istememesi ve tarım işgücünün vasıfsız görülmesidir. Düşük ücretle çalışmalarına rağmen göçmen işgücünün tarımsal üretim için yeterli bilgi ve tecrübeye sahip olmaması, üretimde kalite düşürmektedir. Ayrıca göçmen işçilerin yerlerini alması nedeniyle yerel işgücünün kentlere kayması, çarpık kentleşme gibi sosyal sorunlara neden olmaktadır (Bayramoğlu ve Bozdemir 2019).

Doğu ve Güneydoğu illerinde Suriyeli mültecilerin, Türkiye vatandaşlarına kıyasla daha düşük ücret aldıkları birçok çalışmada belirtilmiştir. Örneğin 50 TL günlük ücret alınan Adana bölgesinde, Suriyeliler günlük 38-40 TL ücret almaktadır. Hatta bazı bölgelerde bu ücretler 20 TL'ye kadar düşmektedir. Suriyeli mülteciler, simsarlar tarafından ucuz işgücü olarak sömürülmektedir (Koroğlu 2023).

Suriyeliler, güvendiği kişiler veya kültürel ve akrabalık ilişkileri sayesinde iş bulmaya çalışmaktadır. Suriyeliler kayıtsız çalıştıkları için uzun mesai saatleri, paralarını

alamama veya geç alma gibi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Geçim sıkıntısı nedeniyle bu durumlara katlanmak zorundadırlar (Güvendi ve Alpaydın 2022).

Suriyelilerin Türkiye’de çalışma izni alamaması, onları kayıt dışı işlerde güvencesiz ve düşük ücretlerle çalışmaya itmiştir (Güvendi ve Alpaydın 2022). Bu nedenle üreticiler, Suriyeli mültecileri tercih etmektedir. Yerel halk, Suriyelilerin işlerini elinden aldığını düşündüğü için kavgalar olmaktadır. Özellikle Kürtlerle Suriyeliler arasında çıkan kavgalara Romanlar da dahil olmaktadır (Köroğlu 2023).

Önemli olan bir diğer konuysa yoksulluktan kaynaklanan çocuk işçiliğidir. Düşük ücretler nedeniyle gelirleri az olan Suriyeli aileler, çocuklarını küçük yaştan itibaren çalıştırmaktadır. Suriyeli çocuk işçi sayısı ile ilgili kesin bilgi bulunmasa da ailelerin geçim sıkıntısı nedeniyle çocuklarını çalıştırdığı birçok araştırmada belirtilmiştir (Köroğlu 2023).

Kırdan kente göç, yaşlanan kırsal nüfus, mirasla küçülen araziler ve kırsal hanelerin çeşitlenen gelir kaynakları tarımsal üretimde ücretli emeğin kullanımını yaygınlaştırmıştır. Hasat başta olmak, üzere tarımsal üretimin neredeyse her aşamasında Suriyeli sığınmacı emeğinden yararlanıldığı görülmektedir. Bazı ürünlerin hasadında Suriyeli sığınmacı işgücü yerli işgücü ile rekabet içinde çalışırken, bazı durumlarda ise Suriyeli sığınmacılar bir ürün için çalışan tek işçi grubu olabilmektedir. Suriyeli sığınmacıların tarımsal üretimde çalışmaya başlaması ile tarım işçisi ücretleri değişim göstermiştir.

Bu çalışmanın amacı Antalya ili Elmalı ilçesinde tarımsal üretimde çalışan Suriyeli sığınmacıların mevcut durumuna ilişkin genel bir fotoğraf sunmak ve tarımsal istihdama etkilerini incelemektir. Bu kapsamda Suriyeli sığınmacıların tarımsal üretimin hangi aşamalarına işgücü olarak katıldıkları incelenmiştir. Araştırma alanı olarak Antalya ili Elmalı ilçesi belirlenmiştir. Anket çalışması, ilçedeki tarım işletmelerinde geçici veya daimi işçi olarak çalışan Suriyeli sığınmacılarla yüz yüze yapılmıştır. Suriyeli sığınmacıların yaşı, cinsiyeti, eğitim durumu, medeni durumu gibi demografik özelliklerinin yanında tarımsal üretim faaliyetlerinin hangi aşamalarına katıldıkları, yaşam koşulları, karşılaştıkları sorunlar ve buradan başka bir ülkeye göç etme konusundaki düşünceleri belirlenmiştir. Ayrıca Suriyeli sığınmacıların işletmelerinde çalıştıran üreticilerle de yüz yüze anket yapılmış arazi genişliği, çiftçilik deneyimleri, aile genişliği, tarım dışı gelirinin olup olmadığı, üretim dönemi boyunca yevmiyeli işçi çalıştırma durumu ortaya konulmuştur. Ayrıca yevmiyeli ve daimi olarak çalıştırdığı Suriyeli sığınmacılar hakkındaki görüşleri belirlenmiştir.

2. KAYNAK TARAMASI

Yapılan kaynak taraması sonucunda, sığınmacıların tarımsal üretim alanındaki işgücü açığını kapattığı görülmüştür. Bunun yanında sığınmacıların sigortasız ve düşük ücretle çalışma, barınma ve gıda sorunları gibi olumsuzluklarla mücadele etmek zorunda kaldıkları belirlenmiştir. Sığınmacıların tarımsal istihdama etkileri hakkında yapılan çalışmalar incelenmiş ve konu ile ilgili çalışmalar aşağıda sunulmuştur.

Parlakay, O. vd. (2025), Suriyeli sığınmacıların tarım sektörüne etkilerini araştırmak amacıyla Hatay ilinde, 81 işletmeci ve 80 sığınmacı ile anket yapılmıştır. Elde edilen verilere göre, Suriyeli sığınmacılar ucuz iş kaynağı olarak görülmektedir. Tarımda çalışan sığınmacıların çoğunun Türkiye'ye gelmeden önce tarımla uğraştığı ancak tarım konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları belirlenmiştir. Sığınmacıların işletmelerde ağırlıklı olarak çapalama, sulama, ekim-dikim, gübreleme ve pamuk toplamada çalıştığı ifade edilmiştir. İşletme sahiplerinin ortalama yaşının 48 olduğu ve %60.5'inin 16 yıldan uzun zamandır tarımla uğraştığı tespit edilmiştir. Ayrıca %65.43'ünün tarım dışı gelirinin olmadığı belirlenmiştir.

Arıkan Akçay, G.A. (2024), Kilis'ten ayrılan Suriyelilerin ayrılma nedenlerin araştırmak amacıyla, Kilis'ten ayrılmış 5 Suriyeli ile görüşme yapılmıştır. Araştırma sonucunda ekonomik sorunlar nedeniyle göç edildiği sonucuna varılmıştır. Bunun yanında gittikleri yerlerde ekonomik sorunları çözmelerine rağmen, Kilis'e hissettikleri aidiyet duygusunu gittikleri yerlerde hissetmediklerini vurgulamışlardır.

Türkoğlu, E. ve Elmastaş, N. (2024), Suriyelilerin sosyo-ekonomik değişimini incelemek amacıyla Gaziantep'te yapılan çalışmada, 400 Suriyeliyle yüz yüze anket yapılmıştır. Katılımcıların %52'si ilkokul mezunu olduğunu ifade etmiştir. Kirada kalan Suriyeli mültecilerin göç öncesi %10'u kiracıyken, göç sonrası %99.75'i kiracı durumuna düşmüştür. Bunun yanında göç öncesi %68.25 olan çalışan kişi oranı, göç sonrası %93'e yükselmiştir. Araştırma sonucunda, Suriyelilerin göç öncesi ve göç sonrası ekonomik yapılarının %29 oranında iyi yönde, %8.5 oranında kötü yönde ve %67.5 oranında aynı yönde etkilendiği tespit edilmiştir.

Özcan, F. (2023), mültecilerin iletişim engelinin bütünleşme sürecine etkisini incelemek amacıyla Gaziantep'te yaşayan 550 mülteciyle anket çalışması yapılmıştır. Katılımcıların %53.9'u dil engelinden dolayı arkadaş edinmekte zorlandığını, %58.1'i dil engelinden dolayı iş bulamadığını ve %60.5'i dil engelinden dolayı geçim sıkıntısı çektiğini belirtmiştir. Katılımcılar en az kültürel değerleri anlamada iletişim engeli yaşadığını (%25.3) ifade etmiştir.

Gök, M. (2022), Konya'da yaşayan Suriyeli mülteciler üzerinde yapılan çalışmada, 200 katılımcıyla yüz yüze anket yapılmıştır. Katılımcıların %68'i evli olduğunu ve evli olanların %78.5'i çocuk sahibi olduğunu beyan etmiştir. %68'i bir meslek sahibi olmadığını ifade ederken, %81'i bir işte çalıştığını belirtmiştir. İşte çalışanların %51'i çalıştığı işten memnun olduğunu, %49'u memnun olmadığını vurgulamıştır. Bunun yanında %59.5'i Suriye'ye geri dönmek istemediğini, %40.5'i geri dönmek istediğini ifade etmiş, %75.5'i Türk vatandaşlığı almak istediğini belirtmiştir. Eldeki veriler Suriyeli mültecilerin büyük çoğunluğunun Türkiye'den memnun olduğunu ve vatandaşlık almak istediğini göstermektedir.

Tapan, İ. (2022), Malatya ilinde yapılan araştırmada, Suriyeli mültecilerin sosyo-ekonomik, kültürel ve mekânsal özellikleri incelenmiştir. Yeşilyurt ve Battalgazi belediyelerinde bulunan yerli halktan 843, Suriyeli mültecilerden 823 kişiyle yüz yüze anket yapılmıştır. Öğretmenler, öğrenciler ve kırsal kesimlerdeki yerel halk, Suriyeli mültecilerden memnun olduğunu ifade ederken; Şehir merkezindeki yerel halk, esnaf ve işverenler memnun olmadığını ifade etmiştir. Suriyeli mültecilerin %52'si hayatından memnun olduğunu, %58'i memnun olmadığını belirtmiştir. Suriyeli mülteciler iş hayatında genellikle düşük ücret ve dil eksikliği sorunları yaşadığını vurgulamıştır.

Alaeddin, R. ve Batuhan, T. (2022), Hatay-Antakya'da yaşayan Suriyelilerin sosyal uyumunu araştırmak amacıyla yapılan çalışmada, 205 Türk ve 205 Suriyeli olmak üzere toplam 410 kişiyle anket yapılmıştır. Suriyeli katılımcıların %27.3'ü Suriye'ye dönmeyi, %36.6'sı ise başka ülkeye gitmeyi düşünmemektedir. Türk katılımcıların %62.4'ü başta dil ve iletişim sorunu olmak üzere Suriyelilerle sorun yaşadığını ifade etmiştir. Araştırma sonucunda Suriyelilerin çoğunlukla kendi kültürüne yakın insanlarla sosyalleştiği sonucuna varılmış ve Suriyelilerle yerel halk arasındaki sosyal uyumsuzluğun dil bilmeme, ön yargılar ve ayrımcılık gibi nedenlerden kaynaklandığı belirtilmiştir.

Akbulut, A. (2021), İzmir'de yaşayan Suriyelilerin ekonomik alandaki sorunlarını tespit etmek amacıyla yapılan çalışmada, çalışan 15 Suriyeli ve kendi işini kuran 10 Suriyeli olmak üzere toplam 25 Suriyeli ile yüz yüze mülakat yapılmıştır. Mülakat yapanların tamamına yakını çalışma izni olmadığını ifade etmiştir. Ayrıca çalışan Suriyelilerin geneli kayıtdışı ve sigortasız çalışmaktan, düşük ücretlerden ve fazla çalışma saatlerinden şikayet etmektedir. Telefonculuk ve bakkallık gibi küçük işletmelere sahip Suriyelilerin çoğu, dil sorunu yaşadığını ve maddi imkansızlıklardan dolayı çocuklarını okula gönderemediklerini belirtmiştir.

Tınar, Y. 2021, Sultangazi'de yaşayan Suriyeli mültecilerin sosyo-ekonomik analizini yapmak amacıyla 1080 Suriyeli mülteciyle yüz yüze görüşme yapılmıştır. Çalışma sonucunda, katılımcıların %45'i ortaokul mezunu olduğunu ifade ederken, bu durum Suriyeli mültecilerin eğitim durumunun yüksek olmadığını göstermektedir. Ayrıca katılımcıların %71'i çalıştığını belirtirken, çalışanların çoğunluğu serbest meslek (%20), tekstil (%19), fabrika (%17) ve otomotiv (%16) sektöründe çalıştığını ifade etmiştir.

Önür, H. T. ve Onur, S. (2021), Türk halkının Suriyeli sığınmacılara bakış açısının incelendiği çalışmada, Manisa ili Şehzadeler ilçesindeki yerli halktan 157 kişiyle yüz yüze anket yapılmıştır. Katılımcıların %68'i Suriyelileri Türk halkı için güvenlik sorunu olarak görmekte, %56.1'i Türkiye'nin bütünlüğüne zarar verdiklerini düşünmekte ve %50.3'ü Suriyelilerin yaşadıkları yerde suç oranının arttığını düşünmektedir. Bu verileri destekler nitelikte katılımcıların %55.5'i Suriyeli sığınmacıları Türk halkının bir parçası olarak görmemekte ve %64'ü ülkelerine geri gönderilmesi gerektiğini düşünmektedir. Eldeki veriler yerli halkın çoğunluğunun Suriyeli sığınmacılardan memnun olmadığını göstermektedir.

Halil, M. (2020), Şanlıurfa'da yaşayan Suriyeli mülteciler üzerinde yapılan çalışmada, 385 Suriyeli mülteci ile yüz yüze anket yapılmıştır. Katılımcıların %40.3'ü tarım işinde, %59.7'si hem tarım işinde hem de tarım dışında buldukları işlerde çalıştığını ifade etmiştir. Katılımcıların %38.2'si önceden bildikleri için tarım işinde çalışmayı

tercih ettiğini belirtirken, %36.1'i tarım işinde koşulların zor, ücretin az olduğunu ve %44.6'sı tarım işinde yeni şeyler öğrenme fırsatı olduğunu vurgulamıştır. Bunun yanında katılımcıların sadece %22.6'sı tarımda çalışmaktan memnun olmadığını beyan etmiştir. Eldeki veriler Suriyeli mültecilerin genelinin göç etmeden önce tarımla uğraştığı için tarımsal işleri tercih ettiğini ve tarımsal işlerde çalışmaktan memnun olduğunu göstermektedir.

Sönmez, M. E. ve Ayık, U. (2020), Gaziantep, Hatay ve Şanlıurfa'daki Suriyeli sığınmacıların incelendiği çalışmada, 2.986 hane ile anket yapılmıştır. Araştırma sonucunda çalışma çağındaki Suriyeli sığınmacıların %72'sinin çalıştığı belirtilirken, çalışanların %73'ü ailesinin geçimini sağlayamadığını ifade etmiştir. Bu durum genç ve potansiyel bir nüfusa sahip Suriyeli sığınmacıların çalışmaktan kaçmadığını ancak aldıkları ücretin geçimleri için yeterli olmadığını ortaya koymaktadır.

Yaman, Ş. (2020), Batman'a göç eden Suriyeli sığınmacıların Türkiye'nin göç politikaları hakkındaki fikirlerini araştırmak amacıyla 220 Suriyeli sığınmacıyla anket yapılmıştır. Katılımcıların %54'ü erkeklerden, %46'sı kadınlardan oluşurken %61'inin evli olduğu ve %56.8'inin çocuk sahibi olduğu görülmektedir. Bunun yanında katılımcıların %89.5'i okuma yazma bildiğini ifade etmiştir. %49.1'i bir işte çalıştığını, %50.9'u çalışmadığını ifade etmiştir. %57.3'ü uygulanan ekonomi politikalarını yetersiz görmekte, %28'i göçmenlere uygulanan politikaları yetersiz bulmakta, %24'ü politikaların uygulanmasında sorun görmektedir. Suriyeli sığınmacıların geneli, Türkiye'nin göçmen politikalarını yeterli görse de uygulamada sorun yaşandığını düşünmektedir.

Çelik, B. (2019), Kırşehir'de yapılan araştırmada, 200 mülteci ve 200 işveren ile anket yapılmıştır. Mültecilere çalışma hayatı konusunda sorular sorulurken, işverenlere mültecilerin işgücü piyasasına etkileri üzerine sorular sorulmuştur. Çalışmada, mültecilerin ülke istihdamı açısından olumlu yanlarına dikkat çekilirken, kayıtsız ve sigortasız çalışmaları, şehirlere kontrolsüz yerleşmeleri gibi olumsuz yanlarına da yer verilmiştir.

İlgazi, A. (2019), Gaziantep ve Şanlıurfa'da 453 Suriyeli sığınmacıyla yüz yüze yapılan ankete göre, sığınmacıların emek piyasasına etkileri üzerine yorumlar yapılmıştır. Çalışmada, sığınmacıların daha çok vasıfsız ve yerli halkın çalışmak istemediği mesleklerde çalıştıkları sonucuna varılırken, sığınmacıların ekonomiye yük değil tam tersine hem emek piyasasına hem de ekonomik kalkınmaya yardımcı oldukları belirtilmiştir.

Sallan Gül, S. vd. (2019), Şanlıurfa'da mülteci çocuk işçilerin durumunun analiz edildiği çalışmada, babanın engelli ya da yaşlı olduğu durumlarda öncelikle büyük erkek çocuğun istihdama katıldığı belirtilirken, ailede erkek çocuğu olmadığı durumlarda, babanın kaybı veya hastalığı nedeniyle kız çocuklarının emek piyasasına dahil olduğu belirtilmiştir. Fiziksel güç gerektiren, sağlıksız, güvencesiz işlerde düşük ücretlerle çalıştırılan bu mülteci çocukların emeklerinin istismarı ve sömürüsüne dikkat çekilmiştir.

Sarı, A. (2019), İzmir ilinde 61'i erkek 12'si kadın olmak üzere toplam 73 Suriyeli mülteci ile yüz yüze görüşme yapılarak, mültecilerin yaşadığı dil sorunu ve dil öğrenimi gibi toplum entegrasyonu önündeki engellere dikkat çekilmiştir. Ayrıca Suriyeli

mültecilerin, çalışma hayatında fazla çalışıp az ücret almaları ve güvencesiz çalışmaları gibi sorunlar da tartışılmıştır.

Dedeoğlu, S. (2018), yaptığı araştırmada, Adana Ovası'nda çadır alanlarında yaşayan 266 Suriyeli hane halkı ile görüşülmüş ve 1622 kişi ile ilgili veri toplanmıştır. Eldeki verilere göre mültecilerin eğitim oranının düşük olduğu tespit edilirken, bölgedeki Suriyeli mültecilerin karpuz, narenciye ve sebze üretimindeki tarım işlerinin büyük çoğunluğunu yaptıkları gözlemlenmiştir. Bölgedeki Suriyeli mülteciler nedeniyle, işçi ücretlerinin düştüğü ve bunun sonucu olarak Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerinden gelen yerli işçilerin de azaldığı belirtilmiştir.

Ertürk, S.A. (2016), tarafından Hatay ili Altınözü ilçesinde yapılan araştırmada, bölgedeki mültecilerin barınma ihtiyacını giderdikten sonra, tarım başta olmak üzere inşaat, küçük ve büyük sanayi işletmelerinde ve ev hizmetlerinde kayıtsız olarak çalıştıkları gözlemlenmiştir. Çalışmada kayıtsız çalışmanın zararlarından bahsedilmiş ve çözüm önerileri sunulmuştur.

Çetin, İ. (2016), Adana ve Mersin illerinde yapılan araştırmada, Suriyeli mültecilerin çoğunun geçim sıkıntısı çektiği, hatta bazılarının açlık sınırında yaşadığı tespit edilmiştir. Bunun nedeni olarak, çalıştıkları yerlerde diğer işçilerle aynı işi yapmalarına rağmen aynı maaşı almamaları ve çoğu zaman paralarının geç verilmesi olarak gösterilmiştir.

Özkarslı, F. (2015), Mardin'de 141 erkek 46 kadından oluşan toplam 187 mülteciyle yapılan anket sonucunda, mültecilerin genellikle inşaat ve tarım sektöründe sigortasız ve kayıtsız çalıştıkları görülmüştür. Çalışma sonucunda, mülteci kadınların büyük çoğunluğunun bebek bakıcılığı, ev temizliği gibi hizmet sektöründe çalıştıkları görülürken, mültecilerin %53'ünün akrabalık bağlantılarıyla iş bulduklarına dikkat çekilmiştir.

Tunç, A.Ş. (2015), yaptığı araştırmada, mültecilerin ve yerli halkın karşılıklı davranışları incelenmiştir. Mültecilere harcanan paralar, yüksek kiralar, mültecilerin yerli halkın işlerini elinden aldığını düşünmeleri, gibi nedenlerle yerli halkın mültecilerden rahatsızlıkları anlatılırken, mültecilerin sigortasız çalışmaları, az ücret almaları, dil sorunu, barınma ve gıda sorunlarından dolayı yaşadıkları sorunlar dile getirilmiştir.

3. MATERYAL ve METOT

Türkiye’de toplam 3.3 milyon geçici koruma kapsamında Suriyeli bulunurken, söz konusu Suriyeli sayısı Antalya ilinde 5.737’dir (GİGM 2024). Araştırmanın ana materyalini, Antalya ili Elmalı ilçesinde ikamet eden Suriyeli sığınmacılar oluşturmaktadır. Araştırma alanındaki Suriyeli sığınmacı sayısı tam olarak bilinmediği için örnek hacminin belirlenmesinde Kartopu Örneklem Yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde, öncelikle konu ile bağlantılı referans bir kişi bulunur ve bu kişinin aracı olmasıyla diğer kişilere ulaşılır. Aynı süreç bir sonraki katılımcıda da tekrar eder ve örneklem büyür. Bu nedenle bu yöntem kartopu benzetmesi yapılmaktadır. Bu yöntem genellikle ayrıştırılmaktan şikayetçi guruplar üzerinde uygulanmaktadır (Yağar ve Dökme 2018). Bu nedenle bu kapsamda, araştırma alanında Suriyeli sığınmacıların birine ulaştıktan sonra onun tanıdığı diğer Suriyeli sığınmacılara ulaşılarak toplam 150 kişi ile yüz yüze anket yapılmıştır. Ayrıca Suriyeli sığınmacılara iş veren 50 çiftçi ile de yüz yüze anket yapılmıştır. Elde edilen veriler SPSS paket programına girilmiştir. İşletmelerin işgücü kapasitesinin belirlenmesinde Erkek İşgücü Birimi (EİB) kullanılır. Buna göre 7-14 yaş arasındaki erkek ve kız çocuklar 0.50; 15-64 yaş arasındaki erkekler 1.00, kadınlar 0.75 ve 65 yaş ve yukarı yaştakilerde de erkekler 0.75, kadınlar 0.50 kat sayılarıyla çarpılarak toplam Erkek İşgücü Birimi (EİB) hesaplanır (Erkuş ve Demirci 1996). Ankete katılan Suriyeli sığınmacı ve birlikte yaşadığı aile bireyleri veya arkadaşları olmak üzere ortalama 5.47 nüfustur. İşletme başına EİB ise 4.09 olarak bulunmuştur. Araştırma alanında örtüaltı işletmelerde çalışan Suriyeli sığınmacılar, EİB’ne göre $3.5 \geq$ ve altında olanlar I. Grup, $3.6 \leq$ ve üstünde olanlar II. Grup şeklinde adlandırılmıştır. Araştırma alanında işletme başına düşen ortalama EİB 4.09 olarak tespit edilmiştir (Çizelge 3.1). Manisa/Yuntdağı köyündeki çiftçilerin tarımsal üretime yaklaşımını etkileyen faktörlerin araştırıldığı bir çalışmada ise işletme başına EİB 2.73 olarak hesaplanmıştır (Uysal 2015). Araştırma alanında EİB yüksek çıkmasının nedeni Suriyeli sığınmacıların geniş aile yapısına sahip olmasıdır.

Ankete katılan Suriyeli sığınmacıların sorulara verdikleri cevaplar arasında anlamlı bir fark olup olmadığı ki-kare testi ile belirlenmiştir. Ki-kare testi, gözlenen frekanslar ile beklenen frekanslar arasındaki farkın istatistik olarak anlamlı olup olmadığı temeline dayanır. Ki-kare değerleri, sıfır (0) ile artı sonsuz ($+\infty$) arasında değerler alır. Ki-kare dağılımı, genellikle iki bağımsız niteliksel kriteri test etmek için kullanılır. Sıfır hipotezi (H_0), iki kriterin bağımsız olduğunu; araştırma hipotezi (H_A) ise, iki kriterin arasında ilişki olduğunu ifade eder (Güngör ve Bulut 2008; Kesici ve Kocabaş 1998).

Ayrıca çiftçilerin, Suriyeli sığınmacılar hakkında düşüncelerini belirlemek için 5’li likert tipi ölçek (1.kesinlikle katılmıyorum, 2.Katılmıyorum, 3.Ne katılıyorum ne katılmıyorum (Nötr), 4.Katılıyorum, 5.Kesinlikle katılıyorum) kullanılmıştır. Bu ölçekleme tekniği Rensis Likert tarafından geliştirilmiştir. Likert ölçekleme tekniği ile ilgili orijinal/ilk düşünce 1932’de “Archive of Psychology” isimli bir dergide yayınladığı “A Technique for the Measurement of Attitudes” isimli makalesinde yer alır (Bayat 2014).

Verilerin analizinde frekans, ortalama, standart sapma ve çapraz tablolar kullanılarak konu ile ilgili daha önce yapılmış çalışmalardan da yararlanılmıştır.

Çizelge 3.1. Erkek işgücü birimi

Yaş aralığı	Minimum	Maksimum	Ortalama	Medyan	Standart Sapma
7-14	0.50	2.50	1.03	1.00	0.48
15-18	0.75	7.50	2.89	2.63	1.67
Yetişkin	0.75	7.00	2.39	1.75	1.17
Toplam EİB	1.75	10.75	4.09	3.75	1.88

4. BULGULAR ve TARTIŞMA

4.1. Araştırma Alanı Hakkında Genel Bilgiler

Antalya ili, Türkiye'nin güneyinde bulunan Akdeniz'e kıyısı olan tarımın ve turizmin başkentidir. Kuzeyinde; Burdur, Isparta, Konya, doğusunda; Karaman, Mersin, batısında; Muğla illeri bulunan Antalya'nın Güneyi, kıyı uzunluğu 630 kilometreye varan Akdeniz ile çevrelenmiştir. Yüzölçümü 20.723 km² olan Antalya ili, 19 ilçeye ayrılmış olup TÜİK'in 2023 yılı verilerine göre 2.696.249 kişiyle Türkiye'nin en kalabalık 5. ilidir (Anonim 1).

Akdeniz iklimi yaşanan Antalya'da yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlı geçmektedir. Kıyı bölgelerinde yazları uzun ve sıcak geçerken, kışları sert soğuklarla karşılaşmaz. Kar ve don gibi olaylar kıyı kesiminde nadir olarak yaşanırken, kar yağışları yüksek rakımlı yerlerde görülmektedir. Bitki örtüsü her mevsim yeşil kalan kısa boylu makilerden oluşan Antalya ili orman yönünden zengindir (Anonim 1).

Antalya, sahip olduğu yaşamaya uygun iklimi, stratejik coğrafi konumu, tarım için uygun koşullara sahip olması gibi nedenlerle tarih boyunca Hititler, Lidyalılar, Fenikeliler, Bergamalılar, Romalılar, Bizans, Selçuklular ve Osmanlı İmparatorluğu gibi pek çok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Bir liman şehri olmasının yanında üç tarafı dağlarla çevrili olan Antalya'da sınırlı biçimde tarımsal üretim yapılmıştır. 1846 arşivlerinde Teke (Antalya) sancağı olarak ifade eline Antalya, Karaman eyaletine bağlı bir sancakken, 1869 yılı arşivlerinde Konya iline bağlı bir sancaktır (Demir 2022).

12. ve 19. Yüzyıllar arasında Anadolu'da yaşanan savaş, kıtlık, isyan gibi nedenlerle büyük nüfus hareketleri yaşanmıştır. 1860 yılındaki gönüllü Rum göçü, Mısır göçü, Mora göçleriyle Antalya ilinin demografik yapısı büyük ölçüde değişmiştir. 1877-78 yılları arasında yaşanan Osmanlı- Rus savaşı sonucunda Balkan ve Kafkaslardan çok sayıda insan Antalya'ya göç etmiştir (Demir 2022).

1940'larla birlikte ulaşım ve iletişimin gelişmesi, teknolojik ilerlemeler, tarım ve ticaretteki olumlu gelişmeler gibi nedenlerle Antalya nüfusu artmaya başlamıştır. 1950'li yıllarda başlayan köyden kente göç hareketlerinin başlamasına kadar, Antalya'nın büyük çoğunluğu kırsalda yaşamaktaydı. 1952 ANTBİRLİK (Antalya Pamuk ve Narenciye Tarım Satış Kooperatifleri Birliği) kurulması, 1957 Antalya Ferrokrom Fabrikası açılması ve 1961 Antalya Dokuma Fabrikası açılması Antalya'yı istihdam açısından cazibe merkezi yapmaya başlamıştır. 1960-70 yılları arasında Antalya'ya yapılan göçler plansız kentleşmeye neden olmuştur (Demir 2022).

1960 yılında Antalya Havaalanı'nın iç hatlarının açılıp güçlendirilmesi, Antalya ulaşım yollarının iyileştirilmesi ve kolaylaştırılması gibi nedenlerle Antalya turizm açısından cazibe merkezi haline gelmeye başlamıştır. 1970'lerde Kaleiçi ve yat limanının turizme açılması, turizm teşvikleriyle kente yatırımların artması, otellerin ve plajların düzenlenmesi gibi gelişmelerle Antalya turizminin gelişimi hızlanmıştır. 1980-2000 yılları Antalya için uluslararası pazara açılma dönemi olarak ifade edilirken, bu dönemde turizm amaçlı iç ve dış göçler artmaya başlamıştır (Demir 2022).

Antalya'nın 19 ilçesinden biri olan Elmalı, Toros Dağları'nın Batı Akdeniz Bölgesi'nde uzanan 2503 metre yüksekliğe varan Elmalı Dağı'nın güneyinde bulunmaktadır. Deniz seviyesinden 1050-1150 metre yükseklikte bulunan Elmalı ilçesinin ısı ortalaması, sahil yaylası özelliğine uygundur (Acar ve Atılğan 2010). Elmalı ilçe merkezinde 449 mm yağış miktarı görülmektedir (Ceylan ve Aydın 2021). Elmalı ilçesi 1433 km² ile yüzölçümü bakımından Antalya'nın en büyük 6. büyük ilçesi konumundadır (Koday ve Aydın 2019).

Elmalı ilçesi 2023 TÜİK verilerine göre 41.240 kişiden oluşmaktadır (TÜİK 2024). İlçede çalışan nüfusun büyük çoğunluğu kentsel alanda hizmet, kırsal alanda tarımda çalışmaktadır. Elmalı ilçesi 49 köy ve iki kasabadan oluşmaktadır. Topraklarının %36.4'ü tarım, %51.3'ünü tarım dışı arazilerden ve %12.3'ü çayır, mera ormanlık gibi alanlardan oluşmaktadır (Ceylan ve Aydın 2021). Elmalı ilçesinin en yaygın hayvancılık faaliyeti %90 oranında küçükbaş hayvancılıktır. Akdeniz ikliminin etkisiyle fundalık ve ormanlık alanlar geniş yer kaplarken, bölgedeki karasal iklim nedeniyle step-çayır örtüsü de küçükbaş hayvancılık için ideal şartları sağlamaktadır (Koday ve Aydın 2019).

Elmalı ilçesinde 12 fabrika faaliyet gösterirken bu fabrikaların büyük çoğunluğu hammaddesini Elmalı yöresinden karşılamaktadır. 12 fabrikadan 3 tanesi meyve sebze fabrikası, 1 tanesi süt ürünleri üretim tesisidir (Koday ve Aydın 2019).

Elmalı ilçesi kıyıdaki deniz turizminden farklı olarak, doğal ve beşeri turizm kaynaklarına sahiptir. Kısal turizm, kent turizmi, kültürel turizm ve eko turizm açısından yüksek potansiyellidir (Koday ve Aydın 2019).

Elmalı yöresinin tarihi M.Ö. 5. ve 4. yüzyıllarda yaşamış Likyalılar ile başlamıştır. Likya olarak bilinen bölge, daha sonra Roma ve Bizans İmparatorluğu'nun yönetimine geçmiştir. İleri tarihte Selçuklu Devleti'nin Teke Beyliği'ne bağlı olan yöre, ilerleyen zamanlarda Osmanlı İmparatorluğu'na geçmiştir. Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde kültür, sanat ve ticaret alanında bölgenin en gelişmiş yöresi konumuna gelmiştir. Bölgede yapılan arkeolojik kazılar sonucu çıkarılan Kızılbeli Mezarları, Likya Yolu, Fildişi Çocuk Kadın Heykeli gibi eserler yörenin tarihsel ve kültürel zenginliğinin göstergesidir (Acar ve Atılğan 2010).

En az 500 yıllık geçmişli olan Elmalı Evleri yapımında, yörede bolca bulunan sedir ağaçları kullanılmıştır. 1600 yılında yapılan Yeşil Kapı ahşap işçiliği görülmeye değerdir (Acar ve Atılğan 2010).

Elmalı'da bakırcılık, demircilik, kuyumculuk, dokumacılık, taş işlemeciliği gibi el sanatları yüzyıllardır devam etmektedir. Bunların yanında şenlik ve festivaller de yörenin kültüründe önemli yer tutmaktadır. Elmalı Yeşilyayla Güreşleri, Gömbe Festivali, Elmalı-Tekke Köyü Abdal Musa Şenlikleri ve Hıdrellez Şenlikleri gibi etkinlikler bunlara örnek gösterilebilir. Kırkpınar güreşleri halk arasında daha bilinir olsa da ilk olarak 1352 yılında düzenlenen Elmalı Yeşilyayla Güreşleri Türklerin en eski güreş organizasyonudur (Acar ve Atılğan 2010).

Antalya, topraklarının beşte birinde üretim yapılan Türkiye'nin en fazla örtüaltı alanına sahip ili konumundadır. En fazla üretilen ürünler yaş meyve-sebze ve kesme çiçek olurken, bu ürünlerin büyük kısmı ihraç edilmektedir (STB 2024). Bu ürünlerin yanında

ayrıca pamuk, yerfıstığı, susam, turunçgiller, muz gibi ürünler kıyı kesimlerde üretilirken, Tahıl, baklagiller, üzüm, ayva, armut gibi meyveler iç kesimlerde üretilmektedir (BAGEV 2024).

Çizelge 4.1. ÇKS ve ÖKS kayıtlı kişi sayısı

Araştırma Alanı	Kayıtlı Kişi Sayısı			
	ÇKS		ÖKS	
	kişi	%	kişi	%
Elmalı	5.031	10.7	1.685	7.3
Diğer ilçeler	42.025	89.3	21.200	92.7
Antalya	47.056	100.0	22.885	100.0

Kaynak: Antalya İl Tarım ve Orman Müdürlüğü 2025

ÇKS (Çiftçi Kayıt Sistemi), çiftçilerin tarım faaliyetlerini kayıt altına almak ve böylece tarım politikası oluşturmak amacıyla oluşturulmuş bir sistemdir. Tarım desteklerinden yararlanmak isteyen çiftçiler, her yılın Eylül ayında başlayıp sene sonuna kadar arazilerin bulunduğu Bakanlık il ve ilçe müdürlüklerine giderek veya E-Devlet üzerinden yapmalıdır (Anonim 1). 2024 yılında Antalya genelinde toplam 47.056 kişi ÇKS’de (Çiftçi Kayıt Sistemi) kayıt altında olup, kayıtlı kişilerin %10.7’si (5.031) Elmalı ilçesinde kayıtlıdır. Ayrıca Antalya genelinde 22.885 kişi ÖKS’de (Örtüaltı Kayıt Sistemi) kayıt altında olup, kayıtlı kişilerin %7.3’ü (1.685) Elmalı ilçesinde kayıtlıdır (Çizelge 4.1).

Çizelge 4.2. ÇKS kayıtlı meyve bahçesi alanı

Araştırma Alanı	Meyve Bahçesi Alanı					
	Elma		Diğer		Toplam	
	da	%	da	%	da	%
Elmalı	54.027	73.0	17.860	2.7	71.887	9.7
Diğer ilçeler	19.819	27.0	646.512	97.3	666.331	90.3
Antalya	73.846	100.0	664.372	100.0	738.218	100.0

Kaynak: Antalya İl Tarım ve Orman Müdürlüğü 2025

2024 yılında Antalya genelinde toplam 738.218 dekar alanda meyve bahçesi bulunurken, toplam alanın 71.887 dekarı (%9.7) Elmalı ilçesinde bulunmaktadır. Antalya genelinde bulunan toplam elma meyve bahçesinin %73’ü Elmalı ilçesinde bulunmaktadır (Çizelge 4.2).

Çizelge 4.3. ÇKS kayıtlı tarla alanı

Araştırma Alanı	Tarla Alanı					
	Arpa-Buğday		Diğer		Toplam	
	da	%	da	%	da	%
Elmalı	94.480	18.8	24.514	16.6	118.994	18.3
Diğer ilçeler	407.690	81.2	122.826	83.4	530.516	81.7
Antalya	502.170	100.0	147.340	100.0	649.510	100.0

Kaynak: Antalya İl Tarım ve Orman Müdürlüğü 2025

2024 yılında Antalya genelinde toplam 649.510 dekar alanda tarla alanı bulunurken, toplam alanın 118.994 dekarı (%18.3) Elmalı ilçesinde bulunmaktadır.

Antalya genelinde bulunan toplam arpa-buğday alanının %18.8'i Elmalı ilçesinde bulunmaktadır (Çizelge 4.3).

Çizelge 4.4. ÖKS kayıtlı sera alanı

Araştırma alanı	Sera alanı					
	Domates-Biber		Diğer		Toplam	
	da	%	da	%	da	%
Elmalı	11.030	7.4	2.146	2.0	13.176	5.0
Diğer ilçeler	138.758	92.6	104.892	98.0	243.650	95.0
Antalya	149.788	100.0	107.038	100.0	256.826	100.0

Kaynak: Antalya İl Tarım ve Orman Müdürlüğü 2025

Elmalı ilçesinde toplam örtüaltı alanı her geçen sene hızla artmaktadır. Bunun başlıca nedeni, komşu ilçeleri olan Kumluca ve Demre'deki örtüaltı üreticilerinin Elmalı'ya sera kurmaya başlamalarıdır. Sera kurulumu için yapılan düşük faizli krediler ve devlet destekleri üreticileri teşvik etmektedir. Sadece 2023 yılında 170 adet sera kurulum projesi başvurusu yapılmıştır (Anonim 1).

Antalya ilinde kayıtlı toplam örtüaltı alanı 256.826 dekar olup, bu alanın 13.176 dekarı (%5) Elmalı ilçesinde bulunmaktadır. Elmalı ilçesi örtüaltında genel olarak domates-biber üretimi yapılmaktadır (Çizelge 4.4). Domates, biber gibi ürünlerin işçilik maliyetleri yüksek olmaktadır. Ancak yerli halkın tarım işçisi olmak istememesi nedeniyle, bölgede yerel tarım işçisi bulmak zor olmaktadır. Bu nedenle çiftçiler işçi açığını mevsimlik tarım işçilerinden ve Suriyeli sığınmacılardan karşılamaya çalışmaktadır.

4.2. Suriyeli Sığınmacılara Ait Genel Bilgiler

2011 yılında Suriye'de başlayan iç savaş nedeniyle, binlerce insan göç etmek zorunda kalmıştır. Suriye'ye sınır komşusu olması, açık kapı politikası ve tarihi bağlar gibi nedenlerle Türkiye bu göçlerden en çok etkilenen ülke olmuştur. Ülkemizin hemen hemen her bölgesine dağılan Suriyeli sığınmacıların tercih ettiği illerden birisi de Antalya olmuştur. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 2024 yılı verilerine göre Antalya'da geçici koruma kapsamında 5.700 Suriyeli sığınmacı bulunmaktadır (GİGM 2024).

Halil (2020), Şanlıurfa'daki Suriyeli mülteciler ile yaptığı çalışmada, katılımcıların %51.2'sinin erkeklerden, %48.8'inin ise kadınlardan oluştuğunu tespit etmiştir. Ayrıca katılımcıların yaş ortalaması 32.41 olarak hesaplanmıştır. Araştırma alanında Suriyeli sığınmacılara ait genel bilgiler çizelge 4.5.'de verilmiştir. Buna göre sığınmacıların %83.3'ü erkek, %16.7'si kadındır.

Seracılık yapan çiftçilerin pestisit kullanımını değerlendirmek amacıyla Mersin'de yapılan bir çalışmada, katılımcıların ortalama yaşı 47.24, ortalama aile genişliği 3.59 olarak belirlenmiştir (Hayran vd. 2022). Araştırma alanında erkeklerin yaş ortalaması 32.8, kadınların ise 30.8 olarak belirtilirken, katılımcıların ortalama yaşı 32.49, aile genişliği ortalama 5.47 kişidir (Çizelge 4.5).

Çizelge 4.5. Genel bilgiler

Genel bilgiler	Minimum	Maksimum	Ortalama	Medyan	Standart sapma
Yaş	18.00	70.00	32.49	29.00	10.93
Aile genişliği	2.00	15.00	5.47	5.00	2.50
Çocuk sayısı	1.00	13.00	4.05	4.00	2.47

4.2.1. Cinsiyet

Suriye’de erkeğin hakim olduğu ataerkil sistemde, kadınların işgücüne katılımı düşüktür. Çalışan kadınların çoğunluğu, tarım işlerinde ücretsiz aile işçisi olarak çalışmaktadır. Ancak göç sonrasında ailenin gelirinin düşük olması nedeniyle, mülteci kadınlar da işgücüne katılmaya başlamıştır (Doğangün ve Keysan 2022).

Çetin (2016), Adana ve Mersin’de Suriyelilerin demografik yapısıyla ilgili yaptığı araştırmada, katılımcıların %74’ünün erkek, %26’sının kadın olduğunu belirlemiştir. Yılmaz ve Özer (2022), ise Aydın’da Suriyeli mülteciler üzerine yaptıkları çalışmada, katılımcıların %86.3’ünün erkek, %13.7’sinin kadın olduğunu tespit etmiştir. Araştırma alanında Suriyeli sığınmacıların %83.3’ü (125) erkek, %16.7’si (25) kadındır (Çizelge 4.6).

Çizelge 4.6. Cinsiyet

Cinsiyet	I. Grup		II. Grup		Toplam	
	kişi	%	kişi	%	kişi	%
Erkek	58	82.9	67	83.8	125	83.3
Kadın	12	17.1	13	16.2	25	16.7
Toplam	70	100.0	80	100.0	150	100.0

4.2.2. Eğitim

TDK sözlüğüne göre eğitim, “çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme ve terbiye” olarak tanımlanmıştır (TDK 2024). TÜİK verilerine göre, 2023 yılında ülkemizde 25 yaş ve üzerindeki nüfusun %92.9’u ilköğretim ve üzeri, %70.8’i ortaokul ve üzeri, %48.3’ü ortaöğretim ve üzeri ve %24.6’sı yükseköğretim mezunudur (TÜİK 2024). Eğitim bireylere fazladan yetenek kazandırdığı için, iş bulması daha kolay hale gelmektedir. Bir ülkede eğitim seviyesi arttıkça, yoksulluk oranı azalmaktadır (Cinel ve Yolcu 2021).

Suriyeli mültecilerin eğitim seviyesinin düşük olması, onların sosyal ve ekonomik olarak gelişmesinin önündeki en büyük engeldir (Tunç 2015). Genel olarak mültecilerin eğitim durumlarıyla nitelikli iş sahibi olmaları doğru orantılıdır. Çalışanların eğitim düzeyi arttıkça, istihdam oranı da artmaktadır. Bu nedenle mültecilerin eğitim durumunun bilinmesi, mültecilerin piyasaya uyumu konusunda yapılacak gerekli çalışmalar için önemlidir (Gürsoy 2019).

Çizelge 4.7’de Suriyeli sığınmacıların eğitim durumu gösterilmiştir. Katılımcıların %54’ü ortaöğretim, %28’i ilköğretim ve %9.3’ü yükseköğretim mezunu olduğunu belirtirken %8.7’si ise okuryazar olmadığını belirtmiştir. Yapılan ki-kare testi ile eğitim düzeyi açısından I. Grup ile II. Grup arasında ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir deyişle I. Grup Suriyeli sığınmacıların eğitim düzeyi, II. Grup Suriyeli sığınmacılara göre daha yüksektir. Buna göre Erkek İşgücü Birimi (EİB) arttıkça eğitim düzeyi de artmaktadır. Bunun nedeni, hanede çalışan kişi sayısı arttıkça haneye giren gelir artması ve bu nedenle çocukların çalışmasına gerek kalmamasıdır. Böylece çocukların okula gitme oranı artmaktadır. Aytaç ve Kılınç (2021), Suriyeli çocuk işçileri incelemek için Elazığ’da yaptıkları çalışmada, çalışmayan Suriyeli çocukların %22’si çalışmak istediğini ve %78’i çalışmak istemediğini beyan etmiştir. Araştırmada, Suriyeli çocukların aileleri ekonomik olarak zor durumda oldukları için çalışmak istedikleri belirtilmiştir. Özcan (2023), Gaziantep’te yaşayan mültecilere yönelik yaptığı çalışmada, katılımcıların %7.3’ünün (40) eğitimsiz, %29.8’inin (164) ilk-ortaokul, %28.4’ünün (156) ön lisans-hazırlık, %29.3’ünün (164) lisans ve %5.3’ünün (29) lisansüstü düzeyde eğitime sahip olduğunu tespit etmiştir. İlgazi (2019), Gaziantep ve Şanlıurfa’daki Suriyelilerin şehirlerdeki emek piyasasına etkilerini incelediği çalışmada, katılımcıların %12.4’ünün okur-yazar/ilköğretim, %30.5’inin lise, %46.8’inin üniversite ve %10.4’ünün lisansüstü mezunu olduğunu ifade etmiştir.

Çizelge 4.7. Eğitim

Eğitim durumu	I. Grup		II. Grup		Toplam	
	kişi	%	kişi	%	kişi	%
Okuryazar değil	5	7.1	8	10.0	13	8.7
İlköğretim	12	17.2	30	37.5	42	28.0
Ortaöğretim	45	64.3	36	45.0	81	54.0
Yükseköğretim	8	11.4	6	7.5	14	9.3
Toplam	70	100.0	80	100.0	150	100.0
SD = 3 $X^2 = 9.066 > X^2_{0.95} = 7.815$ Sonuç: ilişki var						

4.2.3. Medeni durum

Evlenmek isteyen Suriyeli sığınmacılar, yaşadığı ildeki İl Göç İdaresi Müdürlüklerinden aldıkları “Evlenme Ehliyet Belgesi” ile evlendirme dairelerine başvuru yapabilirler (GİGM 2024).

Çizelge 4.8’de Suriyeli sığınmacıların medeni durumu gösterilmiştir. Katılımcıların %74’ü (111) evli olduğunu %26’sı (39) bekar olduğunu belirtmiştir. Yapılan ki-kare testi ile medeni durum açısından I. Grup ile II. Grup arasında ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Buna göre, Erkek İşgücü Birimi (EİB) büyüklüğü ile medeni durum arasında ilişki yoktur. Özudoğru ve Kan (2021), yerel halkın Suriyelilere yönelik tutumunu inceledikleri çalışmada, katılımcıların %58.6’sının evli, %41.4’ünün bekar olduğunu belirtmiştir. Öztürk (2017) Adana’da yaşayan Suriyeli mültecilerle ilgili yaptığı çalışmada, katılımcıların %76’sının evli, %18’inin bekar, %5.8’inin eşinin vefat ettiğini ve %0.3’ünün boşandığı tespit etmiştir.

Çizelge 4.8. Medeni durum

Medeni durum	I. Grup		II. Grup		Toplam	
	kişi	%	kişi	%	kişi	%
Evli	51	72.9	60	75.0	111	74.0
Bekar	19	27.1	20	25.0	39	26.0
Toplam	70	100.0	80	100.0	150	100.0
SD = 1 $X^2 = 0.089 < X^2_{0.95} = 3.841$ Sonuç: ilişki yok						

4.2.4. Kiminle yaşadığı

TÜİK'e (2024) göre hanehalkı, "Aralarında akrabalık bağı bulunsun ya da bulunmasın aynı adreste yaşayan bir veya birden fazla kişiden oluşan topluluktur" şeklinde tanımlanmış ve "Bir konut bir hanehalkı teşkil eder" yaklaşımı kullanılmıştır.

Çizelge 4.9'da Suriyeli sığınmacıların kiminle yaşadığı gösterilmiştir. Katılımcıların %70'i (105) eşi-çocuklarıyla, %17.3'ü (26) arkadaşlarıyla ve %12.7'si (19) anne-babasıyla, yaşadığını belirtmiştir. Alhabal (2019), Konya ilinde tarım ve tarım dışında çalışan Suriyelilerin sorunlarını araştırdığı çalışmada, tarım dışı faaliyetlerde çalışan Suriyelilerin %61.3'sinin ailesiyle kendi evinde, %17.9'sinin ortak ev arkadaşı ile, %15.09'unun başka ailelerle ortak evde, %4.7'sinin yurttta, %0.9'ünün iş yerinde; tarımsal faaliyetlerde çalışan mültecilerin ise %33.3'ünün iş yerinde, %23.3'ünün ailesiyle, %23.3'ünün başka ailelerle ortak evde, %2'sinin ortak ev arkadaşı ile yaşadığını tespit etmiştir.

Çizelge 4.9. Kiminle yaşadığı

Kişiler	I. Grup		II. Grup		Toplam	
	kişi	%	kişi	%	kişi	%
Eşi-çocukları	51	72.9	54	67.5	105	70.0
Arkadaşları	16	22.9	10	12.5	26	17.3
Anne-babası	3	4.2	16	20.0	19	12.7
Toplam	70	100.0	80	100.0	150	100.0

4.2.5. Çocuk durumu

Göç İdaresi Başkanlığı verilerine göre, Suriyeli sığınmacıların %48'inin yaş ortalaması 0-17 yaş arasındadır (GİGM 2024). TÜİK verilerine göre, Türkiye'de 2023 yılında 0-17 yaş arasındaki çocuk nüfusunun genel nüfusa oranı %26 olarak belirtilmiştir (TÜİK 2024). 0-17 yaş grubu Suriyeli sığınmacıların gıda, sağlık ve barınma gibi giderleri yüksek olsa da Türkiye'deki genç nüfusun azalmasına paralel olarak ileride emek piyasasına katkı potansiyelleri yüksektir (Duruel 2017b).

Çizelge 4.10'da Suriyeli sığınmacıların çocuk sahibi olma durumu gösterilmiştir. Katılımcıların %70'i (105) çocuk sahibi olduğunu, %30'u (45) çocuk sahibi olmadığını belirtmiştir. Güçlüten (2023), Hatay ilinde yaşayan Suriyelileri incelediği çalışmada, 35 katılımcının 6'sı çocuk sahibi olmadığını, 29'u ise çocuk sahibi olduğunu belirtmiştir.

Çizelge 4.10. Çocuk durumu

Çocuk durumu	I. Grup		II. Grup		Toplam	
	kişi	%	kişi	%	kişi	%
Var	45	64.3	60	75.0	105	70.0
Yok	25	35.7	20	25.0	45	30.0
Toplam	70	100.0	80	100.0	150	100.0

4.2.6. Türkiye’de yaşama süresi

Çizelge 4.11’de, Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de yaşama durumu gösterilmiştir. Katılımcıların %56.7’si (85) 6 yıldan fazla, %32’i (48) 4-5 yıl ve %11.3’ü (17) 2-3 yıldır Türkiye’de yaşadığını belirtmiştir. Yapılan ki-kare testi ile Türkiye’de yaşama süresi açısından I. Grup ile II. Grup arasında ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Buna göre, Erkek İşgücü Birimi (EİB) büyüklüğü ile Türkiye’de yaşama süresi arasında ilişki yoktur. Halil (2020), Şanlıurfa’daki Suriyeli mülteciler ile yaptığı çalışmada, katılımcıların %62.6’sı (241) 1-5 yıldır, %37.4’ü (144) 5 yıldan fazla süredir Türkiye’de yaşadığını belirtmiştir.

Çizelge 4.11. Türkiye’de yaşama süresi

Yaşanan süre	I. Grup		II. Grup		Toplam	
	kişi	%	kişi	%	kişi	%
2-3 yıl	10	14.3	7	8.8	17	11.3
4-5 yıl	23	32.2	25	31.2	48	32.0
6 ≥	37	52.9	48	60.0	85	56.7
Toplam	70	100.0	80	100.0	150	100.0
SD = 2 $X^2 = 1.376 < X^2_{0.95} = 5.991$ Sonuç: ilişki yok						

4.2.7. Antalya’da yaşama süresi

Çizelge 4.12’de Suriyeli sığınmacıların Antalya’da yaşama durumu gösterilmiştir. Katılımcıların %37.3’ü (56) 4-5 yıl, %30’u (45) 6 yıldan fazla, %22.7’si (34) 2-3 yıl, %10’u (15) 1 yıldan az süredir Antalya’da yaşadığını belirtmiştir. Yapılan ki-kare testi ile Antalya’da yaşama süresi açısından I. Grup ile II. Grup arasında ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Buna göre, Erkek İşgücü Birimi (EİB) büyüklüğü ile Antalya’da yaşama süresi arasında ilişki yoktur. Yaman (2020), Batman’a göç eden Suriyeli göçmenler üzerine yaptığı çalışmada, katılımcıların %11.4’ü (25) 1-2 yıldır, %13.2’si (29) 2-4 yıldır, %33.6’sı (74) 4-6 yıldır, % 40’ı (88) 6-8 yıldır ve %1.8’i (4) 8-10 yıldır Batman’da yaşadığını belirtmiştir.

Çizelge 4.12. Antalya’da yaşama süresi

Yaşanan süre	I. Grup		II. Grup		Toplam	
	kişi	%	kişi	%	kişi	%
1 ≤	6	8.6	9	11.2	15	10.0
2-3 yıl	19	27.1	15	18.8	34	22.7
4-5 yıl	25	35.7	31	38.8	56	37.3
6 ≥	20	28.6	25	31.2	45	30.0
Toplam	70	100.0	80	100.0	150	100.0
SD = 3 $X^2 = 1.609 < X^2_{0.95} = 7.815$ Sonuç: ilişki yok						

4.2.8. Geldikleri ülkede ikamet yeri

Türkiye’ye göç eden sığınmacıların hepsi kırsal bölgeden gelmemektedir. Gelenlerin bir kısmı başta Halep’ten gelenler olmak üzere yatırımcı ve tüccar kesimden oluşmaktadır (Ferah 2017). AFAD (2017) tarafından yapılan anket çalışmasına göre, Suriyeli sığınmacıların %62’si Türkiye’ye göç etmeden önce Halep ve İdlip’te yaşamaydı. Geline bölgenin bilinmesi gelen nüfusun eğitim seviyesi ve meslek becerileri hakkında fikir vermektedir (Kayaoğlu 2023).

Araştırma kapsamında yapılan anket sonucunda katılımcıların tamamı Suriye’den geldiğini belirtmiştir. Çizelge 4.13’de Suriyeli sığınmacıların geldiği ülkede ikamet ettiği yerler gösterilmiştir. Suriyeli sığınmacıların %80.7’si (121) Türkiye’ye gelmeden önce kırsal kesimde, %19.3’ü (29) şehir merkezinde ikamet ettiğini belirtmiştir. Yapılan ki-kare testi ile geldiği ülkede ikamet ettikleri yerler açısından I. Grup ile II. Grup arasında ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Buna göre, Erkek İşgücü Birimi (EİB) büyüklüğü ile ikamet yeri arasında ilişki yoktur. Türkoğlu ve Elmastaş (2024), Gaziantep’te yaşayan 400 Suriyeli ile yaptıkları anket sonucunda katılımcıların %50’si kentsel alandan, %37.5’i kırsal alandan, %12.5’i ise kasabalardan Gaziantep’e göç ettiğini belirtmiştir.

Çizelge 4.13. Geldiği ülkede ikamet yeri

İkamet yeri	I. Grup		II. Grup		Toplam	
	kişi	%	kişi	%	kişi	%
Kırsal	58	82.9	63	78.8	121	80.7
Şehir merkezi	12	17.1	17	21.2	29	19.3
Toplam	70	100.0	80	100.0	150	100.0
SD = 1 $X^2 = 0.404 < X^2_{0.95} = 3.841$ Sonuç: ilişki yok						

4.2.9. Mesleği

Kırsal kesimde yaşayan Suriyeli sığınmacılar Türkiye’ye gelmeden önce genellikle tarım sektöründe istihdam edilirken, şehirde yaşayan ve okuma-yazma oranı yüksek olanlar ise profesyonel işlerde çalışmaktaydı. Bunun yanında eğitim seviyesi yüksek ve maddi durumu iyi olanların daha çok Avrupa ülkelerine, eğitim seviyesi daha düşük ve maddi durumu iyi olmayanların Türkiye gibi sınır ülkelere göç ettiği

düşünülmektedir. Bu nedenle Suriyeli mültecilerin çoğunun Türkiye'ye gelmeden önce çiftçilik yaptığı söylenebilir (Kayaoğlu 2023).

Çizelge 4.14'de Suriyeli sığınmacıların geldiği ülkede yaptığı işler gösterilmiştir. Katılımcıların %73.3'ü (110) çiftçilik yaptığını, %26.7'si diğer işlerde çalıştığını belirtmiştir. Yapılan ki-kare testi ile geldiği ülkede yaptığı işler açısından I. Grup ile II. Grup arasında ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Buna göre, Erkek İşgücü Birimi (EİB) büyüklüğü ile mesleği arasında ilişki yoktur. Alhabal (2019), Konya ilinde tarım ve tarım dışında çalışan Suriyelilerin sorunlarını araştırdığı çalışmada, tarımsal faaliyetlerde çalışan Suriyelilerin %33.33'ü Türkiye'ye gelmeden önce işçi, %20'si memur, %3.3'ü esnaf, %10'u öğrenci, %3.3'ü işsiz ve %30'u çiftçi olduğunu belirtmiştir.

Çizelge 4.14. Mesleği

Meslek	I. Grup		II. Grup		Toplam	
	kişi	%	kişi	%	kişi	%
Çiftçi	53	75.7	57	71.2	110	73.3
Diğer	17	24,3	23	28.8	40	26.7
Toplam	70	100.0	80	100.0	150	100.0
SD = 1 $X^2 = 0.380 < X^2_{0.95} = 3.841$ Sonuç: ilişki yok						

4.2.10. Tarım tecrübesi

Beşeri sermayelerden biri olan tecrübe, ekonomik kalkınma açısından önemlidir. Bu nedenle tarım tecrübesi oldukça önemlidir (Sarı ve Külekçi 2017). Tarımsal üretim, asıl mesleği tarım olan kişiler tarafından yapıldığında, üretimde devamlılık ve kalite artmaktadır (Ayyıldız ve Baran 2024).

Çizelge 4.15'de Suriyeli sığınmacıların tarımsal üretim tecrübesi gösterilmiştir. Katılımcıların %60.7'si (91) tarım tecrübesinin olduğunu, %39.3'ü (59) ise tarım tecrübesinin olmadığını belirtmiştir. Yapılan ki-kare testi ile geldikleri ülkede tarımsal üretim tecrübesi açısından I. Grup ile II. Grup arasında ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Buna göre, Erkek İşgücü Birimi (EİB) büyüklüğü ile tarım tecrübesi arasında ilişki yoktur. Kara ve Tilbe (2023), Trakya bölgesinde (Edirne, Kırklareli, Tekirdağ) yaşayan Afgan göçmenlerin çalışma dinamiklerini ve ekonomik uyumlarını araştırdıkları bir çalışmada, 18 Afganlı katılımcının 15'i göç etmeden önce Afganistan'da çiftçilik ve hayvancılık yaptığını, 3'ü öğrenci, doktor ve asker olduğunu belirtmiştir.

Çizelge 4.15. Tarım tecrübesi

Tecrübe	I. Grup		II. Grup		Toplam	
	kişi	%	kişi	%	kişi	%
Var	41	58.6	50	62.5	91	60.7
Yok	29	41.4	30	37.5	59	39.3
Toplam	70	100.0	80	100.0	150	100.0
SD = 1 $X^2 = 0.241 < X^2_{0.95} = 3.841$ Sonuç: ilişki yok						

4.2.11. Tarım işçisi olma nedenleri

Çizelge 4.16’da Suriyeli sığınmacıların tarım işçisi olma nedenleri gösterilmiştir. Katılımcıların %84’ü (126) tarım dışında tecrübesi olmadığı için, %16’sı (24) şehir merkezinde çalışma izni olmadığı için tarım sektöründe çalıştığını belirtmiştir. Yapılan ki-kare testi ile tarım işçisi olma nedenleri açısından I. Grup ile II. Grup arasında ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Buna göre, Erkek İşgücü Birimi (EİB) büyüklüğü ile tarım işçisi olma nedenleri arasında ilişki yoktur. Halil (2020), Şanlıurfa’daki Suriyeli mülteciler ile yaptığı çalışmada, katılımcıların %19.0’ı (73) başka iş olmadığı, %14.8’i (57) dil problemi az olduğu, %13.2’si (51) öğrenme kolay olduğu, %14.8’i (57) işi bulma kolay olduğu ve %38.2’si (147) önceden tecrübesi olduğu için tarım sektöründe çalışmayı seçtiğini belirtmiştir.

Çizelge 4.16. Tarım işçisi olma nedenleri

Nedenler	I. Grup		II. Grup		Toplam	
	kişi	%	kişi	%	kişi	%
Tarım dışında tecrübem yok	60	87.7	66	82.5	126	84.0
Şehir merkezinde çalışma iznim yok	10	14.3	14	17.5	24	16.0
Toplam	70	100.0	80	100.0	150	100.0
SD = 1 $X^2 = 0.287 < X^2_{0.95} = 3.841$ Sonuç: ilişki yok						

4.2.12. Tarım sektöründe çalışma şartları ile ilgili düşünceleri

Suriyeli mülteciler güvencesiz ve riskli koşullar altında tarım, tekstil ve inşaat gibi emek yoğun sektörlerde ucuz ve güvencesiz koşullarda çalışmaktadır. Kayıt dışı çalışmaları nedeniyle, Suriyeli mültecilerin iş güvencesi bulunmamaktadır (Adar 2018). Uzun çalışma saatleri, ücretlerin ödenmemesi ya da geç ödenmesi, yerli çalışanlardan daha düşük ücret alması, güvencesiz çalışma ve sağlık tedbirlerinin olmaması mültecilerin çalışma yaşamında karşılaştığı en büyük sorunlardır (Çoban 2018).

Çizelge 4.17’te Suriyeli sığınmacıların tarım sektöründe çalışma şartları hakkındaki görüşleri gösterilmiştir. Katılımcıların %56.7’si (85) iyi, %35.3’ü (53) çok iyi ve %8’i (12) kararsızım cevabını vermiştir. Yapılan ki-kare testi ile tarım sektöründe çalışma şartları açısından I. Grup ile II. Grup arasında ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Buna göre, Erkek İşgücü Birimi (EİB) büyüklüğü ile düşünceler arasında ilişki yoktur. Halil (2020), Şanlıurfa’daki Suriyeli mülteciler ile yaptığı çalışmada, katılımcıların %36.4’ü (140) tarım sektöründe çalışmaktan memnun olduğunu, %22.6’sı (87) memnun olmadığını ve %41’i (158) kısmen memnun olduğunu belirtmiştir.

Çizelge 4.17. Tarım sektöründe çalışma şartları ile ilgili düşünceleri

Düşünceler	I. Grup		II. Grup		Toplam	
	kişi	%	kişi	%	kişi	%
İyi	36	51.4	49	61.3	85	56.7
Çok iyi	27	38.6	26	32.5	53	35.3
Kararsızım	7	10.0	5	6.2	12	8.0
Toplam	70	100.0	80	100.0	150	100.0
SD = 2 $X^2 = 1.681 < X^2_{0.95} = 5.991$ Sonuç: ilişki yok						

4.2.13. İş bulma yöntemleri

İşgücü piyasasında aracılık faaliyeti genellikle İŞKUR tarafından yapılmaktadır. İŞKUR hizmet merkezi olmayan ya da olsa da aracılık faaliyetini yapmak için haberleşme ve ulaşım gibi eksiklikleri olan bölgelerde, tarımsal üretim yapılan alanlardaki aracılık faaliyetleri, İŞKUR tarafından belirlenen ve gerekli şartları sağlayan gerçek ve tüzel kişilerce yapılır (İŞKUR 2024).

Çizelge 4.18’de Suriyeli sığınmacıların iş bulma yöntemleri gösterilmiştir. Katılımcıların %58’i (87) çavuş, dayıbaşı gibi araçlarla iş bulduklarını, %42’si (63) çalıştıkları işleri kendilerinin bulduğunu belirtmiştir. Yapılan ki-kare testi ile iş bulma yöntemleri açısından I. Grup ile II. Grup arasında ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Buna göre, Erkek İşgücü Birimi (EİB) büyüklüğü ile iş bulma yöntemleri arasında ilişki yoktur. Yaman (2020), Batman’a göç eden Suriyeli göçmenler üzerine yaptığı çalışmada, katılımcıların %54.5’inin (120) akraba ve tanıdıkları aracılığıyla, %6.8’inin (15) devlet yardımıyla, %25.5’inin (56) işverenle görüşerek, %6.8’inin (15) kendi işini kurduğunu tespit etmiştir.

Çizelge 4.18. İş bulma yöntemleri

İş bulma yöntemi	I. Grup		II. Grup		Toplam	
	kişi	%	kişi	%	kişi	%
Çavuş aracılığıyla buluyorum	44	62.9	43	53.8	87	58.0
Kendim buluyorum	26	37.1	37	46.2	63	42.0
Toplam	70	100.0	80	100.0	150	100.0
SD = 1 $X^2 = 1.271 < X^2_{0.95} = 3.841$ Sonuç: ilişki yok						

4.2.14. Aracı ile ilişkileri

Tarımda İş Aracılığı Yönetmeliği’nde, araçların işçilerden ücret alamayacağı sadece işverenden ücret alabileceği belirtilmiştir. Yönetmelikte ayrıca araçların yapacakları iş ve alacakları ücret gibi konularda çalışanlara bilgi vermek, konaklama ve ulaşımını sağlamak gibi görevlerinden de bahsedilmiştir. Ancak araçlar kayıtsız oldukları için, ücretlerini işçilerden almaktadır (Aslan vd. 2017). Aslan (2020), Malatya’daki mevsimlik tarım işçilerinin çalışma koşullarını araştırmak amacıyla yaptığı çalışmada, 2019 yazında Ziraat Odaları’nın belirlediği 70 TL yevmiyenin aracı ve işveren kesintileriyle 50 TL’ye kadar düştüğü tespit edilmiştir. Çalışma kapsamında görüşülen

işçilerin çoğunluğu (%33.7) yevmiye miktarının yetkili kuruluşların belirlemesi gerektiğini söylemiştir.

Çizelge 4.19’da Suriyeli sığınmacıların araçların kendilerine davranışları hakkındaki görüşleri gösterilmiştir. Katılımcıların %74.7’si (65) araçların kendilerine iyi davrandığını ve %25.3’ü (22) çok iyi davrandığını belirtmiştir. Yapılan ki-kare testi ile aracı davranış şekilleri açısından I. Grup ile II. Grup arasında ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Buna göre, Erkek İşgücü Birimi (EİB) büyüklüğü ile aracı ile ilişkileri arasında bağlantı yoktur.

Çizelge 4.19. Aracı ile ilişkileri

Davranış	I. Grup		II. Grup		Toplam	
	kişi	%	kişi	%	kişi	%
İyi	31	70.5	34	79.1	65	74.7
Çok iyi	13	29.5	9	20.9	22	25.3
Toplam	44	100.0	43	100.0	87	100.0
SD = 1 $X^2 = 0.854 < X^2_{0.95} = 3.841$ Sonuç: ilişki yok						

4.2.15. Tarımsal üretimde yaptıkları işler

Araştırma alanında yapılan anket sonucunda, katılımcıların tamamı ekim, çapalama, sulama, ilaçlama, ot toplama ve hasat olmak üzere sebze üretiminin tüm aşamalarına katıldıklarını belirtmiştir. Halil (2020), Şanlıurfa’daki Suriyeli mülteciler ile yaptığı çalışmada, katılımcıların %39.2’sinin bitkisel üretimde, %22.9’unun (88) hayvansal üretimde, %21.3’ünün (82) her ikisinde ve %16.6’sının (64) seracılıkta çalıştığını belirtmiştir. Parlakay ve arkadaşları (2025), Suriyeli sığınmacıların tarım sektörüne etkilerini araştırmak amacıyla Hatay’da yaptıkları çalışmada, işletme sahiplerinin sığınmacıları çapalama, sulama ve ekim dikim işlerinde çalıştırdıkları tespit edilmiştir.

4.2.16. Yevmiye ücreti

İşçi Kanunu’na göre (Madde 32/1) ücret “Bir kimseye bir iş karşılığında işveren veya üçüncü kişiler tarafından sağlanan ve para ile ödenen tutar” olarak tanımlanmaktadır. TDK’ya göre (2024) gündelik anlamına gelen yevmiye, Ersoy’a göre (2024) “gündelik çalışma karşılığında ödenen ücret” olarak adlandırılır. Moyce ve Schenker’a (2018) göre, göçmen işçiler göçmen olmayan işçilere göre daha az ücretle ve daha uzun saatler çalışmaktadır (Yıldırım vd. 2023).

Çizelge 4.20’de Suriyeli sığınmacıların çalıştıkları yerde diğer işçilerden daha az ücret alıp almamama konusundaki fikirleri gösterilmiştir. Katılımcıların %65’i (98) diğer işçilerden daha düşük yevmiye almadıklarını ve %34.7’si (52) fikri olmadığını belirtmiştir. Yapılan ki-kare testi ile yerli işçilere göre yevmiye miktarı açısından I. Grup ile II. Grup arasında ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Alhabal (2019), Konya ilinde tarım ve tarım dışında çalışan Suriyelilerin sorunlarını araştırdığı çalışmada katılımcıların %12.31’inin (2) 30-50 TL arası, %87.69’unun (12) 51-100 TL arası ücret aldığını belirtmiştir. Ayrıca tarımsal faaliyetlerde çalışan bireylerin %40’ı (12) gelirlerinin yeterli olduğunu, %60’ı (18) yeterli olmadığını belirtmiştir.

Çizelge 4.20. Yevmiye ücreti

Düşünceler	I. Grup		II. Grup		Toplam	
	kişi	%	kişi	%	kişi	%
Fark yok	45	64.3	53	66.2	98	65.3
Fikrim yok	25	35.7	27	33.8	52	34.7
Toplam	70	100.0	80	100.0	150	100.0
SD = 1 $X^2 = 0.064 < X^2_{0.95} = 3.841$ Sonuç: ilişki yok						

4.2.17. Tarım işçisi olmanın zorlukları

Tarım işçileri farklı şekillerde faaliyet gösterdikleri için genel bir tanım yapılamamaktadır. Ancak kendine ait işlenecek veya ekilecek arazisi olmayan, bu nedenle başkasının tarım işletmesinde ücret karşılığı çalışan kişiye tarım işçisi denir (Kılıç 2006). Tarım işçileri, uzun saatler kötü koşullarda çalıştıkları için sağlık sorunları yaşamakta, ancak sosyal güvenceleri olmadığı için sağlık hizmeti alamamaktadır (Yiğit vd. 2017).

Araştırma alanında yapılan anket sonucunda katılımcıların tamamı yaptığı işten memnun olduğunu belirtmiştir. Çizelge 4.21’de Suriyeli sığınmacıların tarım işçisi olmanın zorlukları hakkında fikirleri gösterilmiştir. Katılımcıların %51.3’ü (77) herhangi bir zorluğunun olmadığını ve %48.7’si (73) tarım işçisi olmanın yorucu olması ve kendine zaman kalmaması gibi nedenlerle zor olduğunu belirtmiştir. Gök (2022), Konya’da yaşayan Suriyeli mültecilerin sosyo-ekonomik durumlarını incelediği çalışmada, katılımcıların %51’inin (102) çalışma koşullarından memnun olduğunu, %49’unun (98) ise memnun olmadığını tespit etmiştir.

Çizelge 4.21. Tarım işçisi olmanın zorlukları

Zorluklar	I. Grup		II. Grup		Toplam	
	kişi	%	kişi	%	kişi	%
Yok	36	54.4	41	51.2	77	51.3
Yorucu – zaman kalmıyor	34	48.6	39	48.8	73	48.7
Toplam	70	100.0	80	100.0	150	100.0

4.2.18. Tarımsal konularda eğitim alma isteği

Dünya genelindeki tarım toplumlarının çoğunda sürdürülebilirlik, verim ve kaliteyi arttırmak, gıda güvenliği sağlamak gibi amaçlarla tarımsal yayım hizmetleri verilen bu eğitimler sonucunda, kırsal kesimde yaşayan bireylerin istihdamının arttığı ve yoksulluğun azaldığı gözlenmiştir (Özdemir vd. 2023). Geçici barınma merkezlerinde geçici koruma altındaki Suriyeli mülteciler için yetişkin eğitim merkezlerinde meslek sahibi olmayanlara mesleki eğitimler verilmektedir (GİGM 2024).

Araştırma alanında yapılan anket sonucunda katılımcıların tamamı Türkiye’de tarım konusunda herhangi bir mesleki eğitim almadığını belirtmiştir. Çizelge 4.22’de Suriyeli sığınmacıların tarımsal konularda eğitim alma ile ilgili düşünceleri verilmiştir. Katılımcıların %73.3’ü (110) eğitim almak istemediğini, %26.7’si (40) tarımsal konularda eğitim almak istediğini belirtmiştir. Eğitim almak isteyenlerin tamamı seracılık

konusunda eğitim almak istediğini belirtmiştir. Yapılan ki-kare testi ile tarımsal konularda eğitim alma isteği açısından I. Grup ile II. Grup arasında ilişki olduğu tespit edilmiştir. Buna göre Erkek İşgücü Birimi (EİB) arttıkça tarımsal konularda eğitim alma isteği de artmaktadır. Bunun nedeni, hanedeki kişi sayısı arttıkça Suriyeli sığınmacıların iş yükü azalmaktadır. Böylece kendini geliştirmek için daha fazla zamanı olmaktadır. Ayrıca genç Suriyeli sığınmacıların eğitim isteği daha fazladır. Günay ve arkadaşları (2022), Kahramanmaraş'ta yaşayan Suriyelilerin sosyo-ekonomik durumunun analiz etmek amacıyla yaptıkları çalışmada, Suriyeli katılımcıların %55.5'inin (222) mesleki eğitim almak istemediği ve %45.5'inin (178) mesleki eğitim almak istediği tespit edilmiştir.

Çizelge 4.22. Tarımsal konularda eğitim alma isteği

Düşünceler	I. Grup		II. Grup		Toplam	
	kişi	%	kişi	%	kişi	%
Evet	24	34.3	16	20.0	40	26.7
Hayır	46	65.7	64	80.0	110	73.3
Toplam	70	100.0	80	100.0	150	100.0
SD = 1 $X^2 = 3.896 > X^2_{0.95} = 3.841$ Sonuç: ilişki var						

4.2.19. Haftalık çalışma süresi

İş Kanunu (Madde 63/1) uyarınca, haftalık çalışma süresi 45 saat olarak belirtilmiştir. Bu süre haftalık çalışma günlerine eşit olarak bölünerek uygulanır. Ancak tarafların anlaşması koşuluyla, günde 11 saati aşmamak koşuluyla farklı şekillerde dağıtılabilir. Ülkemizde tarım işçilerinin çalışma süresi gün doğumundan gün batımına kadar çalıştırılması geleneği mevcuttur. Bu işçiler günlerin uzun ya da kısa olmasına bakılmaksızın, gün doğumunda işe başlayıp hava kararmaya yakın iş bırakırlar. Yani tarım işçileri günde 10 saat ve üzeri çalışıyor diyebiliriz (Ersoy 2024).

Çizelge 4.23'de Suriyeli sığınmacıların haftada kaç gün çalıştığı gösterilmiştir. Katılımcıların %92.7'si (139) her gün çalıştığını, %7.3'ü (11) haftada 5-6 gün çalıştığını belirtmiştir. Yapılan ki-kare testi ile haftalık çalışma süresi açısından I. Grup ile II. Grup arasında ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Buna göre, Erkek İşgücü Birimi (EİB) büyüklüğü ile haftalık çalışma süresi arasında ilişki yoktur. Günay ve arkadaşları (2022), Kahramanmaraş'ta yaşayan Suriyelilerin sosyo-ekonomik durumunun analiz etmek amacıyla yaptıkları çalışmada, 400 Suriyeli katılımcının %87.2'si (349) günlük yevmiye usulü çalıştığını ifade etmiştir. Günlük yevmiye usulü çalışan katılımcıların %78.6'sının (315) 6-12 saat arası, %8.6'sının (34) 13 saat ve üzerinde çalıştığı belirlenmiştir.

Çizelge 4.23. Haftalık çalışma süresi

Çalışma süreleri	I. Grup		II. Grup		Toplam	
	kişi	%	kişi	%	kişi	%
Her gün	62	88.6	77	96.2	139	92.7
Haftada 5-6 gün	8	11.4	3	3.8	11	7.3
Toplam	70	100.0	80	100.0	150	100.0
SD = 1 $X^2 = 3.239 < X^2_{0.95} = 3.841$ Sonuç: ilişki yok						

Araştırma alanında yapılan anket sonucunda katılımcıların %92.7'si her gün çalıştığını ve tamamı günde 9-12 saat çalıştığını belirtmiştir (Çizelge 4.23). Karayel (2016), Muğla'da yaşayan Suriyeli mültecilerin çalışma şartlarını araştırdığı çalışmada, görüşme yapılan mültecilerin bazıları 8 saat çalıştığını, bazıları da iş durumuna ve işverenin isteğine göre 12 saat ve üzeri çalıştığını belirtmiştir.

4.2.20. Çalışma koşulları

TDK' ya göre (2024) ortakçılık, "Toprağın işlenmesi sonucunda elde edilecek ürünün, toprak sahibi ile toprağı işleyen arasında koşulları önceden belirlenen özel sözleşmeye göre paylaşılmasına dayanan işletme biçimi" şeklinde tanımlanmıştır. İklim koşullarına bağlı olarak tarımda yarı zamanlı, geçici ve sürekli olmayan çalışma durumları yaygındır. Sürekli tarım işçisi, tarımda en az bir yıl veya bir üretim dönemi boyunca çalışan kişiye denirken; geçici tarım işçisi, tarımsal üretimin herhangi bir aşamasında günlük olarak çalışan ve günlük yevmiye olarak ücret alan kişiye denmektedir (Şenel 2022).

Çizelge 4.24.'de Suriyeli sığınmacıların tarımda çalışma koşulları gösterilmiştir. Katılımcıların %73.3'ü (110) ortakçı olarak ve %26.7'si (40) ise yevmiyeli olarak çalıştığını belirtmiştir. Yapılan ki-kare testi ile tarımda çalışma koşulu açısından I. Grup ile II. Grup arasında ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Buna göre Erkek İşgücü Birimi (EİB) büyüklüğü ile çalışma koşulları arasında ilişki yoktur. Cebeci ve Çelik (2021), Şanlıurfa'daki Suriyeli mültecilerle yaptıkları çalışmada katılımcıların %38.3'ü aylık, %33.8'i haftalık, %27.9'u günlük yevmiye usulü ücret aldığını belirtmiştir.

Araştırma alanında yapılan anket sonucunda katılımcıların tamamı "yerel halk tarım işçisi olarak çalışmayı istemediği için çiftçilerin işçi bulmada zorlanacağını" düşünmektedir. Taşkın (2018), Ayvacık ilçesinde yaptığı çalışmada, katılımcıların %57'sinin Suriyeli mülteci işgücüne ihtiyaç olmadığını, %43'ü yerli halkın bazı işlerde çalışmak istemediğini ve bu yüzden mülteci işgücüne ihtiyaç duyulduğunu belirtmiştir.

Çizelge 4.24. Çalışma koşulları

Çalışma koşulları	I. Grup		II. Grup		Toplam	
	kişi	%	kişi	%	kişi	%
Ortakçı	49	70.0	61	76.2	110	73.3
Yevmiyeli	21	30.0	19	23.8	40	26.7
Toplam	70	100.0	80	100.0	150	100.0
SD = 1 $X^2 = 0.746 < X^2_{0.95} = 3.841$ Sonuç: ilişki yok						

4.2.21. Göç öncesi ve sonrası ekonomik durum

Araştırma alanında yapılan anket sonucunda, katılımcıların tamamı geldiği yere göre gelirinin arttığını belirtmiştir. Türkoğlu ve Elmastaş (2024), Gaziantep'te yaşayan 400 Suriyeli ile yaptıkları anket sonucunda katılımcıların %28.75'i gelirlerinin öncesine göre arttığını, %8.75'i azaldığını ve %62.5'i herhangi bir değişiklik yaşamadığını beyan etmiştir.

4.2.22. Aylık gıda harcamaları

TÜİK (2024) verilerin göre, hane halkı tüketim amaçlı yaptığı harcamaların %26'sını konut ve kira harcamaları, %21.6'sını ulaştırma harcamaları, %18.1'ini gıda ve alkolsüz gıda harcamaları ve %34.3'ünü diğer harcamalar oluşturmaktadır.

Çizelge 4.25'de Suriyeli sığınmacıların aylık gıda harcamaları gösterilmiştir. Katılımcıların %46'sının 6000 TL ve altında, %54'ünün ise 6001 TL ve üzerinde aylık gıda harcaması yaptığı belirlenmiştir. Yapılan ki-kare testi ile aylık gıda harcamaları açısından I. Grup ile II. Grup arasında ilişki olduğu tespit edilmiştir. Buna göre, Erkek İşgücü Birimi (EİB) büyüklüğü azaldıkça aylık gıda harcaması artmaktadır. Bunun nedeni, ailedeki kişi sayısı arttıkça gıda harcamalarında daha fazla tasarruf etmeleridir. Ayrıca bekar Suriyeli sığınmacıların evde yemek yapmak yerine dışarıdan yemeyi tercih etmesi, gıda harcamalarının artmasına neden olmaktadır. Yağız ve Demirel (2023), Hatay'da yaşayan mültecilerin gıda harcamalarını inceledikleri çalışmada, hane sayısı büyüdükçe mültecilerin meyve-sebze, et ve süt ürünlerinin tüketimini azaltıp gelir kısıtı içinde daha fazla kişinin beslenmesi için daha ucuz olan un ve unlu mamulleri tercih ettiklerine dikkat çekilmiştir. Araştırma sonucunda, hane halkı sayısı arttıkça gıda talebinin arttığı ancak gıda harcamasının azaldığı sonucuna varılmıştır. Aksoy ve İvrendi (2021), Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin enflasyona etkisini inceledikleri çalışmada, mültecilerin özellikle gıda ve konut talebinin etkisiyle enflasyonun yükseldiğini tespit etmiştir. Maqul (2019), Denizli'de yaşayan Afgan, İranlı ve Suriyeli göçmenler üzerinde yaptığı çalışmada, Afgan göçmenlerin aylık harcamasının %43.2'sinin, İranlı göçmenlerin %34.2'sinin ve Suriyeli göçmenlerin %47.2'sinin gıda harcaması olduğunu belirtmiştir.

Çizelge 4.25. Aylık gıda harcamaları

Harcamalar (TL)	I. Grup		II. Grup		Toplam	
	kişi	%	kişi	%	kişi	%
6000≥	57	81.4	12	15.0	69	46.0
6001≤	13	18.6	68	85.0	81	54.0
Toplam	70	100.0	80	100.0	150	100.0
SD = 1 $X^2 = 66.322 > X^2_{0.95} = 3.841$ Sonuç: ilişki var						

4.2.23. İkamet yeri

Suriyeli mülteciler, Türkiye'ye ilk geldiklerinde sınır illerinde bulunan geçici barınma merkezlerine yerleştirilmiştir. İlerleyen zamanlarda Türkiye geneline yayılmaya başlayan Suriyeli mülteciler, konut talebinin artması nedeniyle kiraların yükselmesine neden olmuştur. Çoğu mülteci, ekonomik yetersizlikler nedeniyle düşük kaliteli evlerde kalmak zorunda kalmıştır (Şahin ve Aydemir 2018).

Çizelge 4.26.'da Suriyeli sığınmacıların nerede ikamet ettikleri gösterilmiştir. Katılımcıların %54'ü (81) köy evinde, %46'sı (69) konteynerda ikamet ettiğini belirtmiştir. Yapılan ki-kare testi ile ikamet yeri açısından I. Grup ile II. Grup arasında ilişki olduğu tespit edilmiştir. Buna göre, II. Grup Suriyeli sığınmacıların çoğunluğu köy evinde ikamet ederken, I. Grup Suriyeli sığınmacıların çoğunluğu konteynerlarda ikamet etmektedir. Bu durumun nedeni, geniş aile yapısına sahip Suriyeli sığınmacıların

konteynera sığamamalarıdır. Ayrıca çiftçiler geniş aile yapısına sahip Suriyeli sığınmacıları ev işlerinde de çalıştırmak için kendilerine yakın köy evlerine yerleştirmiş ve böylece küçük bir feodal sistem oluşmuştur. Dikbıyık (2021), Suriyeli sığınmacıların Türkiye’den beklentileri üzerine Tekirdağ ilinde yaptığı araştırmada, katılımcıların %57.4’ü (115) müstakil evde, %38.5’ni (77) dairede ve % 4’ü (8) otelde yaşadığını belirtmiştir.

Çizelge 4.26. İkamet yeri

İkamet yeri	I. Grup		II. Grup		Toplam	
	kişi	%	kişi	%	kişi	%
Köy evi	31	44.3	50	62.5	81	54.0
Konteyner	39	55.7	30	37.5	69	46.0
Toplam	70	100.0	80	100.0	150	100.0
SD = 1 $X^2 = 4.986 > X^2_{0.95} = 3.841$ Sonuç: ilişki var						

4.2.24. Kira ödeme durumu

Çizelge 4.27’de Suriyeli sığınmacıların kira ödeyip ödememe durumu gösterilmiştir. Katılımcıların %86’sı (129) kira ödemediğini belirtirken, %14’ü (21) kira ödediğini belirtmiştir. Yapılan ki-kare testi ile kira ödeme durumu açısından I. Grup ile II. Grup arasında ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Buna göre Erkek İşgücü Birimi (EİB) büyüklüğü ile kira ödeme durumu arasında ilişki yoktur. Tınar (2021), Suriyeli mültecilerin sosyo-ekonomik yapısını araştırmak amacıyla Sultangazi’de yaptığı çalışmada, katılımcıların %84’ünün kiralık evde, %7’sinin aile veya akrabalarının evinde ve %9’unun evsiz olduğunu ya da kendi evinde oturduğunu tespit etmiştir.

Çizelge 4.27. Kira ödeme durumu

Kira ödeme	I. Grup		II. Grup		Toplam	
	kişi	%	kişi	%	kişi	%
Evet	9	12.9	12	15.0	21	14.0
Hayır	61	87.1	68	85.0	129	86.0
Toplam	70	100.0	80	100.0	150	100.0
SD = 1 $X^2 = 0.142 < X^2_{0.95} = 3.841$ Sonuç: ilişki yok						

4.2.25. Kira gideri

Suriyeli mülteciler, hangi bölgeye giderse gitsin konut sorunu yaşamaktadır. Yerli halk genellikle Suriyeli mültecilere ev vermek istememekte, verenler ise normal fiyatın üzerinde kira ücreti talep etmektedir (Yaylagül ve Aslan 2020).

Araştırma alanında Suriyeli sığınmacıların %57.1’i 8001 TL ve üzeri kira ödemektedir (Çizelge 4.28). Günay ve arkadaşları (2022), Kahramanmaraş’ta yaşayan Suriyelilerin sosyo-ekonomik durumunun analiz etmek amacıyla yaptıkları çalışmada, Suriyeli katılımcıların %24’ünün 0-300 TL, %22’nün 350-420 TL, %29’unun 450-520 TL ve %25’inin 550 TL ve üzeri kira ödediğini belirtmiştir.

Çizelge 4.28. Kira miktarı

Kira gideri (TL)	I. Grup		II. Grup		Toplam	
	kişi	%	kişi	%	kişi	%
8000 ≥	7	77.8	2	16.7	9	42.9
8001 ≤	2	22.2	10	83.3	12	57.1
Toplam	9	100.0	12	100.0	21	100.0

4.2.26. Türkçe bilme düzeyi

“Düşünce ve duyguları bildirmeye yarayan herhangi bir anlatım aracı” (TDK 2024) olarak tanımlanan dil, Suriyeli mültecilerin toplumsal uyumu önündeki en büyük engel olarak görülmektedir (Özyürek vd. 2019). Bir kişinin o dilin konuşulduğu bir ülkede, en azından B1 seviyesinde dil becerisine sahip olması gerekmektedir. Bu nedenle, Suriyeli mültecilerin sosyal hayatta sorun yaşamaması için B1 seviyesinde Türkçe bilgisine ihtiyacı vardır (Bölükbaş 2016). Dil engeli, sığınmacıların yaşamına büyük etki ederken, Güneydoğu illerinde Arapça bilen halk ile iletişim sıkıntısı çekmemektedirler (Ferah 2017). Halkın çoğunun Arapça bildiği Hatay’da, Suriyeli mültecilerle iletişim sorunu pek yaşanmazken, halkın çoğunun Arapça bilmediği Batman’da sorun olmaktadır (Kaypak ve Bimay 2016). Dil bilmedikleri için insanlarla anlaşmakta zorluk çeken Suriyeli mülteciler, evlerinden dışarı çıkmaktan korktukları için kendilerini toplumdan soyutlamaktadır (Karasu 2018).

Çizelge 4.29.’da Suriyeli sığınmacıların Türkçe bilgisi gösterilmiştir. Katılımcıların %62.7’si (94) Türkçe konuşabildiğini ve %37.3’ü (56) Türkçe bilmediğini belirtmiştir. Yapılan ki-kare testi ile Türkçe bilgisi açısından I. Grup ile II. Grup arasında ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Kolukırık ve Duru (2020), Adana iline yerleşen Suriyeli göçmenlere yönelik yaptıkları araştırmada, katılımcıların %78.8’inin (279) Arapça, %9.3’ünün (33) Kürtçe ve %11.9’unun (42) Türkçe konuşabildiğini belirtmiştir.

Çizelge 4.29. Türkçe bilgisi

Türkçe bilme düzeyi	I. Grup		II. Grup		Toplam	
	kişi	%	kişi	%	kişi	%
Konuşabiliyorum	53	75.7	41	51.2	94	62.7
Türkçe bilmiyorum	17	24.3	39	48.8	56	37.3
Toplam	70	100.0	80	100.0	150	100.0
SD = 1 $X^2 = 0,377 < X^2_{0.95} = 3.841$ Sonuç: ilişki yok						

4.2.27. Sağlık sorunu

Sağlık güvenliği, hastalıklardan minimum korunma anlamına gelmektedir. Sağlık güvenliğine yönelik tehditlere doktor ve ilaç gibi tesislere ulaşım zorluğu, kirli çevre, hijyen eksikliği gibi örnekler verebiliriz (Maliç 2019). Kalabalık ve hijyenik olmayan koşullar, mülteciler arasında önemli enfeksiyon hastalıklarının yayılmasını hızlandırmaktadır. Ülkemizdeki mülteciler sağlık kuruluşlarına gittiklerinde, ishal ve ateşli hastalıklar en çok şikayet ettikleri hastalıklardır. Tedavi olunmayan enfeksiyon hastalıkları nedeniyle, hastalığın yayılması daha hızlı olabilmektedir. Bu nedenle

hastalıkların hızlı yayılmasının en önemli nedeni, sağlık hizmetlerine erişimde sorunların olmasıdır (Derince 2019).

Araştırma alanında Suriyeli sığınmacıların %54.7'si aile bireylerinin herhangi bir sağlık sorunu olmadığını ve %45.3'ü (68) çocuklarında ve diğer aile bireylerinin sağlık sorunu olduğunu ifade etmiştir (Çizelge 4.30). Aslan ve Güngör (2019), İstanbul'da yaşayan Suriyeli mültecilerin göç sonrası yaşadığı sorunları belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmada, katılımcıların %21'inin sağlık sorunu yaşadığı tespit edilmiştir.

Çizelge 4.30. Sağlık sorunu

Sağlık durumu	I. Grup		II. Grup		Toplam	
	kişi	%	kişi	%	kişi	%
Var	21	30.0	47	58.8	68	45.3
Yok	49	70.0	33	41.2	82	54.7
Toplam	70	100.0	80	100.0	150	100.0

4.2.28. Sosyal hizmetlerden yararlanma

Mülteciler, sığındıkları ülkede sosyal yardımlara bağımlı kişilerdir. Türkiye'de mültecilerin en büyük sorunu, beslenme ve barınmadır. Bu konuda en büyük desteği Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları vermektedir (Kaya 2016).

Araştırma alanında yapılan anket sonucunda, katılımcıların tamamı, Cami, cemevi, köy konağı gibi sosyal tesislerden yararlandığını belirtmiştir. Araştırma alanında yapılan anket sonucunda, katılımcıların tamamı, sağlık ve sosyal hizmetlerden yararlandığını ancak belediye hizmetlerinden yararlanmadığını ifade etmiştir. Dikbiyık (2021), Suriyeli sığınmacıların Türkiye'den beklentileri üzerine Tekirdağ ilinde yaptığı çalışmada, katılımcıların %25'inin yardım kuruluşlarından yardım aldığını, %31'inin almadığını ve %44'ünün bazen yardım aldığını tespit etmiştir.

4.2.29. Genel sorunlar ve beklentiler

Araştırma alanındaki Suriyeli sığınmacılar, Türkiye'de genellikle dil sorunu, çalışma izni ve sigortasız çalışma sorunlarıyla karşılaştıklarını belirtmiştir. Alhabal (2019), Konya ilinde tarım ve tarım dışında çalışan Suriyelilerin sorunlarını araştırdığı çalışmada, tarımda çalışan Suriyelilerin karşılaştığı problemler, sigortasız ve daha az ücretle çalışma, dil problemi, hayat koşullarının pahalılığı, çalışma izni alamama ve barınma koşullarının kötülüğü olarak tespit edilmiştir.

Gündoğmuş ve Gayimal (2019), Şırnak'ta ikamet eden Suriyeli mültecilere yönelik yaptıkları çalışmada, katılımcıların %95.3'ünün Türk vatandaşı olmadığı belirlenmiştir. Yalçın (2019), Sakarya'da yaşayan Iraklı ve Suriyeli mültecilere yönelik yaptığı çalışmada, katılımcıların %48'inin gelecek 5 yıl içinde vatandaşlık almayı hedeflediği tespit edilmiştir. Geriye kalan katılımcılar ise sırasıyla ülkesine geri dönmeyi (%18), Avrupa ülkesine yerleşmeyi (%14), kararsız olduklarını (%18) ve başka İslam ülkesine yerleşmeyi (%2) planladığını beyan etmiştir.

4.2.30. Kamu kurumlarında yaşanan sorunlar

Dil, tüm göçmenler için büyük önem arz etmektedir. Göçmenler, kendi anadilleri dışında göç ettikleri ülkenin dilini bildiklerinde, kendilerini daha iyi ifade edebilir ve topluma daha kolay adapte olabilirler (Öğütçü 2018). Suriyeli mültecilerin en büyük sorunlarından biri dil sorunudur. Dil sorunu, sağlık başta olmak üzere birçok kamu kurumunda büyük sorun teşkil etmektedir (Yılmaz 2017).

Çizelge 4.31.'de Suriyeli sığınmacıların devlet dairelerinde ne tür sorunlarla karşılaştığı gösterilmiştir. Katılımcıların %64'ü (94) ön yargıyla karşılaştıklarını ve %36'sı (54) dil sorunu yaşadığını belirtmiştir. Ayan ve Yaylı (2022), Ankara ve Kırıkkale illerinde Suriyeli sığınmacıların kente uyum süreçlerini araştırmak amacıyla yaptıkları çalışmada, katılımcıların %29.7'si Türkçe bilmemenin günlük hayatta ve iş hayatında kesinlikle iletişim sıkıntısı yarattığını, %21.7'si kesinlikle sıkıntı yaratmadığını belirtmiştir. Arı (2019), Batman'da Suriyeli mülteciler üzerinde yaptığı araştırmada, katılımcıların %77.1'i dil sorunu yaşadığını ve %22.9'u dil sorunu yaşamadığını ifade etmiştir.

Çizelge 4.31. Kamu kurumlarında yaşanan sorunlar

Sorunlar	I. Grup		II. Grup		Toplam	
	kişi	%	kişi	%	kişi	%
Önyargı var	54	77.1	42	52.5	96	64.0
Dil sorunu yaşıyorum	16	22.9	38	47.5	54	36.0
Toplam	70	100.0	80	100.0	150	100.0

4.2.31. Çalışma ortamında ayrımcılık durumu

Türkiye'deki mülteciler yaşamlarını devam ettirebilmek için genellikle kayıtsız ve sigortasız olarak ağır koşullarda çalışmaktadır. Bunun yanında, iş yerinde ve sosyal hayatta karşılaştıkları dışlanmaya karşı sessiz kalma taktiği geliştirmişlerdir (Diker ve Karan 2021).

Çizelge 4.32'de Suriyeli sığınmacıların çalıştığı ortamda dışlanmaya maruz kalma durumları gösterilmiştir. Katılımcıların %84'ü (126) çalıştığı ortamda ayrımcılıkla karşılaşmadığını ve %16'sı (24) karşılaştığını belirtmiştir. Maqul (2019), Denizli'de yaşayan Afgan, İranlı ve Suriyeli göçmenlere yönelik yaptığı çalışmada, katılımcıların %30'u dışlanmaya maruz kaldığını, %52'si dışlanmaya maruz kalmadığını ve %18'i bazen dışlanmaya maruz kaldığını belirtmiştir.

Çizelge 4.32. Çalışma ortamında ayrımcılık durumu

Ayrımcılık	I. Grup		II. Grup		Toplam	
	kişi	%	kişi	%	kişi	%
Evet	11	15.7	13	16.2	24	16.0
Hayır	59	84.3	67	83.8	126	84.0
Toplam	70	100.0	80	100.0	150	100.0

4.2.32. Çocuklarla ilgili gelecek planı

Suriyeli mültecilerin en çok kaygılandığı konulardan biri çocuklarının eğitimidir (Kaypak ve Bimay 2016). Suriyeli çocukların eğitim alması hem topluma entegre olmaları hem de gelecekleri için önemlidir. Gerekli eğitimi almamaları durumunda, binlerce Suriyeli çocuk iyi bir mesleğe sahip olmayacak ve belki de suç şebekelerine karışarak kaybolacaktır (Karasu 2018).

Çizelge 4.33.'de Suriyeli sığınmacıların çocuklarıyla ilgili gelecek planı gösterilmiştir. Katılımcıların %50.7'ü (76) kendileriyle tarımda devam etmelerini isterken, %49.3'ü (74) okuyarak meslek sahibi olmalarını istemektedir. Akbulut (2021), İzmir'de yaşayan Suriyelilere yönelik yaptığı çalışmada, Suriyeli göçmenlerin çocuklarının eğitimi konusunda istekli olup olmama durumunun hane halkı yapısına bağlı olarak değişiklik gösterdiğini tespit etmiştir. Küçük çocukların çoğunlukta olduğu Suriyeli ailelerde okula gönderme oranının arttığı belirlenmiştir.

Çizelge 4.33. Çocuklarla ilgili gelecek planı

Gelecek planı	I. Grup		II. Grup		Toplam	
	kişi	%	kişi	%	kişi	%
Benimle tarımda devam etsin	25	35.7	51	63.7	76	50.7
Okuyarak meslek sahibi olsun	45	64.3	29	36.3	74	49.3
Toplam	70	100.0	80	100.0	150	100.0

4.2.33. Memnuniyet durumu

Araştırma alanında Suriyeli sığınmacıların tamamı Türkiye'den memnun olduğunu belirtmiştir. Hanpolat (2019), Suriyeli mültecilerin yaşadığı sorunları araştırmak amacıyla İstanbul Başakşehir'de yaptığı çalışmada, katılımcılara Türkiye'den memnuniyetleri sorulduğunda, %67.5'i memnun olduğunu, %27.8'i kararsız olduğunu ve %4.8'i memnun olmadığını belirtmiştir.

4.2.34. Gitmek istekleri ve gitmeyi düşündükleri ülkeler

Araştırma alanında yapılan anket sonucunda, katılımcıların %64'ü (96) Türkiye'den gitmeyi düşünmediğini ve %36'sı (54) Türkiye'den gitmeyi düşündüğünü belirtmiştir (Çizelge 4.34). Türkiye'den gitmeyi düşünen Suriyeli sığınmacıların %55.6'sı (30) Avrupa'ya, %33.3'ü (18) Amerika'ya ve %11.1'i (6) diğer ülkelere gitmeyi düşünmektedir (Çizelge 4.35).

Alaeddin ve Batuhan (2022), Hatay Antakya'daki Suriyeli mültecilerin sosyal uyumunu araştırdıkları çalışmada, mültecilerin %36,6'sı başka ülkeye gitmeyi düşünmezken, %34,1'i düşünmektedir. %29.3'ü ise kararsız olduğunu belirtmiştir. Gitmeyi düşünenlerin çoğunluğu, Avrupa ve Kanada'ya gitmek istediğini ifade etmiştir.

Çizelge 4.34. Türkiye’den gitme isteği

Gitme isteği	I. Grup		II. Grup		Toplam	
	kişi	%	kişi	%	kişi	%
Evet	27	38.6	27	33.8	54	36.0
Hayır	43	61.4	53	66.2	96	64.0
Toplam	70	100.0	80	100.0	150	100.0

Çizelge 4.35. Gitmek istedikleri ülkeler

Ülkeler	I. Grup		II. Grup		Toplam	
	kişi	%	kişi	%	kişi	%
Avrupa	18	66.7	12	44.4	30	55.6
Amerika	8	29.6	10	37.0	18	33.3
Diğer	1	3.7	5	18.6	6	11.1
Toplam	27	100.0	27	100.0	54	100.0

4.3. Çiftçilere Ait Bulgular

Ankete katılan çiftçiler tarım dışı geliri olan ve olmayan şeklinde 2 gruba ayrılmıştır. Buna göre çiftçilerin %60'ının tarım dışı geliri olmadığı tespit edilmiştir. Ankete katılan çiftçilerin %66'sı erkek, %34'ü kadındır. Çiftçilerin yaş ortalaması 43.44, ortalama çocuk sayısı 2.95 ve ortalama aile genişliği 4.12 kişidir. Ailede tarım dışında çalışan ortalama kişi sayısı 2'dir. Araştırmaya katılan çiftçilerin ortalama çiftçilik deneyimi 23.12 yıl olup, ortalama yayla seracılığı deneyimi 17.12 yıldır. İşletmelerin ortalama arazi varlığı 8.77 dekar olup, ortalama sera varlığı 6.89 dekardır. Araştırma alanında örtüaltında domates, biber, hıyar ve fasulye ürünlerini yetiştirilmektedir. İşletmelerin üretim dönemi içinde Suriyeli sığınmacı çalıştırma süresi ortalama 234.60 gündür. Araştırmaya katılan çiftçilerin tamamı Suriyeli sığınmacılar olmasa çalıştırılacak işçi bulamayacağını, çalıştırdığı Suriyeli sığınmacılardan da memnun olduğunu ifade etmiştir (Çizelge 4.36).

Çizelge 4.36. Çiftçi ve işletmesine ait genel bilgiler

Genel bilgiler	Tarım dışı geliri olan	Tarım dışı geliri olmayan	Genel ortalama
Yaş ortalaması	53.25	36.9	43.44
Aile genişliği	3.20	4.73	4.12
Çocuk sayısı	3.05	2.87	2.95
6 $\geq$	-	1.00	1.00
7-14	1.50	1.30	1.36
15 $\leq$	3.06	2.45	2.74
Ailede tarım dışı çalışan kişi sayısı	2.29	1.50	2.00
Çiftçilik deneyimi	31.40	17.60	23.12
Yayla seracılığı deneyimi	19.65	15.43	17.12
Toplam arazi varlığı	11.05	7.25	8.77
Sera varlığı	8.25	5.98	6.89
Yevmiyeli işçi çalıştırma süresi (gün)	228.50	238.66	234.60

Konu ile ilgili yapılmış daha önceki çalışmalardan elde edilen bulgular ise şu şekildedir. Metin (2020), Antalya’da sera üreticileri üzerine yaptığı çalışmada, üreticilerin %98.75’inin erkek, %1.25’inin kadın ve ortalama yaşlarının 42 olduğunu tespit etmiştir. İşletmelerin ortalama aile genişliği 3.91 ve ortalama çocuk sayısı 1.91 kişidir. Üreticilerin ortalama tarımsal deneyimi 22.49 yıl ve ortalama seracılık deneyimi 19.10 yıldır. Bunun yanında üreticilerin %80’inin sadece tarımsal geliri varken, %20’sinin tarım geliri yanında tarım dışı geliri de vardır. Özkan ve arkadaşları (2001), Antalya’da seracılık yapan çiftçilerin ekonomik yapısını araştırdıkları çalışmada, işletmecilerin %52.4’ünün erkek, %47.6’sının kadın, ortalama aile genişliğinin 4.94 ve ortalama yaşının 53.9 olduğu tespit edilmiştir. İncelenen işletmelerin %89.1’inin kendi mülkü, %8.5’inin kiracılık, %2.4’ünün ise ortakçılık ile işletilen araziler olduğunu, toplam işletme genişliğinin 4244.8 da ve ortalama işletme genişliğinin 48.2 da olduğu ifade edilmiştir. Seralarda çoğunlukla domates, biber, hıyar ve patlıcan üretimi yapılmaktadır. Fert (2012), Antalya’da sera çiftçileri üzerinde yaptığı çalışmada, işletmecilerin ortalama yaşının 41.43 yıl ve ortalama sera deneyim süresinin 15.84 yıl olduğu belirlenmiştir. Kılınç ve Yılmaz (2022), Antalya Muratpaşa ilçesinde seracılık yapan işletmelere yönelik yaptıkları çalışmada, işletmelerde ortalama günlük çalışma saatinin 9 saat ve yıllık çalışma gününün 300 gün olduğu tespit edilmiştir.

4.3.1. Cinsiyet

Çizelge 4.37’de cinsiyete göre tarım dışı geliri olup olmama durumu gösterilmiştir. Çiftçilerin %60’ı tarım dışı geliri olmadığını ve %40’ı tarım dışı geliri olduğunu belirtmiştir. Akçabey ve Paksoy (2023), Gaziantep/Yavuzeli ilçesinde kooperatif ortaklarını inceledikleri çalışmada, katılımcıların %66.7’sinin tarım dışı geliri olmadığını ve %33.3’ünün tarım dışı (emekli maaşı, kira vb.) geliri olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 4.37. Cinsiyete göre tarım dışı geliri olup olmama durumu

Cinsiyet	Tarım dışı geliri olan		Tarım dışı geliri olmayan		Genel Toplam	
	kişi	%	kişi	%	kişi	%
Erkek	14	42.4	19	57.6	33	100.0
Kadın	6	35.3	11	64.7	17	100.0
Toplam	20	40.0	30	60.0	50	100.0

4.3.2. Eğitim durumu

Birçok problemin temelinde eğitimsizlik yatmaktadır. Bu nedenle çevresine duyarlı vatandaşlar oluşturmak için eğitim önemlidir (Kızılaslan ve Kızılaslan 2005). Eğitim sadece akademik başarının yanında sosyal ve duygusal olarak da insan gelişimine destek olmaktadır. Eğitimde geride kalmış birey, ailesini ve kendisini koruyamadığı gibi, sosyalleşmede de büyük sorunlar yaşar (İş ve Özkan 2024).

Çizelge 4.38.'de çiftçilere ait eğitim durumu gösterilmiştir. Çiftçilerin 20'si (%40) ilköğretim, 17'si (%34) ortaöğretim, 10'u (%20) yüksek okul mezunu olduğunu ve 3'ü (%6) okur-yazar olmadığını belirtmiştir. Saçan (2017), Aydın halkının Suriyeli göçmenlere bakış açısını incelediği araştırmada, katılımcıların %4.2'si okur-yazar olmadığını, %3.3'ü okur-yazar olduğunu, %5.4'ü ilköğretim mezunu, %7.5'i ortaokul mezunu, %25.4'ü lise mezunu ve %54.2'si üniversite mezunu olduğunu ifade etmiştir. Ersoy ve Ala (2019), Osmaniye halkının sığınmacı ve mülteciler hakkındaki düşünce ve bakış açılarını anlamak amacıyla yaptıkları çalışmada, katılımcıların 3'ü lise, 2'si ortaokul ve 12'si üniversite mezunu olduğunu belirtmiştir. Döner (2016), Hatay'da yaşayan Suriyeli mülteciler ve yerli halk arasında yaşanan sorunları araştırdığı çalışmada, yerli halkın eğitim seviyesi yükseldikçe Suriyeli mültecilere karşı mesafeli davranışın arttığı sonucuna varılmıştır.

Çizelge 4.38. Eğitim

Eğitim durumu	Tarım dışı geliri olan		Tarım dışı geliri olmayan		Genel Toplam	
	kişi	%	kişi	%	kişi	%
Okur yazar değil	3	15.0	-	-	3	6.0
İlköğretim	11	55.0	9	30.0	20	40.0
Ortaöğretim	4	20.0	13	43.3	17	34.0
Y.Okul	2	10.0	8	26.7	10	20.0
Toplam	20	100.0	30	100.0	50	100.0

4.3.3. Medeni durum

TÜİK (2024) verilerine göre, 2023 yılında 567 bin 11 kişi olan evlenen çift sayısı 2024 yılında 568 bin 395 kişi olmuştur. 2024 yılında evlenme hızı binde 6,65 olmuştur. Bunun yanında 2023 yılında 173 bin 342 olan boşanma sayısı 2024 yılında 187 bin 343 olmuştur. 2024 yılında boşanma hızı binde 2,19 olmuştur.

Çizelge 4.39.'da çiftçilerin medeni durumu gösterilmiştir. Çiftçilerin %84'ü (42) evli, %14'ü (7) bekar ve %2'si (1) boşanmış olduğunu belirtmiştir. Güteryüz (2021), Hatay/Antakya'da yerli halkın Suriyeli mültecilere karşı tutum ve davranışlarını incelediği çalışmada, 15 katılımcının 10 tanesi evli, 3 tanesi bekar ve 2 tanesi dul olduğunu belirtmiştir. Tamer (2016), Trabzon'da yaşayan yerli halkın Suriyeli mülteciler hakkındaki fikirlerini tespit etmek amacıyla yaptığı araştırmada, katılımcıların %53'ünün evli, %44'ünün bekar ve %3'ünün dul veya boşanmış olduğunu belirtmiştir.

Çizelge 4.39. Medeni durum

Medeni durumu	Tarım dışı geliri olan		Tarım dışı geliri olmayan		Genel Toplam	
	kişi	%	kişi	%	kişi	%
Evli	19	95.0	23	76.7	42	84.0
Bekar	-	-	7	23.3	7	14.0
Boşanmış	1	5.0	-	-	1	2.0
Toplam	20	100.0	30	100.0	50	100.0

4.3.4. Çocuk sahibi olma durumu

Tarım toplumlarında cinsiyet ayrımı önemli yer tutarken, 30'lu yaşlarda ikiden fazla çocuk sahibi olma beklentisi yüksektir (Alanoğlu 2019).

Çizelge 4.40.'da çiftçilerin çocuk sahibi olma durumu gösterilmiştir. Çiftçilerin %88'i çocuk sahibi olduğunu ve %12'si çocuk sahibi olmadığını belirtmiştir. Hüseyini ve Ünal (2023), Gaziantep'te bağ bölgelerinde iyi tarım uygulamaları (İTU) sertifikası sahibi olan çiftçiler üzerinde yaptığı çalışmada, katılımcıların %98.5'i evli ve çocuk sahibi olduğunu belirtmiştir.

Çizelge 4.40. Çocuk durumu

Çocuk	Tarım dışı geliri olan		Tarım dışı geliri olmayan		Genel Toplam	
	kişi	%	kişi	%	kişi	%
Evet	20	100.0	24	80.0	44	88.0
Hayır	-	-	6	20.0	6	12.0
Toplam	20	100.0	30	100.0	50	100.0

4.3.5. Mülkiyet durumu

Mülkiyet ve egemenlik arasında yakın bir ilişki vardır. 4721 sayılı Medeni Kanun'un (MK) 683. maddesinin 1. fıkrası "Bir şeye malik olan kimse, hukuk düzeninin sınırları içinde, o şey üzerinde dilediği gibi kullanma, yararlanma ve tasarrufta bulunma yetkisine sahiptir" demektedir (Orhan 2022).

Çizelge 4.41'de çiftçilerin mülkiyet durumu gösterilmiştir. Çiftçilerin %78'i arazilerinin kendi üzerine, %8'i eşinin üzerine kayıtlı olduğunu belirtirken, %14'ü miras olduğunu ifade etmiştir. Aydoğdu (2020), Şanlıurfa'da çiftçilerin tarımsal sulamada su

kullanım davranışları üzerine yaptığı çalışmada, katılımcıların yaklaşık %92'sinin kendi mülklerinde veya ortak aile işletmelerinde çiftçilik yaptığını belirtmiştir. Aydoğdu ve arkadaşları (2020), Şanlıurfa'da yem bitkileri ekimi yapan çiftçiler üzerine yaptıkları çalışmada, katılımcıların %56.2'sinin kendi mülklerinde, %43.8'inin kiracı veya ortakçı olarak tarımsal üretim yaptığını tespit etmiştir.

Çizelge 4.41. Çiftçilerin mülkiyet durumu

Mülkiyet durumu	Tarım dışı geliri olan		Tarım dışı geliri olmayan		Genel Toplam	
	kişi	%	kişi	%	kişi	%
Kendinin	18	90.0	21	70.0	39	78.0
Eşinin	2	10.0	2	6.7	4	8.0
Miras	-	-	7	23.3	7	14.0
Toplam	20	100.0	30	100.0	50	100.0

4.3.6. Çiftçilerin Suriyeli sığınmacılar hakkındaki görüşleri

Çizelge 4.42.'de çiftçilerin Suriyeli sığınmacılar hakkındaki görüşleri gösterilmiştir. “yerel tarım işçisi bulmakta zorlanıyorum” önermesine çiftçilerin %92'si kesinlikle katılıyorum derken, %8'i katılıyorum cevabını vermiştir. Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılar yerli halkın yapmak istemediği halk arasında amelelik olarak bilinen tarım, inşaat, imalat gibi sektörlerdeki işçi açığını kapatmaktadır (Uzer 2022). Tapan (2022), Malatya ilinde Suriyeli mülteciler ile yerli halkın birbirine bakış açılarını incelediği çalışmada, Suriyeli mültecilerin yoğun olarak tarım, inşaat, sanayi gibi yerli halkın çalışmak istemediği işlerde çalıştığını belirtmiştir. Ücretlerin düşük ve işlerin ağır olması nedeniyle yerli halkın bu sektörlerde çalışmak istemediğini tespit etmiştir.

Çizelge 4.42. Çiftçilerin Suriyeli sığınmacılar hakkındaki görüşleri (%)

Önermeler	1	2	3	4	5
Yerel tarım işçisi bulmakta zorlanıyorum				8	92
Suriyeli sığınmacı tarım işçisi bulmakta zorlanıyorum			4	8	88
Suriyeli sığınmacılar her türlü işi yapıyor	2	4	28	40	26
Suriyeli sığınmacılar uzun saatler çalışıyor	4	8	34	32	22
Suriyeli sığınmacılar yerel tarım işçisine göre daha düşük yevmiye ile çalışıyor	66	16	14		4
Suriyeli sığınmacılarla iletişim kurmakta zorlanıyorum	4	4	52	36	4
Suriyeli sığınmacıların tarım bilgisi az	16	26	48	10	
Suriyeli sığınmacıların tarım bilgisi az olduğu için kaliteli ürün yetiştiremiyorum	26	52	14	8	
Suriyeli sığınmacıların sera kiralayıp üretim yapmasını doğru bulmuyorum	2	6	8	26	58

1.Kesinlikle katılmıyorum 2.Katılıyorum 3.Kararsızım 4.Katılıyorum 5.Kesinlikle katılıyorum

Çizelge 4.42.'de görüldüğü gibi “Suriyeli sığınmacı tarım işçisi bulmakta zorlanıyorum” önermesine çiftçilerin %88'i kesinlikle katılıyorum derken %8'i katılıyorum ve %4'ü kararsızım cevabını vermiştir. Saraç (2019), Bursa'da yaşayan Suriyeli mültecilerin tekstil sektörüne etkisinin işçi, işveren ve Sivil Toplum Örgütleri açısından incelendiği bir araştırmada, katılımcılar Suriyeli mültecilerin ülkelerine dönmesi durumunda tekstil sektöründe mevcut istihdam açığının daha da büyüyeceğini belirtmişlerdir. Suriyeli mültecilerin iş piyasasından çekilmesi durumunda üretimin aksayacağını belirten üreticiler, Suriyeli mültecilerin öneminden bahsetmiştir.

Çizelge 4.42.'de görüldüğü gibi “Suriyeli sığınmacılar her türlü işi yapıyor” önermesine çiftçilerin %40'ı katılıyorum, %26'sı kesinlikle katılıyorum, %28'i kararsızım, %4'ü katılmıyorum ve %2'si kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir. Üçer ve arkadaşları (2018), Ankara'da yaşayan Suriyeli mültecilerin istihdama katılım süreçlerini ve yaşam koşullarını inceledikleri çalışmada, Suriyeli mülteci çalıştıran işverenlerle yapılan görüşmelerde katılımcılar Suriyeli mültecilerin çalışkan olduğunu ve iş seçmediklerini belirtmişlerdir. Katılımcılar ayrıca aynı işi yapan yerli işçilerin ücretleri beğenmemesi nedeniyle, Suriyeli işçi çalıştırdıklarını ifade etmişlerdir.

Çizelge 4.42.'de görüldüğü gibi “Suriyeli sığınmacılar uzun saatler çalışıyor” önermesine çiftçilerin %34'ü kararsızım, %32'si katılıyorum, %22'si kesinlikle katılıyorum, %8'i katılmıyorum ve %4'ü kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir. Tümtaş (2018), Hatay, Şanlıurfa ve Mersin'de Suriyeli kent mültecilerin sorunlarını ve Türk vatandaşlığına bakış açılarını incelediği çalışmada, Suriyeli mültecilerin emek sömürüsüne dikkat çekmiştir. Bu kapsamda Suriyeli mültecilerin ortalama 12 saat çalıştığını dile getirmiştir. Suriye'deki çalışma sürelerinin ortalama 9 saat olduğu göz önüne alınırsa, Suriyeli mültecilerin ortalama 3 saat fazla çalıştığı ve mesai ücreti almadığını belirtmiştir.

Çizelge 4.42.'de görüldüğü gibi “Suriyeli sığınmacılar yerel tarım işçisine göre daha düşük yevmiye ile çalışıyor” önermesine çiftçilerin %66'sı kesinlikle katılmıyorum, %16'sı katılmıyorum, %14'ü kararsızım ve %4'ü kesinlikle katılıyorum cevabını vermiştir. Tümtaş (2018), Hatay, Şanlıurfa ve Mersin'de Suriyeli kent mültecilerin sorunlarını ve Türk vatandaşlığına bakış açılarını incelediği çalışmada, Suriyeli mültecilerin %7'si Türk vatandaşlarıyla aynı maaşı aldığını belirtirken %93'ü almadığını belirtmiştir. Tekkanat ve Taş (2018), Yerli halkın Suriye mültecilere bakış açısını incelemek amacıyla Elazığ'da yaptığı çalışmada, yerli halkın %72'si Suriyeli mültecilerin düşük ücretle çalışmasının engellenmesi gerektiğini düşünmektedir. Yerli halkın çoğunluğu, düşük ücretle çalışan Suriyelilerin ücretlerin düşmesine ve ekonomik anlamda haksız rekabete neden olduğunu düşünmektedir. Bunun yanında, yerli halk işsiz kalmalarının nedeni olarak Suriyeli mültecileri görmektedir.

Çizelge 4.42.'de görüldüğü gibi “Suriyeli sığınmacılarla iletişim kurmakta zorlanıyorum” önermesine çiftçilerin %52'si kararsızım, %36'sı katılıyorum %4'ü kesinlikle katılmıyorum, %4'ü katılmıyorum ve %4'ü kesinlikle katılıyorum cevabını vermiştir. Göçmen topluluklar için dil, sosyal uyum açısından çok önemli bir faktördür. Göçmenlerin gittikleri ülke dilini öğrenmeleri, yerli halkla iletişim kurmalarını ve topluma adapte olmalarını sağlamaktadır. Dil bilen göçmenler kamusal alanlarda daha kolay hareket ederken, ayrıca daha rahat istihdam alanlarına erişim sağlayabilmektedir (Ataş 2021). Suriyeli mültecilerin tarım ve inşaat sektörünü tercih etmelerinin nedeni,

çalışırken Türkçe bilmelerine gerek olmaması ve işverenlerle işaret diliyle anlaşabilmeleridir (Tapan 2022).

Çizelge 4.42.'de görüldüğü gibi “Suriyeli sığınmacıların tarım bilgisi az” önermesine çiftçilerin %48'i kararsızım, %26'sı katılmıyorum, %16'sı kesinlikle katılmıyorum ve %10'u katılıyorum cevabını vermiştir. Alamyar ve Boz (2022), Türkiye’de yaşayan Afgan göçmenlerin emek piyasasına katılım şekilleri ve yerli halkla ilişkilerini araştırdıkları çalışmada, katılımcıların %68.2'si devlet imkan sağlarsa tarım sektöründe çalışmak istediğini ve %31.8'i çalışmak istemediğini belirtmiştir. Çalışmak istemeyen göçmenler, tarımsal üretim hakkında bilgi sahibi olmadığı için kendi mesleklerini yapmak istediğini belirtmişlerdir. Çalışmada Türkiye’de tarım sektöründe çalışan Afgan göçmenlerin genellikle kırsal kesimden geldiklerine, düşük eğitim seviyesine sahip olduklarına ve tarımsal üretimde teknik bilgi ve tecrübelerinin az olduğuna dikkat çekilmiştir.

Çizelge 4.42.'de görüldüğü gibi “Suriyeli sığınmacıların tarım bilgisi az olduğu için kaliteli ürün yetiştiremiyorum” önermesine çiftçilerin %52'si katılmıyorum, %26'sı kesinlikle katılmıyorum, %14'ü kararsızım ve %8'i katılıyorum cevabını vermiştir. Ağlargoöz ve Yardımcı (2019), Suriyelilerin yoğunlukta yaşadığı Şanlıurfa’da göçten etkilenen işveren ve işçi taraflarını inceledikleri çalışmada, işverenlerle yapılan görüşmede nitelik gerektiren işlerde tecrübenin öneminden bahseden katılımcı, yanında çalıştırdığı Suriyeli mültecilerin iş deneyiminin öneminden bahsetmiştir. Tapan (2022), Malatya ilinde Suriyeli mülteciler ile yerel halkın birbirlerine bakış açılarını incelediği çalışmada, tarım sektöründe çalışan Suriyeli mültecilerin tarım konusundaki tecrübeleri sayesinde ekim, çapalama ve hasat gibi işleri rahatlıkla yapabildiğini belirtmiştir.

Çizelge 4.42.'de görüldüğü gibi “Suriyeli sığınmacıların sera kiralayıp üretim yapmasını doğru bulmuyorum” önermesine çiftçilerin %58'i kesinlikle katılıyorum, %26'sı katılıyorum, %8'i kararsızım, %6'sı katılmıyorum ve %2'si kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir. Önur ve Onur (2021), yerli halkın Suriyeli mültecilere bakış açısını incelemek için Manisa Şehzadeler ilçesinde yaptıkları çalışmada, Suriyelilerin iş yeri sahibi olmasına, katılımcıların %62.4'ü olumsuz ve %21'i olumlu bakarken %16.6'sı kararsız olduğunu belirtmiştir. Durgun ve Aydın (2018), yerli halkın Suriyeli mültecilere bakış açısını incelemek için Kahramanmaraş'ta yaptıkları çalışmada, Suriyelilerin iş yeri sahibi olmasına, katılımcıların %69.5'u olumsuz, %21.4'ü olumlu ve %9.1'i ise fikrim yok şeklinde cevap vermiştir.

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışmada, Antalya ilinin Elmalı ilçesinde tarımsal üretimde yer alan Suriyeli sığınmacıların genel durumu incelenmiştir. Bu kapsamda Suriyeli sığınmacıların sosyo-ekonomik özellikleri ve çalışma koşulları hakkındaki görüşlerine yer verilmiştir. Ayrıca Suriyeli sığınmacıları tarım işçisi olarak çalıştıran çiftçilerin, sosyo-ekonomik durumu ve Suriyeli sığınmacılar hakkındaki bakış açıları incelenmiştir.

Araştırmanın ana materyalini, 2024-2025 yılları arasında Antalya ili Elmalı ilçesinde tarımsal üretimde çalışan toplam 150 Suriyeli sığınmacı ve bu Suriyeli sığınmacıları tarımsal üretimde çalıştıran 50 çiftçiyle yüz yüze yapılan anket oluşturmaktadır.

Ankete katılan Suriyeli sığınmacıların, ortalama yaşı 32.49 olup %83.3'ü erkeklerden oluşmaktadır. Bunun yanında %74'ü evli ve ortalama çocuk sayısı 4.05 olup, ortalama aile genişliği 5.47'dir. Suriyeli sığınmacıların %80.7'si kırsal kesimden Türkiye'ye göç ederken, %73.3'ü geldikleri ülkede tarımla uğraşmaktadır. Ayrıca %73.3'ü tarımsal tecrübesi olduğu için tarımsal konularda eğitim almak istemediğini belirtirken, eğitim almak isteyenler seracılık konusunda eğitim almak istemiştir. Anket yapılırken kadınların erkeklere göre isteksiz olmaları, Suriyeli sığınmacıların ataeril bir toplum yapısına sahip olduğunu ve bu sebeple kadınların geri planda kaldığını göstermektedir. Suriyeli sığınmacıların ortalama çocuk sayısının yüksekliği ve hane halkının genişliği, kalabalık aile yapısına sahip olduğu gösterirken yaş ortalamasının düşük olması, dinamik nüfus yapısını göstermektedir. Eldeki veriler, Suriyeli sığınmacıların tarım bölgesi olan Elmalı'da işgücü açığını kapatmaya yardımcı olduklarını göstermektedir.

Suriyeli sığınmacıların tamamı, en az 2 yıldır Türkiye'de ve %90'ı en az 2 yıldır Antalya'da yaşamaktadır. Bu nedenle %62.7'si Türkçe konuşabilmektedir. Ayrıca %91.3'ünün anadili olan Arapça okur-yazarlığının olması eğitim seviyelerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Suriyeli sığınmacıların uzun süredir Türkiye'de bulunması, Türkçe öğrenmelerini kolaylaştırırken, bu durum onların topluma ve çalıştığı ortama daha kolay adapte olmalarına yardımcı olmuştur.

Suriyeli sığınmacıların geneli, çavuş aracılığıyla iş bulurken tamamı, çavuştan memnun olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Suriyeli sığınmacıların tamamı çalıştığı işten memnun olduğunu ve %92'si tarımda çalışma koşullarından memnun olduğunu belirtmiştir. %65'i yevmiye miktarının diğer tarım işçilerine göre düşük olmadığını dile getirmiştir. Suriyeli sığınmacıların %73.3'ü ortakçı ve %26.7'si yevmiye usulü çalıştığını belirtmiştir. Ayrıca %92.7'si her gün ve %7.3'ü 5-6 gün çalıştığını dile getirmiştir. Suriyeli sığınmacıların çalışma şekli ve çalışma saatlerine bakıldığında kalabalık aile yapısı nedeniyle daha çok ortakçı çalışmayı tercih ettikleri görülmüştür. Araştırma alanında ortakçılık, elde edilen gelirin bir kısmının (%28-30) çalışanlarına ücret olarak verilmesi anlamına gelmektedir. Eldeki verilere göre, Suriyeli sığınmacıların çalıştıkları işletmede toplam gelirden pay almaları nedeniyle üretimin her aşamasında daha istekli oldukları söylenebilir.

Suriyeli sığınmacıların %54'ü köy evinde, %46'sı konteynerda yaşadığını belirtmiş ve %86'sı ikamet ettikleri yerler çiftçilere ait ev ya da konteyner olması

nedeniyle kira ödemediğini dile getirmiştir. Suriyeli sığınmacıların işletmenin yakınında olması, çiftçilere güvenlik ve zaman bakımından avantaj sağlamaktadır. Suriyeli sığınmacıların %54'ü 6001 TL ve üzeri gıda harcaması yapmaktadır. Suriyeli sığınmacıların tamamı geldiği yere göre kazancının arttığını ifade ederken, eldeki veriler de bu durumu desteklemektedir.

Suriyeli sığınmacıların %54.7'si hane halkında daha önce sağlık sorunu görülmediğini, %45.3'ü görüldüğünü belirtmiş ve tamamı sağlık ve sosyal hizmetlerden yararlandığını ancak belediye yardımlarından yararlanmadığını söylemiştir. Suriyeli sığınmacıların %64'ü devlet dairelerinde ön yargıdan dolayı sorun yaşadığını ve %36'sı dil sorunu yaşadığını belirtmiştir. Bunun yanında %84'ü çalışma ortamında ayrımcılıkla karşılaşmadığını ifade etmiştir. Çalışma ortamında ayrımcılığın daha az olma nedeni, çiftçilerin tarımdaki işgücü açığı nedeniyle her sene aynı aileyle çalışmayı tercih etmesi olarak gösterilebilir.

Katılımcıların tamamı Türkiye'den memnun olduğunu belirtirmiş ve Türkiye'den beklentileri sorulduğunda çalışma izni, sigorta iş imkanı ve vatandaşlık cevabını vermiştir. Ayrıca %50.7'si çocuklarının kendileriyle tarım alanında devam etmesini ve %49.3'ü okuyarak meslek sahibi olmalarını istemektedir. Yapılan saha çalışmalarında, Suriyeli sığınmacıların bölgeye çoğunlukla kaçak yollardan geldiği görülmüştür. Geçici izinle gelenler, her 3-4 ayda bir geldikleri bölgeye giderek imza atmak zorunda olduklarını belirtmişlerdir. Suriyeli sığınmacıların %64'ü Türkiye'den gitmeyi düşünmezken, %36'sı gitmeyi düşünmektedir. Gitmeyi düşünenlerin %55.6'sı Avrupa %33.3'ü ABD'ye gitmeyi düşünmektedir. Eldeki veriler, Suriyeli sığınmacıların çoğunluğunun Türkiye'den memnun olduğunu gösterirken, daha iyi yaşam koşulları için Türkiye'den gitmeyi düşünenlerin de olduğu görülmektedir.

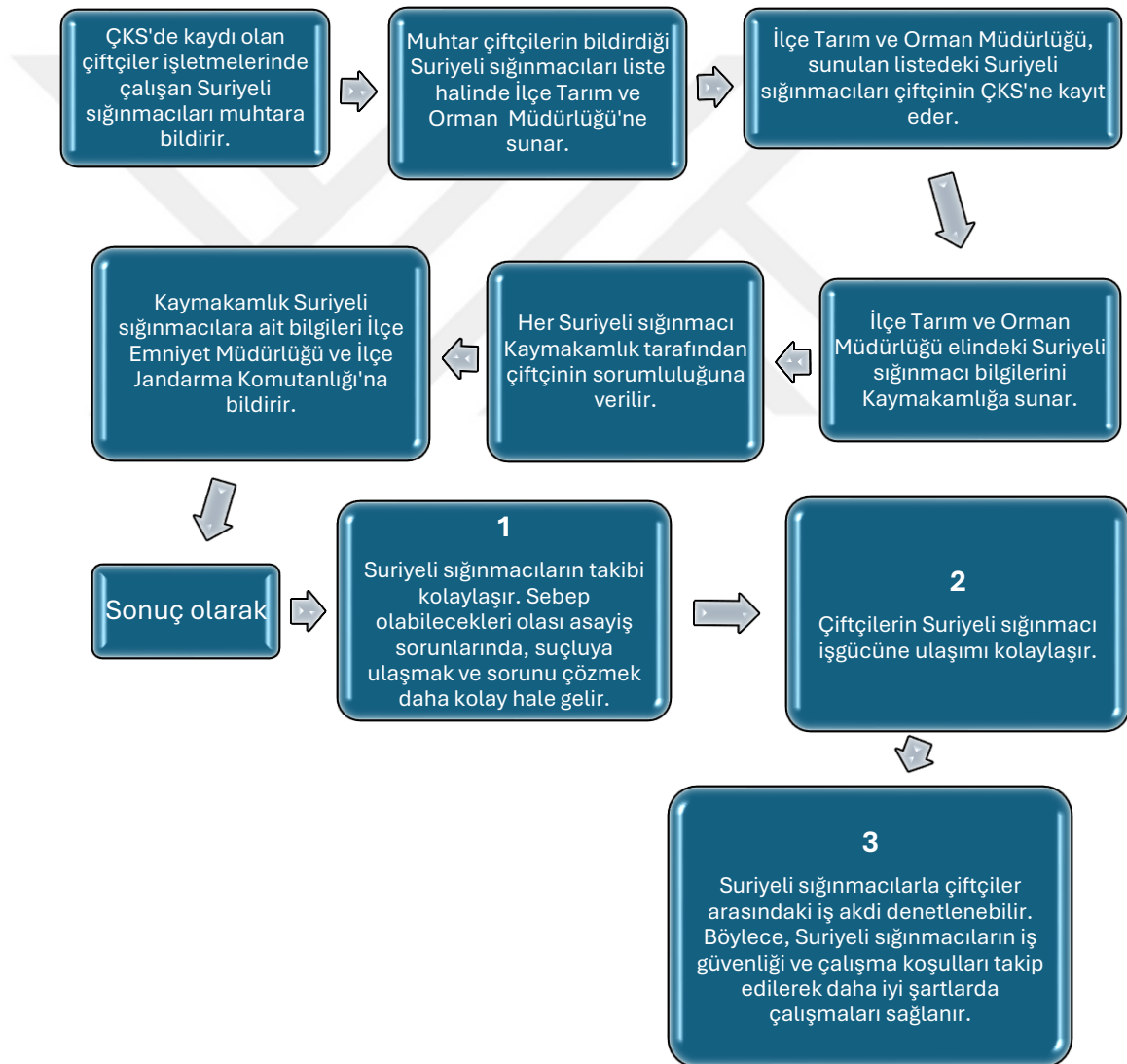
Çiftçilerle yapılan ankette, katılımcıların çoğu erkeklerden oluşmakta ve ortalama yaşları 43.44 olduğu görülmektedir. %88'i evli olan çiftçilerin ortalama çocuk sayısı 2.95 kişi ve ortalama aile genişliği 4.12 kişi olduğu görülmüştür. Çiftçilerin %94'ünün okuma yazma oranına sahip olması eğitim seviyesinin yüksek olduğuna işaret etmektedir. Ankete katılma isteğine bakıldığında çoğunluğunun erkeklerden oluşması ataeril bir aile yapısına sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca çiftçilerin yaş ortalamasının yüksekliği, çocuk sayısı ve aile genişliğinin azlığı aile işgücünün devamlılığının riskli olduğunu göstermektedir.

Ankete katılan çiftçilerin tamamı yerli işgücü bulmakta zorlandığını belirtirken, %96'sı Suriyeli sığınmacı tarım işçisi bulmakta zorlandığını belirtmiştir. Çiftçilerin çoğunluğu Suriyeli sığınmacıların her türlü işi yaptığını ve uzun saatler çalıştığını ifade ederken, Suriyeli sığınmacılarla iletişim kurmakta zorlandığını belirtmiştir. Suriyeli sığınmacıların çalışma izni olduğunu ifade ederken izin almanın zorluklarından şikayet etmişlerdir. Eldeki veriler, çiftçilerin tarımda işgücü bulmakta zorlanması nedeniyle, iletişim kurmakta zorlanmasına rağmen Suriyeli sığınmacı işgücüne ihtiyaç duyduklarını göstermektedir.

Çiftçilerin çoğunluğu, Suriyeli sığınmacıların tarım bilgisinin yeterli olduğunu ve kaliteli ürün yetiştirebildiklerini belirtirken, sera kiralayarak tarımsal üretim yapmasını doğru bulmamaktadır. Eldeki veriler, çiftçilerin kalabalık aile yapısı ve tarım tecrübesine sahip olan Suriyeli sığınmacıların kendi işlerini elinden almasından korktuklarını

göstermektedir. Kırsal kesimde çalışan nüfusun azalması nedeniyle aile işgücünün azalması ve tarımsal üretimde yerli işgücünün bulunamaması, Suriyeli sığınmacı işgücünün önemini açıkça ortaya koymaktadır. Yapılan saha çalışmasında, Suriyeli sığınmacıların ortakçı olarak çalışırken çiftçilerle resmi sözleşme yapmadıkları gözlenmiştir. Bu durum Suriyeli sığınmacıların güvencesiz çalışmalarına neden olmaktadır. Ayrıca, Suriyeli sığınmacıların çalışmak amacıyla başka yerlere göç etmeleri takip edilmelerini zorlaştırmaktadır. Suriyeli sığınmacıların hem güvenceli ve sağlıklı bir ortamda çalışmasını sağlamak hem de gittikleri bölgede oluşabilecek asayiş sorunlarının önüne geçmek için, Şekil 1.5.'de gösterildiği gibi yerel idari birimler tarafından ortaklaşa Suriyeli Sığınmacı Kayıt Sistemi (SSKS) oluşturulabilir. Bu kayıt sisteminde çiftçilerin Çiftçi Kayıt Sistemi'nde (ÇKS) kayıtlı olmaları zorunlu hale getirilerek tarımdaki kayıtlılık oranı artırılabilir.

Şekil 1.5. Suriyeli Sığınmacı Kayıt Sistemi (SSKS)

Araştırma alanında çiftçilerin yaş ortalamasının yüksek olduğu, gençlerin tarım dışı işlere yöneldiği bu nedenle de tarımsal üretimde aile işgücünün azaldığı tespit

edilmiştir. Bu durum çiftçileri yabancı işgücüne yönlendirmiştir. Uzunca bir zamandır bölgede bulunan Suriyeli sığınmacılar tarımsal üretimdeki işgücü ihtiyacını karşılamıştır. Ancak 2024 Aralık ayından itibaren yaşanan son gelişmeler çiftçiler arasında “Suriyeli sığınmacılar memleketlerine döner mi?, dönerse yabancı işgücü ihtiyacını nasıl karşılarız” soruları sorulmaya başlamıştır. Bugün olmasa da bir gün Suriyeli sığınmacıların ülkelerine veya başka yerlere gideceği bir gerçektir. Bu nedenle tarımdan vazgeçmeyi düşünen gençleri tarıma yönlendirecek politikalar geliştirilmelidir. Bu kapsamda Genç Çiftçi Projesi yeniden başlatılabilir. Ayrıca yeni mezun ziraat mühendislerinin kırsalda istihdamı için projeler geliştirilebilir.

6. KAYNAKÇA

- Acar, İ. ve Atılğan, A.K. 2010. Dünden Bugüne Antalya, Antalya: İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, ISBN: 978605359499.
- Adar, A. Ş. 2018. Türkiye’de Yeni Prekarya Suriyeli İşgücü mü? Çalışma ve Toplum, 1(56):13-36.
- Ağlargoç, O. ve Yardımcı, Ş. 2019. Uluslararası Düzensiz Göç ve Çalışma Hayatı: Şanlıurfa İlindeki Suriyeli Göçmenlerin Durumu. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 14(2): 535-558.
- Akbıyık, N. 2008. Türkiye’de Tarım Kesiminde İşgücü Piyasalarının Yapısı. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 7(24): 220-237.
- Akbulut, A. 2021. Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Türkiye Ekonomisine Katılımı ve Entegrasyon Süreci Üzerine Bir Analiz: İzmir İli Örneği. Doktora Tezi, İzmir. 342 s.
- Akçabey, S. ve Paksoy, M. 2023. Tarımsal Girdi Temininde Tarım Kredi Kooperatiflerinin Rolü: Gaziantep İli Yavuzeli İlçesi Örneği. Tarım Ekonomisi Araştırmaları Dergisi, 9(Eks 1): 51-61.
- Akıncı, B., Nergiz, A. ve Gedik, E. 2015. Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul. Göç Araştırmaları Dergisi, (2): 58-83.
- Aksoy, N. ve İvrendi, M. 2021. Türkiye’ye Gelen Suriyeli Mültecilerin Enflasyona Etkisi: ARDL Sınır Testi Yaklaşımı. Fiscoeconomia, 5(3): 1052-1080.
- Aksoy, Z. 2012. Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim. Journal Of International Social Research, 5(20): 292-303.
- Aktel, M. ve Kaygısız, Ü. 2018. Türkiye’de Göç Yönetimi. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 23(2): 579-604.
- Akyıldız, İ. E. 2016. Göç Teorilerinin Karşılaştırmalı Analizi. Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 35(2): 127-176.
- Alaeddin, R. ve Batuhan, T. 2022. Hatay-Antakya’da Yaşayan Suriyeli Sığınmacıların Sosyal Uyumunun Ölçülmesi. Ortadoğu ve Göç, 12(2): 378-426.
- Alamyar, R. ve Boz, İ. 2022. Afgan Göçmenlerin Tarımsal Geçmişi ve Türkiye’de Tarım Sektöründe İstihdam Olanakları. Mas Journal Of Applied Sciences, 7(4): 1091-1106.
- Alanoğlu, A. 2019. Genç Çiftçilerde Girişimcilik ve Din: Yaş ve Cinsiyet Değişkenleri Bağlamında Sosyolojik Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi. Adana. 101 s.
- Alhabal, M. 2019. Tarım ve Tarım Dışında Çalışan Suriyeli Mültecilerin Sosyoekonomik Yapısı ve Sorunları; Konya İli Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi. Konya. 90 s.
- Anonim 1: (<https://antalya.tarimorman.gov.tr/>) (Erişim Tarihi: 06.08.2024).

- Arı, V. 2019. Geçici Koruma Statüsünde Bulunan Suriyelilerin Mevcut Durumları ve Yaşadığı Sorunlar: Batman Örneği. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi. İstanbul. 104 s.
- Akçay, G. A. A. 2024. Kilis İlinden Başka Bir ile: Türkiye'deki Suriyelilerin İç Göçü. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 34(3): 1543-1556.
- Aslan, A. 2020. Kayısı Tarımında Mevsimlik Tarım İşçiliği ve İnsana Yakışır İş Olanakları Açısından Durum Analizi: Malatya İli Araştırması. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi. Ankara. 106 s.
- Aslan, A., Gündüz, O., Atay, S., Duran, Z. ve Görücü, İ. 2017. Mevsimlik Tarım İşçiliğinde Aracılık Hizmetlerinin Mevcut Durumu: Malatya Örneği. Tarım Ekonomisi Araştırmaları Dergisi, 3(2): 1-6.
- Aslan, G. G. ve Güngör, F. 2019. Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Göç Sonrası Yaşadığı Sorunlar: İstanbul Örneği. Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 11(18): 1602-1632.
- Ataş, Ö. 2021. Suriyeli Göçmenlerin Sosyal Uyum Düzeyi "Gaziantep Örneği". Yüksek Lisans Tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi. Gaziantep. 96 s.
- Ayan, M. ve Yaylı, H. 2022. Suriyeli Sığınmacıların Uyum Süreci: Ankara ve Kırıkkale Kentlerinde Bir Araştırma. Türk Dünyası Araştırmaları, 131(259): 435-460.
- Aydın, G. 2022. Türkiye'de Suriye Göçünün Etkilerinin Kalkınma ve Entegrasyon Perspektifinden Değerlendirilmesi. Ekin Yayınevi, 93-122, Bursa.
- Aydoğdu, M. H. 2020. Çiftçilerin Tarımsal Sulamalarda Su Kullanım Davranışları Üzerine Bir Araştırma: Şanlıurfa Örnekleme. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 19(74): 602-610.
- Aydoğdu, M., Aydoğdu, İ., Cevheri, C., Sevinç, M. R. ve Küçük, N. 2020. Şanlıurfa'daki Yem Bitkileri Eken Çiftçilerin Sosyo-Ekonomik Profilinin Analizi. Journal Of Ekonomi, Özel Sayı: 10-15.
- Aykaç, M. ve Yertüm, U. 2016. Avrupa Birliği Göç Politikalarının Gelişimi: Misafir İşçi Kabulünden Sığınmacı Akınına. Sosyal Siyaset Konferansları, 70: 1-29, İstanbul Üniversitesi.
- Aytaç, Ö. ve Kılınç, P. 2021. Emek Sömürsünün Yeni Yüzü: Suriyeli Çocuk İşçiler. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 31(1): 381-404.
- Ayyıldız, M. ve Baran, M. 2024. Üreticilerin Sulama Birliklerinden Memnuniyet Durumunun İncelenmesi: Yozgat İli Örneği. Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi, 13(1): 98-115.
- BAGEV. 2024. Batı Akdeniz Ekonomisini Geliştirme Vakfı. (<https://bagi.akdenizev.org.tr/>). (Erişim Tarihi: 06.08.2024).
- Bayat, B. 2014. Uygulamalı Sosyal Bilim Araştırmalarında Ölçme, Ölçekler ve "Likert" Ölçek Kurma Tekniği, Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi, 16(3): 1-24.
- Bayramoğlu, Z. ve Bozdemir, M. 2020. Tarım Sektöründe İşgücü Terminolojisinin Tanımlanması. Türk Tarım – Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi, 8(3): 773-783.

- Bölükbaş, F. 2016. Suriyeli Mültecilerin Dil İhtiyaçlarının Analizi: İstanbul Örneği. *Journal Of International Social Research*, 9(46): 21-31.
- Cebeci, A. ve Çelik, E. 2021. Kapitalist Üretim İlişkilerinde Suriyeli Sığınmacıların Rolü: Şanlıurfa Örneği. *Fiscaeconomia*, 5(1): 136-152.
- Cengiz, D. 2015. Zorunlu Göçün Mekânsal Etkileri ve Yerel Halkın Algısı; Kilis Örneği. *Electronic Turkish Studies*, 10(2): 101-122.
- Ceylan, A. ve Aydın, T. 2021. Elmalı Kaya Resimleri. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(1): 535-556.
- Cinel, E. A. ve Yolcu, U. 2021. Eğitim, Yaş ve Cinsiyetin İşsizlik Oranı Üzerindeki Etkileri: Türkiye Örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(78), 844-858.
- Çağlayan, S. 2006. Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17: 67-91.
- Çelik, B. 2019. Mülteci, Sığınmacı ve Göçmenlerin Türkiye'deki İş Gücü Piyasası Üzerine Etkileri: Kırşehir Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi. Nevşehir. 97 s.
- Çetin, İ. 2016. Suriyeli Mültecilerin İşgücü Katılımları ve Entegrasyon: Adana-Mersin Örneği. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(15): 1001-1016.
- Çoban, B. 2018. Türkiye’de İşsizlik Profili Bağlamında Suriyeli Gençlerin İstanbul İşgücü Piyasasına Katılım Sorunları. *Çalışma ve Toplum*, 1(56): 193-216.
- ÇSGB. 2024. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. (<https://www.csgeb.gov.tr/>). (Erişim Tarihi: 29.06.2024).
- Dedeoğlu, S. 2018. Tarımsal Üretimde Göçmen İşçiler: Yoksulluk Nöbetinde Yoksulların Rekabetine, *Çalışma ve Toplum*, 1(56): 37-68.
- Demir, E. 2022. Antalya’nın Nüfusu ve Sosyal Özellikleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Türk Akademik Araştırma Dergisi*, 7(1): 75-96.
- Demir, E. 2023. Uluslararası Göç Teorileri Üzerine Sosyoekonomik Bir Değerlendirme. *Türk Akademik Araştırma Dergisi*, 8(4): 1407-1428.
- Demirhan, Y. ve Aslan, S. 2015. Türkiye’nin Sınır Ötesi Politikaları ve Yönetimi. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1): 23-62.
- Demirkol, E. C. 2022. Pandemi Döneminde Küçük Aile Çiftçilerinin Sorunları Üzerine Nitel Bir Araştırma: Torbalı Örneği. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 28(1): 67-75.
- Deniz, T. 2014. Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 18(1): 175-204.
- Derince, D. 2019. Suriyeli Mülteci Çocuklar Özelinde: Savaş Mağduru Çocuklar ve Çocuk Sağlığı Sorunları. *Bandırma Onyed Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri ve Araştırmaları Dergisi*, 1(1): 57-70.
- Dikbıyık, C. 2021. Tekirdağ’daki Suriyeli Sığınmacılar Üzerine Bir Araştırma: Süleymanpaşa Örneği. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 9(29): 1-21.

- Diker, N. P. ve Karan, O. 2021. Suriyeli Mültecilerin Karşılaştıkları Sosyal Dışlanma ve Geliştirdikleri Direniş Taktikleri: Ankara Örneği. Ankara Araştırmaları Dergisi, 9(2): 281-321.
- Dikkaya, M. ve Dinçer, S. 2023a. Avrupa Birliği Göç Politikaları Üzerine Ekonomi Politik Bir İnceleme. Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi, 31(2): 195-219.
- Dikkaya, M. ve Dinçer, S. 2023b. Türkiye İş Gücü Piyasasında Suriyeli Sığınmacılar. Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 15(2):187-198.
- Dinçer, S. ve Eşsiz, F. P. 2021. Uluslararası Göç Olgusu ve “Arap Baharı” Sürecinde Değişime Uğrayan Avrupa Birliği Göç. Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi, 7(1): 70-86.
- Doğan, C. ve Aydın, Y. 2021. Yeşilce Örneğinden Hareketle, Yerelden Genele Göç Olgusu. Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi, 7(1): 115-123.
- Doğangün, G. ve Keysan, A. Ö. 2022. Göçün Suriyeli Kadınların Toplumsal Cinsiyet Pratikleri Üzerindeki Etkisi: İmkanlar ve Zorluklar. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 77(1), 125-150.
- Döner, H. 2016. Suriyeli Göçmenlerle Yaşanan Sorunlar Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Hatay İli Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi. Elazığ. 142s.
- Dulkadir, D. 2017. Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacı Krizi ve Suriyelilerin İç Hukuktaki Statüleri. Doğu Anadolu Sosyal Bilimlerde Eğilimler Dergisi, 1(2): 21-36.
- Durgun, S. ve Aydın, A. H. 2018. Kahramanmaraş’taki Suriyeli Sığınmacıların Yerel Halk tarafından Sosyoekonomik ve Politik Açından Değerlendirilmesi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 15(2): 501-526.
- Duruel, M. 2017a. Avrupa Birliği Göç Politikası ve Kitlesele Göç Akınları Karşısındaki Durumu. Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi, 3(3): 1-12.
- Duruel, M. 2017b. Suriyeli Sığınmacıların Türk Emek Piyasasına Etkileri Fırsatlar ve Tehditler. Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 3(2): 207-222.
- Efe, H. ve Arıcı, N. 2023. Göçmen Akını Karşısında AB’nin Güvenikleştirilen Göç Politikaları. Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi, 31(2): 161-193.
- Ekici, H. 2019. Türk Toplumunda Suriyelilere Yönelik Algılanan Tehditler ve Çözüm Önerileri. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 19(44): 695-730.
- Ekici, S. ve Tuncel, G. 2015. Göç ve İnsan. Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi, 5(1): 9-22.
- Er, S. ve Gürbüz, İ. B. 2022. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Çalışma Hayatında Karşılaştığı Sorunlar; Bursa/Mudanya Örneği. Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi, 8(özel sayı): 214-223.
- Erdil, B. 2020. Göç ve Mülteci Hareketlerinin Türkiye’nin Göç Politikalarına Etkileri. Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 4(2): 71-86.
- Erkan, R. ve Aydın, A. G. D. 2010. Güneydoğu Anadolu Bölgesi İllerinde Bölge İçi ve Dışı Göç Eğilimleri. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 22(22): 31-46.

- Erkuş, A. ve Demirci, R. 1996. Tarımsal İşletmecilik ve Planlama. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Yayın No:1435, Ders Kitabı: 417, Ankara.
- Erol, M. ve Ersever, O. G. 2014. Göç Krizi ve Göç Krizine Müdahale. Kara Harp Okulu Bilim Dergisi, 24(1): 47-68.
- Ersoy, H. H. T. 2024. Türkiye’de Yabancı Mevsimlik Tarım İşçilerinin Çalışma Koşulları. Adalet Dergisi, (73): 887-928.
- Ersoy, A. F. ve Ala, M. 2019. Suriyeli Sığınmacı ve Mültecilere İlişkin Görüşler: Osmaniye’de Nitel Bir Araştırma. Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi, 54(3): 1343-1356.
- Ertan, K. A. ve Ertan, B. 2017. Türkiye’nin Göç Politikası. Contemporary Research in Economics and Social Sciences, 1(2): 7-39.
- Ertürk, S.A. 2016. Tarımsal Faaliyetlerde Çalışan Suriyeli Sığınmacılar: Altınözü (Hatay) Örneği. TÜCAUM Uluslararası Coğrafya Sempozyumu, ss. 469-486, 13-14 Ekim, Ankara.
- Es, M. ve Ateş, H. 2010. Kent Yönetimi, Kentlileşme ve Göç: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 48: 205-248.
- Fert, C. 2012. Antalya İli Merkez İlçede Aşılı ve Aşısız Fide ile Cam Serada Tek Ürün Domates Üretiminin Ekonometrik Analizi. Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi. Antalya. 144 s.
- Ferah, A. 2017. Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’deki Durumları ve Yarattığı Sorunlar. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi. Ankara. 160 s.
- Gençler, A. 2004. Avrupa Birliği’nin Göç Politikası. Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 49: 173-197.
- GİGM. 2024. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (<https://www.goc.gov.tr/>) (Erişim Tarihi: 29.06.2024).
- Gök, M. 2022. Konya Örneğinde Suriyeli Mültecilerin Memnuniyet ve Sosyoekonomik Durumları. Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 15(4): 1041-1055.
- Gökmen, G. P. ve Egemen, A. 2021. Türkiye’de Gezici Mevsimlik Tarım İşçilerinin Geçici Barınma Sorunları. Mekân ve Karşıtlıklar. İstanbul: İTÜ Vakfı Yayınları, 225-249.
- Güçlüten, Ç. 2023. Türkiye’de Geçici Korunan Suriyelilerin Aidiyet Kimlik ve Vatandaşlık Sorunu: Hatay İli Örneği. Doktora Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi. Hatay. 203 s.
- Güleç, C. 2015. Avrupa Birliği’nin Göç Politikaları ve Türkiye’ye Yansımaları. TESAM Akademi Dergisi, 2(2): 81-100.
- Güler, A. 2021. Göç Olgusunun Çok Boyutlu Etkileri ve Türkiye’ye Yansımaları. Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 10(2): 218-239.

- Güleryüz, Z. 2021. Yerli Halk ve Suriyeli Sığınmacıların Birbirlerine Karşı Tutumları Üzerine Bir Alan Araştırması: Hatay Antakya Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi. Karaman. 196 s.
- Güllüpnar, F. 2012. Göç Olgusunun Ekonomi-Politiği ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme. Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, 2(4): 53-85.
- Günay, E., Atılgan, D. ve Serin, E. 2017. Dünya’da ve Türkiye’de Göç Yönetimi. Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 7(2): 37-60.
- Günay, E., Yılmaz, M. ve Parshoğlu, S. 2022. Türkiye’de Geçici Koruma Statüsünde Bulunan Suriyelilerin Sosyal ve Ekonomik Durumları: Kahramanmaraş Kentsel Alanında Tanımlayıcı Bir Araştırma. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19(3): 1707-1724.
- Gündoğmuş, B. ve Gayıral, A. 2019. Toplumsal Kabul ve Uyum Süreci Bağlamında Suriyeli Göçmenler. Journal of Academic Value Studies, (5): 859-860.
- Güngör, M. ve Bulut, Y. 2008. Khi-Kare Testi Üzerine, Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları, 84-89.
- Gürsoy, S. 2019. Göçmenlerin Çalışma Yaşamına Katılımı: Suriyeli Göçmenler Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi. Antalya. 130 s.
- Güvendi, M. F. ve Alpaydın, Y. 2022. Suriyeli Mültecilerin Yükseköğretimden İstihdama Geçiş Deneyimlerinin İncelenmesi. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 55, 365-388.
- Halil, M. 2020. Şanlıurfa İlinde Tarımda Çalışan Suriyeli Mültecilerin İş Memnuniyetlerini Üzerine Bir Araştırma. Doktora Tezi, Harran Üniversitesi. Şanlıurfa. 74 s.
- Hanpolat, Z. 2019. Göç, Uyum, Sorunlar Başakşehir’de Yaşayan Suriyeli Göçmenler Örneği. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi. İstanbul. 121 s.
- Hayran, S., Çelik, A.D. ve Gül, A. 2022. Türkiye’de Sera Çiftçilerinin Pestisit Kullanımı ve Risk Algıları: Mersin İli Örneği. Tarım Ekonomisi Dergisi, 28(1): 31-39.
- Hüseyini, R. ve Ünal, M. S. 2023. Gaziantep Bölgesi Bağlarında İyi Tarım Uygulamaları (İTU) ile İlgili Üreticilerin Bilgi Seviyelerinin İrdelenmesi. Şırnak Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi, 4(1): 41-52.
- IOM. 2024a. 2024 Yılı Göç Raporu ([World Migration Report 2024 | IOM Publications Platform](https://www.migrationreport.org/)) (Erişim Tarihi: 06.08.2024).
- IOM. 2024b. Göç Terimleri Sözlüğü. Uluslararası Göç Hukuku, No:31, Editörler: Richard Perruchoud ve Jillyanne Redpath – Cross. ([iml31_turkish_2ndedition.pdf](https://www.migrationreport.org/)) (Erişim Tarihi: 29.06.2024).
- İlgazi, A. 2019. Suriyeli Sığınmacıların Emek Piyasasına Etkileri Gaziantep ve Şanlıurfa Örneği. Econharran Harran Üniversitesi İİBF Dergisi, 3(4): 93-123.
- İş, E. ve Özkan, B. 2024. Mevsimlik Tarım İşçisi Olarak Çalışan Ailelerin Çocuklarının Eğitim Sürecinde Yaşadıkları Sorunlar. EKEV Akademi Dergisi, (98): 62-74.
- İŞKUR. 2024. Türkiye İş Kurumu. (<https://www.iskur.gov.tr/>). (Erişim Tarihi: 06.08.2024).

- İşçi Kanunu. 2024. Kanun Numarası: 4857. ([1.5.4857.pdf](#)). (Erişim Tarihi: 06.08.2024).
- Kahraman, A. ve İren, A. A. 2023. Türkiye’de Yaşayan Suriyelilerin Hukuki Statüsü. Türkiye Mesleki ve Sosyal Bilimler Dergisi, 5(13): 78-86.
- Kanbir, Ö. 2023. Avrupa Birliği ve Son Göç Dalgalarının Politik Ekonomisi. Uluslararası Ekonomi Siyaset İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi, 6(1): 22-38.
- Kara, Y. ve Tilbe, F. K. 2023. Tarım ve Hayvancılık Sektöründe Çalışan Afgan Göçmenlerde Ekonomik Konumlanma ve Entegrasyon: Trakya Bölgesi Örneği. Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, 12(4): 1413-1424.
- Karadağ, H. N. 2024. 1923'ten Günümüze Türkiye'nin Yüz Yıllık Göç Tarihi. Topkapı Sosyal Bilimler Dergisi, 3(1): 123-138.
- Karakaş, K. ve Ayyıldız, A. 2021. Bugünün Türkiye'sinde Göç Gerçeği Küresel Hareketliliğin Neresindeyiz? İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 13(2): 473-500.
- Karakaya, H. 2020. Türkiye’de Göç Süreci ve Suriye Göçünün Etkileri. İİBF Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 4(2): 93-130.
- Karasu, M. A. 2018. Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacıların Kentlerde Neden Oldukları Güvenlik Riskleri. Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 36(2): 51-74.
- Karayel, A. 2016. Muğla’da İkamet Eden Suriyeli Sığınmacıların Çalışma Hakları (Sorunlar ve Çözüm Önerileri). Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi. Muğla. 167 s.
- Kaya, A.S. 2016. Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacıların Sorunları: Nizip Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Yeni Yüzyıl Üniversitesi. İstanbul. 94 s.
- Kayaoglu, A. 2023. Geçicilikten Kalıcı Misafirlığe: Zorunlu Göçün 10. Yılında Türkiye’deki Suriyeli Nüfusun Sosyo-demografik Tahlili. İnsan Hareketliliği Uluslararası Dergisi, 3(2): 106-133.
- Kaypak, Ş. ve Bimay, M. 2016. Suriye Savaşı Nedeniyle Yaşanan Göçün Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Etkileri: Batman Örneği. Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi, 6(1): 84-110.
- Kesici, T., Kocabaş, Z., 1998. Biyoistatistik. Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi 79, 182-185, Ankara.
- Keskin, G., Kaplan, G. ve Başaran, H. 2017. Türkiye’de Aile Çiftçiliği, İşgücü Produktivitesi ve Sürdürülebilirlik. Harran Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi, 21(2): 209-218.
- Kılıç, M. 2006. 4857 Sayılı Yeni İş Kanunu Kapsamında Tarım İşçilerinin Hukuki Durumu. Tarım Ekonomisi Dergisi, 12(2): 39-49.
- Kılınç, T. ve Yılmaz, H. 2022. Serada Kokulu Otsu Bitki Yetiştiriciliğinde Cinsiyete Göre İşgücü Kullanımının İncelenmesi: Antalya İli Muratpaşa İlçesi Örneği. Anadolu Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsü Dergisi, 33(1): 45-53.
- Kızılaslan, H. ve Kızılaslan, N. 2005. Çevre Konularında Kırsal Halkın Bilinç Düzeyi ve Davranışları Tokat İli Artova İlçesi Örneği. Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 1(1): 67-89.

- Koçak, A. ve Durgun, A. 2023. Cumhuriyet'ten Bugüne Türkiye'nin Göç Politikaları: Göç Yönetimindeki Ulusal ve Uluslararası Aktörler. Uygulamalı Sosyal Bilimler ve Güzel Sanatlar Dergisi, 5(13): 253-273.
- Koçak, O. ve Gündüz, R.D. 2016. Avrupa Birliği Göç Politikaları ve Göçmenlerin Sosyal Olarak İçerilmelerine Etkisi. Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, 6(12): 66-91.
- Koçak, Y. ve Terzi, E. 2012. Türkiye'de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri. Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 3(3): 163-184.
- Koday, Z. ve Aydın, T. 2019. İdari Coğrafya Özellikleri Açısından Elmalı (Antalya) İlçesi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 23(1): 67-92.
- Kolukırkı, S. ve Duru, G. 2020. Türkiye'deki Suriyeli Nüfusun Sosyal ve Mekansal Görünümü: Adana Suriyeliler Caddesi Örneği. Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi, 10: 319-337.
- Korkmaz, M. (2018). Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Türkiye İşgücü Piyasasına Etkileri ve Değerlendirmeler. Sosyal Güvence, (13): 57-83.
- Köroğlu, Ş. 2023. Suriyeli Mültecilerin Türk İş Dünyasına Uyum. Premium E-Journal Of Social Science (Pejoss), 7(27): 140-148.
- Küçük, H. 2022. Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Göç Sürecinde Kadın ve Erkek. Toplumsal Politika Dergisi, 3(1): 26-37.
- Maliç, S. 2019. İstanbul'da Yaşayan Suriyeli Mültecilerin Sorunlarının İnsani Güvenlik Bağlamında Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi. İstanbul. 98 s.
- Maqul, S.A. 2019. Denizli'de Yaşayan Göçmenlerin Sosyo Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Özelliklerinin Belirlenmesi ve Yaşam Memnuniyeti Analizi. Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi. Denizli. 118 s.
- Metin, D.F. 2020. Antalya İlinde Serada Domates Üretimi Yapan Üreticilerin Satın Alma Gücünün Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi. Antalya. 180 s.
- MEB. 2022. Hayat Boyu Öğrenme. Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü Göç ve Acil Durum Eğitim Daire Başkanlığı. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı. (https://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_01/26165737_goc2022sunu.pdf) (Erişim Tarihi: 06.08.2024).
- Orhan, A. R. 2022. Mülkiyet Hakkı ve Kamulaştırma. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 21(44): 865-884.
- Öğütçü, V. 2018. Suriyelilerin Göç Sürecinde Aidiyet Tanımlamalarının İnşası: Kütahya Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi. Kütahya. 202 s.
- Önür, H. T. ve Onur, S. 2021. Türk Halkının Gözünden Suriyeli Sığınmacılar: Şehzadeler İlçesi (Manisa) Örneği. Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 6(4): 46-70.
- Özcan, F. 2023. Mültecilerin Yaşadığı İletişim Engellerinin Bütünleşme Sürecine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi. Gaziantep. 94 s.

- Özdemir, G., Varnalı, T. ve Yılmaz, E. 2023. Kırsal Kalkınmada Kadınların Rolü: Karamusul Köyü Örneği ve Tarımsal Eğitim İhtiyaçları. *Hitit Ekonomi ve Politika Dergisi*, 3(2): 71-92.
- Özkan, B., Akçaöz, H. V. ve Karadeniz, C. F. 2001. Antalya İlinde Serada Sebze Üretimine Yer Veren İşletmelerin Ekonomik Analizi. *Bahçe*, 30(1): 109-115.
- Özkarslı, F. 2015. Mardin’de Enformel İstihdamda Çalışan Suriyeli Göçmenler. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1): 175-192.
- Öztürk, Z. 2017. Suriye’den Adana İline Gelen Göçmenlerin Sosyo-Ekonomik Durumunun Analizi. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi. Adana. 110 s.
- Özüdoğru, H. Y. ve Kan, A. 2021. Yerel Halkın Suriyelilere Yönelik Tutumunu Etkileyen Demografik Değişkenlerin İncelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 21(50): 162-194.
- Özyürek, A., Kapçı, P.E. ve Yılancı, S. 2019. Farklı Yaş Grubundan Bireylerin Türkiye’deki Suriyeli Mültecilerin Durumu Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1): 56-69.
- Parlakay, O., Dağıstan, E., Gül, A., Budak, D. B., Demirtaş, B., Çelik, A. D. ve Al İbrahim, A. A. 2025. Suriyeli Sığınmacıların Tarım Sektörüne Etkileri: Hatay İli Örneği. *Eurasian Journal Of Agricultural Economics (EJAE)*, 5(1): 10-23.
- Saçan, S. 2017. Aydın Halkının Suriyeli Göçmenlere Yönelik Bakış Açısının İncelenmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1(1): 28-38.
- Sallan, G., Türkmen, E. ve Kahya, N.Ö. 2019. Türkiye’de Emegin En Savunmasız Hali: Şanlıurfa’da Suriyeli Mülteci Çocuk İşçi Olmak. *Çalışma ve Toplum*, 2(61): 917-940.
- Saraç, M.E. 2019. Suriyeli Sığınmacıların Bursa’nın Yerel Ekonomisine Etkisine Sosyolojik Bir Bakış: Tekstil Sektörü Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi. Bursa. 111 s.
- Sarı, A. 2019. Tarım Sektöründe Çalışan Suriye Uyraklı Mültecilerin Yoksulluk ve Yoksunlukları Üzerine Bir Araştırma: İzmir İli Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi. İzmir. 119 s.
- Sarı, M. M. ve Külekçi, M. 2017. Tarım İşletmelerinde Örgütlenme Durumuna Etki Eden Faktörlerin Belirlenmesi: Erzurum İli Örneği. *Journal Of The Institute Of Science And Technology*, 7(1): 319-327.
- Sezik, M. ve Ağır, O. 2015. Suriye’den Türkiye’ye Yaşanan Göç Dalgasından Kaynaklanan Güvenlik Sorunları. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(9): 95-124.
- SGK. 2024. Sosyal Güvenlik Kurumu Kayıt Dışı İstihdam Oranları. ([T.C. Sosyal Güvenlik Kurumu](#)). (Erişim Tarihi: 06.08.2024).
- Sirkeci, İ. ve Cohen, J. H. 2015. Hareketlilik, Göç, Güvensizlik. *İdeal Kent*, 6(15): 8-21.

- Sönmez, M. E. ve Ayık, U. 2020. Sınır İllerindeki (Gaziantep, Hatay ve Şanlıurfa) Suriyeli Sığınmacıların Sosyal, Ekonomik ve Nüfus Yapıları. Gaziantep Üniversitesi Ayıntâb Araştırmaları Dergisi, 3(2): 64-75.
- STB. 2024. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (<https://www.sanayi.gov.tr/anasayfa>). (Erişim Tarihi: 06.08.2024).
- Şahin, M. C. ve Aydemir, S. 2018. Zorunlu-Kitlesel Göç Olgusuna Sosyolojik Bir Yaklaşım: Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar Örneği. Dini Araştırmalar, 21(53): 121-148.
- Şemşit, S. ve Çelik, D. Ş. 2019. Kale Avrupası Yaklaşımı ve Düzensiz Göç. Paradoks Ekonomi Sosyoloji ve Politika Dergisi, 15(2): 279-294.
- Şenel, D. 2022. Tarım Sektöründe İstihdamın Yapısal Analizi. Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 6(26): 233-253.
- Şener, B. 2017. Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Uluslararası Göç Olgusu ve Ulusal Güvenlik Üzerindeki Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme. Güvenlik Bilimleri Dergisi, 6(1): 1-30.
- Şimşek, G. 2022. Fındık Tarımında Mevsimlik İşçiler: Giresun Örneği. Ünye İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 5(1): 1-16.
- Tamer, M. 2020. Göç, Göçün Nedenleri ve Uluslararası Göç Üzerine Kavramsal Bir Analiz. Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi, 7(60): 2808-2818.
- Tamer, M. G. 2016. Trabzon Kamuoyunun Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilere Bakış Açısı. Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 2(2): 180-211.
- Tapan, İ. 2022. Suriyeli Mültecilerin Malatya İlindeki Coğrafi Dağılışı ile Sosyoekonomik, Mekânsal ve Kültürel Etkileri. Göç Dergisi, 9(1): 137- 170.
- Taşkın, K. 2018. Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacıların Göç Süreçleri, Mekansal Etkileri ve Yerli Halkla Uyumluları: Ayvacık Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi. Çanakkale. 138 s.
- TDK. 2024. Türk Dil Kurumu. (<https://sozluk.gov.tr/>). (Erişim Tarihi: 29.06.2024).
- Tekkanat, S. S. ve Taş, D. 2018. Yerel Halk ve Suriyeli Sığınmacılar Arasında Bir Kent: Elazığ Örneği. Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 10(4): 77-90.
- Tınar, Y. 2021. Suriyeli Mültecilere Yönelik Sultangazi Ölçeğinde Bir Araştırma. Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 4(1): 1-20.
- Tunç, A. 2015. Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme. TESAM Akademi Dergisi, 2(2): 29-63.
- TÜİK. 2024. Türkiye İstatistik Kurumu. (<https://www.tuik.gov.tr/>). (Erişim Tarihi: 06.08.2024).
- Tümtaş, M. S. 2018. Toplumsal Dışlanmadan Vatandaşlık Tartışmalarına Suriyeli Kent Mültecileri. Akdeniz İİBF Dergisi, 18(37): 26-47.

- Tümtaş, M. S. ve Ergun, C. 2016. Göçün Toplumsal ve Mekânsal Yapı Üzerindeki Etkileri. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 21(4): 1347-1359.
- Türkoğlu, E. ve Elmastaş, N. 2024. Gaziantep Şehrindeki Suriyelilerin Göç Öncesi ve Sonrası Sosyoekonomik Durumlarının Karşılaştırılmalı Bir Analizi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 34(2): 437-450.
- Ultan, M. 2017. Avrupa Birliği'nde İstenen Göçmen Profili Analizi: Ekonomik Göçmen mi, Politik Göçmen mi?, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 22(Göç Özel Sayısı): 1443-1456.
- Us, K. ve Akbıyık, N. 2023. Tarım Sektöründe İstihdam ve Çalışanların Sosyal Güvenliği. Econharran, 7(12): 25-36.
- Uysal, Ö. K. 2015. Manisa İli Yunt Dağı Köylerinde Çiftçilerin Tarımsal Üretime Yaklaşımlarını Etkileyen Faktörlerin Analizi. Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi, 16(35): 76-99.
- Uzer, Y. 2022. Mülteciliğin Kırsal Kalkınma ve İstihdam Üzerine Pozitif ve Negatif Dışsallıkları. Selçuk Üniversitesi Akşehir Meslek Yüksekokulu Sosyal Bilimler Dergisi, 13: 115-126.
- Üçer, Z. A. G., Özkazanç, S. ve Atılgan, Z. 2018. Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Kente Uyumu: Ankara Siteler'de İstihdama Katılım. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD), 3(2): 610-624.
- Yağar, F. ve Dökme, S. 2018. Niteliksel Araştırmaların Planlanması: Araştırma Soruları, Örneklem Seçimi, Geçerlik ve Güvenirlik. Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi, 3(3): 1-9.
- Yağızıl, D. D. ve Demirel, O. 2023. Hatay İlindeki Mültecilerin Gıda Tüketim Harcamalarını Etkileyen Faktörler: Working-Leser Modeli. Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 25(2): 648-664.
- Yalçın, V. 2019. Sakarya'daki Iraklı ve Suriyelilerin Göç Süreçleri, Bütünleşme ve Gelecek Beklentileri. Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 4(1): 335-353.
- Yaman, K. ve Kaya, M. 2023. Göç Kavramı ve Türkiye'de Göç Tarihi Üzerine Bir Araştırma. Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi, 9(1): 70-74.
- Yaman, Ş. 2020. Suriyeli Göçmenler Bağlamında Türkiye'nin Göç Politikalarının Değerlendirilmesi; Batman Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Batman Üniversitesi. Batman. 121 s.
- Yaylagül, N. K. ve Aslan, M. 2020. Yaşlılık, Mültecilik ve Sosyal Dışlanma: Suriyeli Yaşlı Mültecilerin Deneyimleri. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 29(4): 406-422.
- Yıldırım İşler, A. S. 2022. Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerinin Karşılaştığı Sorunların Sosyal Hizmet Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi. Sakarya. 94 s.

- Yıldırım, O., Altunoğlu, M. K. ve Yıldırım, S. G. 2023. Suriyeli Göçmen İşçilerin İş Sağlığı ve Güvenliğini Etkileyen Faktörler. Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (31): 267-287.
- Yılmaz, E. A. 2021. Arap Baharı Sonrası Avrupa Birliği'nin Göç Politikaları. Social Science Development Journal, 6(25): 170-183.
- Yılmaz, E. A. ve Özer, Y. E. 2022. İtme Çekme Kuramı Bağlamında Türkiye'deki Suriyelilere Yönelik Bir Alan Araştırması: Aydın İli Örneği. Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 13(1): 282-295.
- Yılmaz, K. A. ve Gülçubuk, B. 2021. İnsana Yakışır İş Koşullarının Tarımdaki Karşılığı: Malatya İlinde Kayısı Tarımında İşgücü Kullanım Analizi. Tarım Ekonomisi Araştırmaları Dergisi, 7(2): 109-125.
- Yılmaz, L.Y. 2017. Yerel halkın Türkiye'deki Suriyelilere bakışı: Kilis, Gaziantep, Şanlıurfa, Hatay ve Adana Örnekleri. Doktora Tezi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi. Ankara. 155 s.
- Yiğit, B., Çiçek, Ö. ve Öztürk, M. 2017. Gezici Mevsimlik Tarım İşçileri ile Yerel Mevsimlik Tarım İşçilerinin Karşılaştırmalı Analizi: Isparta İli Örneği. Ünye İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 1(2): 1-25.
- YUHK. 2024. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu. ([1.5.6458.pdf](#))(Erişim Tarihi: 29.06.2024).

7.EKLER

Anket Formu

T.C.

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

Sayın Katılımcı;

Bu anket, Akdeniz Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı'nda yürütülmekte olan **“Mültecilerin Tarımsal İstihdama Etkilerinin İncelenmesi: Elmalı İlçesi Örneği”** başlıklı Yüksek Lisans tez çalışması için yapılmaktadır. Araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayanmaktadır.

Anket sorularını eksiksiz ve samimi olarak yanıtlamanız araştırmanın sağlıklı sonuçlar vermesi açısından büyük bir önem taşımaktadır. Vereceğiniz bilgiler ve cevaplar gizli tutulup sadece araştırmacı tarafından görülecek ve bu araştırma için kullanılacaktır.

Katkılarınızdan dolayı şimdiden teşekkür ederiz.

Araştırmacı:Proje yürütücüsü:

Adı- soyadı: Zir. Müh. Aziz Kamçı

Adı- soyadı: Doç. Dr. İlkay Kutlar

Akdeniz Üniversitesi Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Anket Formu

1. Cinsiyeti 1. Erkek () 2.Kadın ()
2. Kaç yaşındasınız?.....
3. Eğitim durumunuz nedir?
1.Okuryazar değil() 2.İlköğretim () 3.Ortaöğretim () 4.Yüksek Okul ()
4. Kiminle yaşıyorsunuz?
1.Ailemle-anne baba () 2. Eşim ve çocuklarımla ()
3.Tek başıma () 4.Arkadaşlarımla ()
5. Aynı evde kaç kişi yaşıyorsunuz?.....kişi
6. Medeni durumunuz?
1.Evli () 2.Bekar () 3.Boşanmış () 4.Eşi vefat etmiş ()
7. Çocuğunuz var mı? 1.Evet () evet ise kaç tane.....? 2.Hayır ()
8. Okula giden çocuğunuz var mı? 1.Evet () 2.Hayır ()
9. Türkiye’de çocuk sahibi oldunuz mu? 1.Evet () 2.Hayır ()
10. Çocuklarınızın yaş aralığı ve sayısı

11.

Yaş aralıkları	sayı
≤1	
2-11 yaş arası	
12-17 yaş arası	
18≤	
Toplam	

12. Türkiye'ye ne zaman geldiniz?
1.1 yıldan az oldu () 2. 2-3 yıl () 3. 4-5 yıl () 4. 6 yıldan fazla ()
13. Antalya'ya ne zaman geldiniz?
1.1 yıldan az oldu () 2.2-3 yıl () 3.4-5 yıl () 4.6 yıldan fazla ()
14. Nereden geldiniz? (Ülke/Şehir/Eyalet adı).....
15. Geldiğiniz ülkede nerede ikamet ediyordunuz?
1.Şehir merkezi () 2.Kırsal alan ()
16. Geldiğiniz ülkede ne iş yapıyordunuz?
1.İşsiz () 3.İşveren/kendi hesabına () 5.Çiftçi/tarım işçisi ()
2.Ücretli veya yevmiyeli () 4.Devlet memuru () 6.Diğer (.....)
17. Geldiğiniz ülkede tarımsal üretim faaliyeti ile ilgili bir tecrübeniz var mıydı? (Çiftçi/tarım işçisi gibi)
1.Evet () 2.Hayır ()
18. Burada neden tarım işçisi olarak çalışıyorsunuz?
1.Tarım dışı iş tecrübem yok ()
2.Şehir merkezinde çalışma iznim yok ()
3.Diğer.....
19. Tarım sektöründe çalışma şartlarını nasıl buluyorsunuz?
1.Çok kötü () 2.Kötü () 3.Kararsızım () 4.İyi () 5.Çok iyi ()
20. Nasıl iş buluyorsunuz?
1.Kendim Buluyorum () 2.Simsar/Çavuş Aracılığı () 3.Diğer ().....
21. Simsar/Çavuş/Dayıbaşı (iş bulmanıza yardımcı olan kişi) size nasıl davranıyor?
1.Çok kötü () 2.Kötü () 3.Kararsızım () 4.İyi () 5.Çok iyi ()
22. Yaptığınız işten memnun musunuz?
1.Evet () 2.Hayır ()
23. Diğer tarım işçilerine göre sizin daha düşük yevmiye(ücret) aldığınız söyleniyor doğru mu?
1.Evet () 2.Hayır () 3.Fikrim yok ()
24. Tarım sektöründe hangi işlerde çalıştırılıyorsunuz?
Ekim ()Çapalama () Ot toplama ()Hasat ()Diğer ().....
25. Tarım işçisi olmanın en önemli zorluğu nedir?.....
26. Türkiye'de tarım konusunda mesleki eğitim gördünüz mü?
1.Evet () 2.Hayır ()
27. Tarımsal konularda eğitim almak ister misiniz?
1.Evet () 2.Hayır ()

Yanıt "Evet" ise, tercihim;

- 1.Seracılık () 5.Çobanlık () 9.Diğer ().....
2.Gübreleme () 6.Mantarcılık ()
3.İlaçlama () 7.Bahçıvanlık ()
4. Aşılama () 8.Kesme çiçek ()

28. Haftada kaç gün çalışıyorsunuz?
1.1-2 gün () 2.3-4 gün () 3.5-6 gün () 4.Her gün ()

29. Günde kaç saat çalışıyorsunuz?
1.5 saatin altında () 2.6-8 saat () 3.9- 12 saat () 4.13 saat ve üzeri ()
30. Bu köyde siz olmasanız çiftçiler tarım işçisi bulmada zorlanır mı?
1.Evet () 2.Hayır ()
31. Cevabınız EVET ise neden?
1.Yevmiye ücretleri çok düşük () 3.Yerel halkın tarım dışı geliri var ()
2.Tarım zor iş () 4.Yerel halk tarım işçisi olarak çalışmayı istemiyor ()
5.Diğer.....
32. (Günlük/haftalık/aylık) kendi kazancınız.....TL'dir.
33. (Günlük/haftalık/aylık) ailenizin toplam kazancı.....TL'dir.
34. Buraya geldiğinizden buyana kazancınızda bir artış oldu mu? Artış miktarı nedir?
1.Artış Oldu () 2.Artış Olmadı ()
Artış olmuş ise.....TL
35. Aylık gıda harcamalarınız ne kadar tutuyor?
1.4000 TL ve altı () 2.4001-6000 TL () 3.6001-8000 TL () 4.8001 TL ve üzeri ()
36. Nerede ikamet ediyorsunuz?
1.Köy evi () 2.Konteyner () 3.Diğer.....
37. Kira ödüyor musunuz?
1.Evet () 2.Hayır ()
38. Cevabınız EVET ise kaç TL?
1.6000 TL ve altı () 2.6001-8000 TL () 3.8001-10000 TL () 4.10001 TL ve üzeri ()
39. Türkçe bilginiz hakkında hangisi doğrudur?
1.Türkçe konuşabilirim () 2.Türkçe okuyabilirim () 3.Türkçe bilmiyorum ()
40. Hangi dilleri konuşabiliyorsunuz?
1.Arapça () 2.Türkçe () 3.Kürtçe () 4.Diğer(.....)
41. Sağlık hizmetlerinden faydalaniyor musunuz?
1.Evet () 2.Hayır ()
42. Belediye hizmetlerinden faydalaniyor musunuz?
1.Evet () 2.Hayır ()
43. Çocuklarınızda veya diğer aile bireylerinde Kızamık/Çocuk Felci/Şark Çıbanı hastalıkları yaşadınız mı?
1.Evet () 2.Hayır ()
44. Dil, kültür ve yaşam tarzınızdan kaynaklı sosyal hizmetlerden faydalaniyor musunuz? (Cami, Cemevi, köy konağı, düğün/sünnet yeri gibi bir sosyal tesisten faydalaniyor musunuz?)
1.Evet () 2.Hayır ()
45. Devlet dairelerinde ne gibi sıkıntılar ile karşılaşıyorsunuz? Sorun yaşıyorsanız, bunlar nasıl aşılabılır?
1.Dil sorunu yaşıyorum ()
2.Ön yargı var ()
3.Evraklarda arapça açıklama bulunmuyor ()
4.Sunulan hizmetler hakkında bilgilendirme yapılmıyor ()
5.Diğer ()
46. Çalıştığınız ortamda ayrımcılık ile karşılaşıyor musunuz?
1.Evet () 2.Hayır ()
47. Cevabınız EVET ise örnek verir misiniz?.....
48. Türkiye'de yaşadığınız en önemli sorun ne oldu?.....
49. Geldiğiniz yerde mi mutluydunuz, burada mı?
1.Geldiğimiz yerde daha mutluyduk () 2.Burada daha mutluyuz ()
50. Çocuklarınızın geleceği ile ilgili planınız nedir?.....
51. Türkiye'den beklentileriniz nedir?.....
52. Türkiye'den gitmeyi düşünüyor musunuz?

1.Evet () 2.Hayır ()

53. Cevabınız EVET ise nereye gitmek istiyorsunuz?

1.Kendi ülkeme () 2.Avrupa () 3.Amerika () 4.Diğer.....

Çiftçilere Yönelik Anket Formu

1. Cinsiyeti 1. Erkek () 2.Kadın ()
2. Kaç yaşındasınız?.....
3. Eğitim durumunuz nedir?
1.Okuryazar değil() 2.İlköğretim () 3.Ortaöğretim () 4.Yüksek Okul ()
4. Medeni durumunuz?
1.Evli () 2.Bekar () 3.Boşanmış () 4.Eşi vefat etmiş ()
5. Çocuğunuz var mı? 1.Evet () evet ise kaç tane.....? 2.Hayır ()
6. Çocuklarınızın yaş aralığı ve sayısı

Yaş aralıkları	sayı
1 yaşın altında	
2-11 yaş arası	
12-17 yaş arası	
18 yaş ve üzeri	
Toplam	

7. Aynı evde kaç kişi yaşıyorsunuz? kişi
8. Tarım dışı geliriniz var mı?
1.Evet () 2.Hayır ()
9. Ailede tarım dışı işte çalışan kaç kişi var?.....kişi
10. Kaç yıldır çiftçisiniz?.....yıl
11. Toplam kaç dekar araziniz var?.....dekar
12. Sera.....dekar; tarla.....dekar; meyve bahçesi.....dekar; boş.....dekar
13. Kaç yıldır yayla seracılığı yapıyorsunuz?.....
14. Seranın mülkiyeti kimin? 1.Benim () 2.Eşimin () 3.Ailemin () 4.Kira ()
15. Serada hangi sebzeleri yetiştiriyorsunuz?.....
16. Bir üretim döneminde kaç gün yevmiyeli işçi çalıştırıyorsunuz?.....gün
17. Hangi sıklıkla mülteci çalıştırıyorsunuz?
1.İşgücüne ihtiyaç olunca çağırıyorum ()
2.Üretim dönemi boyunca sürekli yanımda çalışıyor ()
18. Çalıştırdığınız işçilerin çiftçilik tecrübesi var mı?
1.Var.....yıl 2.Yok ()
19. Çalıştırdığınız işçinin çalışma izni var mı?
1.Evet () 2.Hayır ()
20. Mülteci tarım işçisi çalıştırmaktan memnun musunuz?
1.Evet () 2.Hayır ()
21. Aşağıdaki düşüncelere katılır mısınız?

Önermeler	1	2	3	4	5
Yerel tarım işçisi bulmakta zorlanıyorum					
Mülteci tarım işçisi bulmakta zorlanıyorum					
Mülteciler her türlü işi yapıyor					
Mülteciler uzun saatler çalışıyor					
Mülteciler yerel tarım işçisine göre daha düşük yevmiye ile çalışıyor					
Mültecilerle iletişim kurmakta zorlanıyorum					
Mültecilerin tarım bilgisi az					
Mültecilerin tarım bilgisi az olduğu için kaliteli ürün yetiştiremiyorum					
Mültecilerin sera kiralayıp üretim yapmasını doğru bulmuyorum					

1.Kesinlikle katılmıyorum 2.Katılmıyorum 3.Kararsızım 4.Katılıyorum 5.Kesinlikle katılıyorum

22. Bu üretim döneminde mülteciler olmasa (ülkelerine geri gönderilse ya da Antalya'ya alınmasalar) ne olur?

1.Başka işçi bulamam ()

2.İşlerim aksar ()

3.Gelecek üretim dönemi aile işgücüne göre ekim yaparım ()

23. Mülteciler hakkında düşünceleriniz nelerdir?

Olumlu yönleri:.....

.....

Olumsuz yönleri:.....

.....

ÖZGEÇMİŞ

Aziz KAMÇI

ÖĞRENİM BİLGİLERİ

Yüksek Lisans 2022- Devam ediyor.	Akdeniz Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalı, Antalya
Lisans 2014-2020	Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Bahçe Bitkileri Bölümü, Antalya

MESLEKİ VE İDARİ GÖREVLER

Ziraat Mühendisi 2013- Devam Ediyor	Antalya İl Müdürlüğü Elmalı İlçe Müdürlüğü
--	--